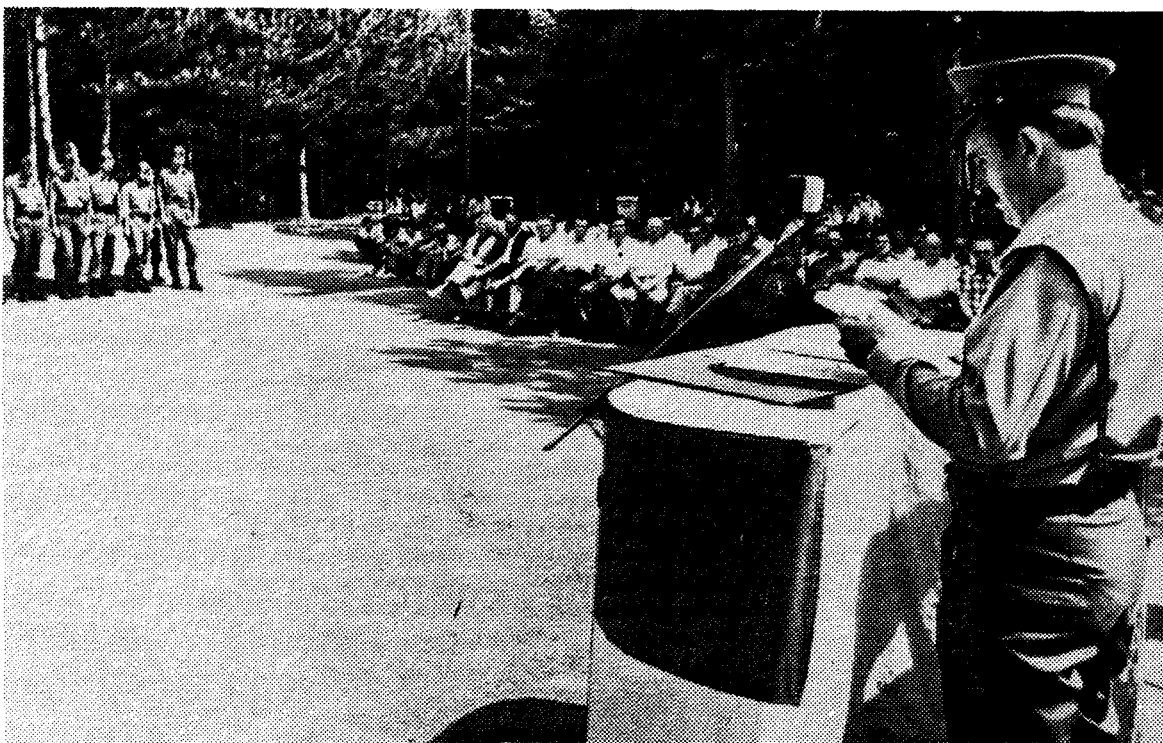

tv-15 naš TOVARIS

Št. 33
19. avgusta 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Slavnosti ob praznovanju dneva obmejnih enot JLA preteklo nedeljo so se v nedeljo v komandi obmejnih enot v Kozini udeležili razen predstavnikov delovnih kolektivov tudi številni predstavniki družbenopolitičnega življenja obalno-kraške regije. (Foto: Zdravko Primožič)

Slovesno in veselo za praznik

Ob vsej meji z Italijo so delovni ljudje praznovali skupaj z graničarji dan obmejnih enot JLA

Za praznik obmejnih enot JLA - 15. avgust - je bilo po vseh obmejnih karavlah in komandah obmejnih sektorjev slovesno in veselo razpoloženje. Kljub vsestranskemu varčevanju in stabilizacijskim prizadevanjem so delovni kolektivi organizacij združenega dela postrgali po sindikalnih blagajnah ali dali iz svojega žepa skromen prispevek za knjige, športne rekvizite in podobna darila, s katerimi so kot vsako leto obdarili naše varuhe ob vsej državni meji in se skupaj z njimi poveselili ob njihovem prazniku. Tako tudi letos ni bilo prekinjeno to tradicionalno srečanje z graničarji in je tudi letos znova potrdilo tesno povezanost ljudstva in pripadnikov obmejnih enot JLA, ki varujejo naše meje in deželo pred vsakim presenečenjem iz tujine.

Povezanost ni samo simbolična in se ne izraža samo v skupnem praznovanju rojstnega dne obmejnih enot, marveč mnogokrat pride do veljave tudi pri skupnih akcijah SLO in družbene samozaščite z graničarji pri širšem zavarovanju naših meja, kadar je to potrebno.

Komande in karavle obmejnih enot JLA za njihov praznik redno obiščejo tudi brigadirji MDA, kot so na primer tisti iz Istra 82 ali Brkini 82. Slednji so v komandi obmejnega sektorja na Kozini preteklo nedeljo sodelovali tudi v kulturnem nastopu skupaj z mladimi pripadniki JLA, kakor je to v navadi že vrsto let, odkar mladinci iz vse Slovenije in Jugoslavije s svojimi akcijami pomagajo razvijati gospodarstvo in komunikacije v Brklinih.

Na nedeljskem slavlju na Kozini, so graničarji prejeli tudi knjižna darila višjih poveljstev v Ljubljani, pohvale, priznanja in odlikovanja za svoje vzorno vojaško obnašanje in opravljanje zahtevnega dela. Po končanem kulturnem programu so graničarji povabili svoje goste na vojaški pasulj in se z njimi zadržali na prijetnem srečanju, na katerem so se pogovorili o problemih, težavah in uspehih svojega dela.

Rastko Bradaškja

Revolucionarne tradicije in mladi Iz programskih usmeritev za 11. kongres ZSMS

Ne moremo mimo dejstva, da je odnos do naše revolucionarne zgodovine v naši organizaciji še vedno dostikrat zanemaren. Kljub temu, da obstajajo komisije za negovanje revolucionarnih tradicij, te komisije in njihovo delo nimajo pravega mesta v celotni dejavnosti ZSMS. Prepuščene same sebi, odrinjene na obrobje naše aktivnosti postajajo priče temu, da revolucionarna zahteva, da se brez navezave na celotno zgodovino revolucionarnega boja slovenskega naroda in njegovega delavskega razreda ne more dolgoročno spreminjati družbenih razmer, še ni dokončno prodrla v zavest vseh mladih aktivistov ZSMS.

Zavest, da se socialistično samoupravljanje ni pojavilo kot »nebeški dar«, temveč se je porajalo v spopadih, skozi katere je šlo delavsko gibanje pod vodstvom KPS pred vojno, da je nastajalo med NOB, da je dobilo svojo jasno obliko v času spopada s stalinizmom ter da se je razvijalo skozi vrsto bolj ali manj težkih obdobij, je za vsako nadaljnje revolucionarno delo mlade generacije odločilnega pomena. Toda v boju za to zavest nimamo opraviti z našim lastnim oportunizmom, temveč smo soočeni z nekaterimi družbenimi tendencami, ki poskušajo iz svojih razrednih pozicij ta naš napor blokirati.

Pojavlja se tudi dogmatska tendenca, ki želi iz zgodovine napraviti idealno zbirko junaških dejanj, izčiščenih vsakršne slučajnosti, stranpota in napak, predvsem pa pozabiti vse tiste momente naše revolucionarne zgodovine, ki so v sebi nosili zasnovo socialističnih samoupravnih odnosov. Tak odnos do zgodovine v bistvu pomeni onemogočanje, da se mladi učijo boja za spreminjanje družbenih odnosov v najbolj konkretnem materialu, na zgodovinskem materialu razrednih bojev družbe, v kateri živijo.

Zaradi tega se v ZSMS bojujemo zato, da se odnos do naše zgodovine zgradi predvsem na znanstvenem, odprtem in javnem pristopu brez vsakršnih tabujev. Aktivnost mlade generacije pa mora v tem odnosu preseči položaj pasivnega udeleženca na raznih manifestacijah, kajti s tem načinom bomo dosegli večje uspehe kot pa jih dosegamo zgolj z organiziranjem raznih proslav in obeleževanj različnih zgodovinskih dogodkov. Prav tako se zavzemamo za čimbolj odprto in atraktivno prikazovanje naše revolucionarne zgodovine ob tem, da smo proti vsakršni banalizaciji, komercializaciji in razsipništvu.

Za Zvezo socialistične mladine Slovenije predstavlja torej boj za nacionalno in socialno osvoboditev slovenskega naroda predvsem pa njegovega delavskega razreda nenadomestljivo osnovo vsakršnega nadaljnega revolucionarnega angažiranja celotne mlade generacije. Čeprav so okoliščine našega boja bistveno drugačne kot na primer med NOB, v osnovi ostaja kontinuiteta, znotraj katere naša generacija lahko in mora nadaljevati z revolucijo. Samo na ta način bomo preprečili nazadnjaške težnje tistih sil v naši družbi, ki žele pozabo tega boja zgolj zato, da bi onemogočili vsakršen nadaljnji revolucionarni razvoj naše družbe.

11. kongres ZSMS v Novem mestu

Oktober se približuje. Za mlade in za mladinsko organizacijo je to letos še posebej pomemben mesec, ki bo izzvenel v kongresnem duhu. Sicer pa že celo poletje, v nekaterih sredinah bolj, v drugih manj, izgora skozi kongresne dokumente. Obdobje priprav je vsekakor temelj za izpeljavo samega kongresa, ki bo od 22. do 24. oktobra v Novem mestu. Na njem bo sodelovalo približno 400 delegatov iz občinskih konferenc ZSMS, družbenih organizacij in društev ter JLA. Prišle bodo tudi delegacije mladih iz nekaterih drugih držav, s katerimi slovenska mladina vzdržuje prijateljske stike. Delo se bo začelo v petek s plenarnim zasedanjem, v soboto ga bodo mladinci nadaljevali v petih kongresnih komisijah po posameznih področjih, v nedeljo 24. oktobra pa bo sklepno plenarno zasedanje, ki bo dalo zaključke in smernice za v prihodnje.

V tem trenutku nas najbolj zanimajo priprave; tako organizacijske kot vsebinsko-problemske. Kako to poteka v mestu kongresa, v Novem mestu, smo se poznimali na občinski konferenci ZSMS Novo mesto.

Več o tem na 15. strani

Živa Drole

Ob letošnjem občinskem prazniku »18. avgust« občine Šentjur pri Celju, so se zvrstile številne prireditve in srečanja. Tako je bilo 7. avgusta odkritje spominske plošče na Hermausovi domačiji v Javoršici, v veliki dvorani skupščine občine Šentjur minulo soboto pa svečana seja vseh zborov skupščine s podelitvijo plaket in priznanj »18. avgust« in svečanost ob poimenovanju dela naselja Šentjur v Titov trg.

Ob tej priložnosti so svojemu namenu izročili tudi nekatere dokončane objekte, med njimi tudi del modernizirane ceste v Loki pri Žusmu, katere izgradnje so se udeležile delovne brigade združenega dela PAP, vojaki, delavci UNZ in krajanj.

Osrednja svečanost ob občinskem prazniku pa je bila minulo nedeljo v krajevni skupnosti Loka pri Žusmu. Poleg številnih krajanov in mladine, so se svečanosti udeležili tudi preživeli borci, gostje in predstavniki družbenopolitičnih organizacij šentjurske in sosednjih občin. Slavnostni govornik na osrednji svečanosti je bil sekretar komiteja ZK občine Šentjur Boris Krizmančič, mešani pevski zbor, mladinska folklorna skupina na pihala iz Šentjurja, pa so slovesnost popestrili z bogatim kulturnim programom.

Jože Čurin

Ob štiridesetletnici ustanovitve
Šerčerjeve brigadeZgodovina naj ne bo
mrtva stvar

»Podoživljanje zgodovine, od katere se lahko še marsikaj naučimo, ne le, da to venomer zatruje, ne sme biti okostenela stvar, zadeva posameznikov. Mi smo našo dejavnost v zvezi z brigado Ljubu Šerčer razširili na vsa mogoča področja, se nadaljeval Milan Guček. Patronat nad obnovljenim taboriščem je prevzela delovna organizacija Ilirija-Vedro, njena mladinska organizacija pa je nad vse prizadevno sodelovala pri obnovi.

Priljubljenost te delovne organizacije, da nam pomaga, je spoštovanja vredna. Idejo je dal že pokojni Franc Kramar-Simen, prvi intendant brigade in ustanovitelj ter dolgoletni direktor te delovne organizacije.

Šerčerjevci niso ostali zgolj pri tem. Celotna dejavnost članov njihove množične skupnosti se odvija preko brigadnega odbora in treh pododborov: slovenjegraškega za območje korških občin, celjskega za območje južne Štajerske in mariborskega za območje osrednje ter severovzhodne Slovenije, oziroma Štajerske.

Brigada ima domicil v občini Ljubljana Vič-Rudnik, kar je razumljivo: brigada je bila na območju te občine tudi ustanovljena in delovala v prvi zimi 1942/1943, pa v občini Vrhnika (velik del borcev izhaja iz te občine) in v Slovenjgradcu. Območje te občine je namreč bilo nekakšno osrednje operativno območje te brigade pa tudi poglavito oporišče v dneh bojev na Štajerskem.

Po brigadi so prevzele ime tudi tri šole, odno- sno po njenem vzorniku, narodnem heroju Ljubu Šerčerju: na Igu (OS Ljubu Šerčer), v Ločah pri Poljanah (OS Ljubu Šerčer) ter v Lovrencu na Pohorju, ki ima prav tako ime po heroju Šerčerju. V vseh treh domicilnih občinah obstajajo pohod- ne enote z enakim imenom, ki se udeležujejo vseh akcij, ki se kakorkoli navezujejo na spomin herojske poti brigade. Ne nazadnje nadaljuje tradicijo te enote tudi mladinska delovna brigada. Odveč je poudarjati, da tako šole, kot pohodne enote ter mladinska delovna brigada tvorijo prispeljajo k pristnejšemu in predvsem prijetnej- šemu doživetju (prenašanju) polpretekla zgodovi- ne, ki mu čestokrat ne znamo dati ne oblike, še manj pa vsebine.

»Se posebej moram pohvaliti izjemno plodno in prizadevno delovanje pohodne enote na Turjaku, ki zadržal Milan Guček, ki vseskozi neumorno spremlja kakršnokoli dejavnost, ki se nanaša na njegovo nekdanjo partizansko enoto. Ob tem bi rad povedal, da bomo praznovali na Mokrcu izkoris- tila za podelitev spominskih plaket izbranim bor- cem, ki so bili ves čas po vojni prizadevni v briga- dnem odboru ali so bili dejavni v kakršni koli obliki in s tem po svoje prispevali k razvoju socia- lističnega samoupravljanja, družbenopolitičnim delavcem, ki so se trudili, da bi se izročilo brigade kar najbolj vtisnilo v zavest našega človeka, skup- ščinam domicilnih občin ter šolam, ki nosijo ali ime brigade ali njenega vzornika ter enoti v Po- stojni.«

Ko smo Milana Gučka povprašali, ali ne bi ne- mara kazalo, da bi priznanja dobili tudi tisti nešte- vilni anonimni ljudje, preprosti kmetje, ki so ves čas vojne nesebično in brez besede stali ob strani brigadi in ji pomagali z vsem, kar so imeli, je dejal:

»Nikoli ne bo moč pozabiti teh ljudi, res je. Tega se zavedamo. Res pa je tudi, da smo nanje kar nekako pozabili, jih odrinili v meglo pozabe, četudi je to neopravičljivo dejstvo. So ljudje, de- nimmo na Štajerskem, ki našo brigado smatrajo kar za svojo in so neznansko veseli, če jih kdo šerčer- jevec obišče. Žal se to redkokdaj zgodi. Rad bi povedal primer fanta, ki mu je bila neka kmetija kot dom. Sprejeli so ga takorekoč kot svojega domačega sina. Dali so mu ne le hrano. Dali so mu škornje, perilo, pribliške, ljubezen, dali so mu vse. Po vojni, vse do danes, jih ni obiskal niti enkrat...«

Potrditev bratstva in enotnosti

Preteklo soboto so brigadirji zvezne MDA Istra 82 pri spomeniku padlim bor- cem NOV – Hrvatov, Slovencev in Italija- nom – na slovensko-hrvatski meji med Hr- voji v koprski občini in Kučibregom v bujski občini sodelovali pri urejanju parka Bratstva in enotnosti – Izkopali so 88 lu- kenj za alejo tovariša Tita in 1200 lukenj za drevesa v parku pri spomeniku.

Novembra 1944 je po Istri divjala velika nemška ofenziva, s katero so skušali nem- ški vojaki očistiti tod partizane in sebi zava- rovati morebitni umik ter preprečiti pomoč naših borcev anglo-ameriškim zaveznikom, ki naj bi se takrat po nekaterih govorih izkrcali prav v Istri. Kakor že, za ofenzivo nad partizane so v tistem času v Istri zbrali vse svoje razpoložljive sile in z njimi preče- salo te kraje podolgem in počez. Partizani so se znašli v sila neugodnem položaju, po- sebno še, ker so bili v glavnem novinci iz časov po kapitulaciji Italije. Tod je bilo ope- rativno območje Istrskega odreda (od 6. septembra 1944 4. bataljon IX. brigade XVIII. divizije NOV), operativno območje I. hrvaške istrske brigade in operativno ob- močje italijanskega bataljona Alma Vivoda. Partizanske enote so se v tem času ukvarja- le predvsem z mobilizacijo novincev v NOV, manj pa z akcijami na okupatorjevo živo silo. Pred ofenzivnimi sunki sovražni- kovih enot so se samo umikali in so zato Nemci z njimi imeli lahko delo. Že od prvih dni novembra 1944 je padlo več partizanov. Gortanova brigada se je takrat umaknila v Gorski kotar, 4. bataljon 9. brigade (Istrski odred) je že takoj bil ves v Brkinih, kamor naj bi po povelju štaba VII. korpusa prišel tudi italijanski bataljon Alma Vivoda. To povelje je bataljon doletelo 8. novembra v Čepcih, kamor je v tistem času prišel iz mobilizacijske akcije na območju Buj, kjer je živel tudi precej prebivalstva italijanske narodnosti, katerim cilji OF in NOV še niso bili dovolj blizu in jasni, zato so se neradi vključevali v partizane.

Bataljon se ukazu o odhodu v Brkine ni odzval. V naslednjih dneh je izvedel reorga- nizacijo svojega komandnega sestava, nato pa so se začele v njem polemike o nadalj- njem obnašanju in načrtih za prezimitev. Očitno je bilo, da se je vodstvo bataljona bala posledic svoje samovolje in neizpol- njevanja povelj, pa je zato sklenilo, da osta-

ne v Istri. To je bil začetek konca bataljona, ki so ga nato Nemci 24. in 25. novembra povsem razhajkali in zdesetkali. Ko so se ob koncu novembra po končani ofenzivi preštevali, so ugotovili, da je od sestava 149 borcev v oktobru ostalo skupaj le še 63 borcev. V bojih z Nemci jih je padlo le 17.

Z akcije mladinskih delovnih brigad minulo soboto pri spomeniku in parku Bratstva in enotnosti med naseljem Hrvoji in Kučibreg na meji med SR Hrvatsko in Slovenijo (Foto: Rastko Bradakšja)

druge pa so sovražniki ujeli, nekaj jih je umrlo zaradi bolezni, nekaj dezertiralo ali pa so bili pogrešani. Nekateri so se potem vključili v Mornariški odred Koper, nekate- ri so bili zatem pripadniki GAP (Grupi d'A- zione Patriotica) in drugih enot italijanske narodnosti NOV v sklopu IX. korpusa.

Skupaj je v okolici Hrvojev in Kučibrega padlo skoraj 130 borcev treh narodnosti – Hrvatov, Slovencev in Italijanov. Pokopani so v skupnem grobišču na pokopališču v Hrvojah, vendar je žal 106 še vedno neiden- tificiranih. Že pred več leti so jim občine Buje, Koper in Milje postavile spomenik kot simbol skupnega boja proti nacišči- stičnemu sovražniku in je ob njem vsako leto novembra tradicionalna spominska prireditev ob udeležbi prebivalstva in še živih borcev NOV z obeh strani meje. Žal

pa je okolica spomenika bila vse doslej še neurejena. Občinski odbor SUBNOR iz Buj, obalna organizacija ZZB NOV v Ko- pru in ANPI iz Milja so si skupaj prizadeva- li urediti tudi to vprašanje.

V sklopu teh prizadevanj, v katere se je aktivno vključila tudi obalna konferenca

SZDL Koper in Sumarska uprava občine Buje, naj bi letos v bodočem parku Brat- stva in enotnosti pri spomeniku uredili par- kirišče in zasadili blizu 1500 dreves-borcev in še v aleji tovariša Tita 88 dreves v njegov spomin. Drevesa bo prispevala občina Bu- je, posadili pa naj bi jih v drugi polovici oktobra. Največje delo pa je seveda bilo kopanje lukenj za posaditev vseh teh dre- ves.

Tako je prišlo do dogovora med SUB- NOR občine Buje in obalne organizacije ZZB NOV Koper oziroma obalne konferen- ce SZDL ter brigadirji MDA Istra 82. Pred- stavniki DPO obale in Buj ter strokovna ekipa gozdarjev iz bujske občine so se sku- paj z okrog 200 mladimi brigadirji znašli preteklo soboto ob šestih zjutraj na skupni delovni akciji. Bila je strokovno dobro pri- pravljena, saj so bile vse bodoče luknje za drevesa obeležene s količki, ki so po izkopu služili kot številčna evidenca.

Brigadirji so s svojim delovnim elanom presenetili tudi najbolj optimistične orga- nizatorje akcije. Res je sicer, da so to svojo akcijo uokvirili v svoj tako imenovani udar- ni dan, in res je tudi, da je teren bil ponekod mehak, toda nihče ni pričakoval, da bodo brigadirji končali z delom že dopoldne, ko so izkopali 1200 lukenj za borovce in 88 lukenj za rdeči javor v Titovo čast. Po kon- čanem delu so pred vrnitvijo v svojo mla- dinsko brigadirsko naselje v Vanganeli pri Kopru izvedli še krajši kulturni program, nakar se jim je za njihov prispevek bratstvu in enotnosti zahvalil v imenu organizator- jev akcije predsednik obalne organizacije ZZB NOV Koper.

Uresničitev plemenite zamisli o postavi- tvi parka Bratstva in enotnosti ob spomeni- ku padlim borcem NOV treh mejnih narod- nosti Istre se je s sobotno akcijo jugoslo- vanske mladine že močno približala.

Rastko Bradakšja

Taborišče Šerčerjeve brigade v zimi 1942/1943 na Mokrcu

Zamrznitev težav ni odstranila

naš komentar

Takoj po zamrznitvi cen so številni dejali, da so presenečeni in da takega administrativnega ukrepa niso pričakovali. Če bi delo- vale ekonomske zakonitosti, bi taka odločitev bila odveč.

Ali je ukrep pomenil presenečenje ali ne, so mnenja deljena. Cene so se v prvem polletju letos povečale za 19,3 odstotka, čeprav smo v resoluciji o gospodarskem razvoju v letošnjem letu zapisali, da smejo poskočiti le za 15 odstotkov. Še več. Izračunali so, da bodo cene kljub poostrenemu nadzoru do konca leta višje od lanskih za 25 do 27 odstotkov.

O presenečenju bi potemtakem težko govorili. Očitno je, da so številni cene kar naprej navijali in se niso kaj dosti menili za ekonomske zakonitosti. V tem trenutku je pomembno, kaj se dogaja v organizacijah združenega dela, kako bodo poslovale v novih razmerah in kaj pravzaprav pričakujejo v naslednjih mese- cih. Reči je treba, da so odgovori na postavljena vprašanja sila različni. V ljubljanskem Saturnusu menijo, da jim bo zamrznitev nakopala hude težave. Cene surovin in reprodukcijskih materia- lov, ki jih uporabljajo v proizvodnji, so se letos dvignile že za 50 odstotkov, njihovih predlogov za podražitev pa niso odobrili, če- prav so zanje zaprosili. Podražiti so jih nameravali za 7,5 do 13 odstotkov. Neskladje je hudo, ublažiti pa ga bo mogoče le z večjo produktivnostjo. Druge poti ta čas očitno ni.

Nekaj podobnega menijo v Ajdovščini. V Fructalu so letos cene že dvignili in sicer za 12 do 15 odstotkov, pa kljub temu napovedu- jejo velike pregledave. Zatrjujejo namreč, da so se surovine v enakem času podražile za 30 odstotkov in da so zato še v večjih škripcih kot poprej.

Tarnajo tudi v izolski ladjedelnici 2. oktober. Tik pred zamrznit- vijo cen so se podražili izdelki črne metalurgije, od katerih so najbolj odvisni in zdaj resno razmišljajo, kako naprej. Dokopali so se do spoznanja, da bodo lastne stroške morali zmanjšati in da drugega izhoda pravzaprav ni.

V Peku v Trzinu so prepričani, da je administracija z zamrznit- vijo kasnila. Ukrep bi morala sprejeti že prej, saj je bilo na dlani, da stvari ne gredo kot bi morale. Peka zamrznitev ne bo prizadela,

saj so jim cene za jesensko in zimsko obutev odobrili že poprej. Letos so jim cene že povečali za 9 odstotkov. S temi podražitvami bodo nekaj časa – kot pravijo – zdržali, čeprav se je usnje v dveh letih podražilo tudi do 200 odstotkov.

Tudi v kmetijstvu sodijo, da jih zamrznitev za sedaj ne bo prizadela. V ABC Pomurka v Murski Soboti pravijo, da letos niso več računali na povečanje cen, zlasti ne pri mesu in mesnih izdelkih.

V slovenski tekstilni industriji ocenjujejo ukrep kot nujen. V Muri so prepričani, da bo pritisk na cene le popustil. V novomeški tovarni oblačil se le bojijo, da se bodo zaradi zamrznitve začele zopet tritati verige med izdelovalci in da bo z nakupom surovin ter reprodukcijskim materialom še težje, kot je bilo doslej.

Zanimivo je vprašanje, kaj se bo spričo zamrznitve zgodilo, s slovenskim izvozom. Ali bo prizadet? V Iliriji-Vedrogu so načrto- vali, da bodo izvozili za 40 do 50 milijonov dinarjev sveč. Zdaj ne vedo, kako bo. Parafin, ki je osnovna surovina, se je močno podražil, zato je njihova konkurenčnost na tujih trgih postala vprašljiva.

V Saturnusu bodo izvozne naloge skušali do konca leta v celoti izpolniti, prav tako pa tudi v Muri. Tu celo pričakujejo, da bodo lahko izvozili še več, kot so v prvem polletju. Ohrabrujejo izjave prihajajo tudi iz Peka. V prvih šestih mesecih letos so izvoz na konvertibilni trg povečali za 74 odstotkov. Če bo surovin dovolj, se ni bati, da teh števil ne bi še presegli.

V Pomurki naj bi letos izvozili za nekaj več kot 7 milijonov dolarjev svojih izdelkov, od tega večidel na zahodna tržišča. Zatrjujejo, da ta načrt ni ogrožen in da ga bodo – če ne bo večjih motenj pri oskrbi s surovinami – v celoti uresničili.

Že teh nekaj izjav kaže, da izvoz ne bo prizadet in da je ukrep za marsikoga celo dobrodošel, saj je zaradi visoke inflacije bilo blago vse težje prodajati na tujem.

Druge vprašanje, ki je prav tako zanimivo, je, kako dolgo bi gospodarske organizacije lahko zdržale ob sedanjih zamrznitvi cen. Poglejmo, kaj o tem menijo v Sladkogorski tovarni, v kateri so

letos cene dvignili za 7 do 10 odstotkov. Zatrjujejo, da bodo v zadnjih treh mesecih letošnjega leta že poslovali z izgubo, pred- vsem zaradi tega, ker so se celuloza in drugi izdelki pred podraži- tvijo močno podražili. Teh podražitev pa kljub iskanju notranjih rezerv po njihovem ne bo mogoče pokriti. V Sladkogorski pripo- minjajo, da bi cene domačih surovin in polizdelkov morali znižati.

V celjski Libeli dodajajo, da bodo zdržali le kake tri mesece, potem pa ne vedo, kako bo. Svoje izdelke so v zadnjih treh letih podražili le za 22 odstotkov, drugi pa precej več. Pritisk je zelo hud in v Libeli sodijo, da se kljub notranjim ukrepom škodljivim posledicam ne bo mogoče izogniti.

Drugod pravijo, da bodo zdržali do konca leta in da bo potem pač treba nekaj ukreniti, če ne želimo, da proizvodnja marsikje zastane. Tu in tam je izdelava manjša že zdaj, čeprav ne samo zaradi zamrznitve cen.

Takšen je bil površen pregled zdajšnjih razmer v slovenskem gospodarstvu. Poudariti velja, da ni nič kaj obetaven in da so najkrajšo znova potegnili finalisti. Na dlani je, da so izdelovalci surovin in polizdelkov pravočasno poskrbeli za dvig svojih cen, ki so ponekod poskočile tudi prek vseh razumnih meja.

V težavah so se nato znašli zlasti končni proizvajalci. Res je, da bo marsikaj mogoče doseči z boljšim izkoriščanjem proizvodnih zmogljivosti, z zmanjšanjem nepotrebnih stroškov in podobno, dvomljivo pa je, če bodo ti ukrepi tudi zadoščali za normalno poslovanje. Potrebne bodo tudi druge spodbude, ki pa jih ne kaže pričakovati le od zveznega izvršnega sveta.

Administrativna zamrznitev cen seveda ni pot, ki bi nas lahko rešila nadlog. To so nam izkušnje že zdavnaj pokazale. Je pa trenutek, ko bi se nad našim ravnanjem morali krepko zamisliti in trezno presoditi, kaj nam je storiti. Pa še nekaj. Če smo v to zamrznitev že bili prisiljeni, potem naj bi na tem državnem seznamu ostala edina. Vse drugo – tudi osebne dohodke – naj bi urejali samoupravno. Za to bi se veljalo krepko zavzeti.

Darko Marin

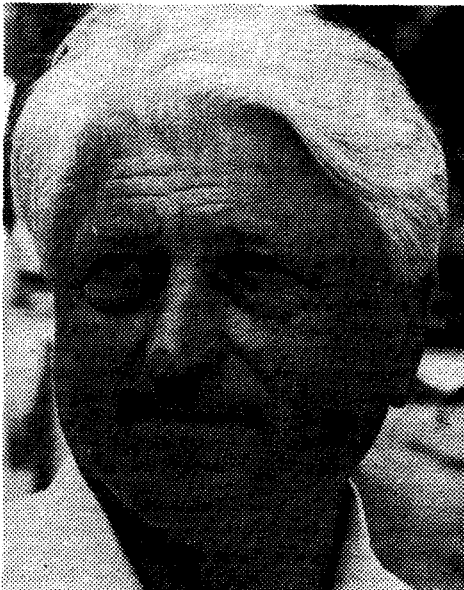
Ob občinskem prazniku občine Šentjur Naše skupno delo!

Osrednja svečanost ob občinskem prazniku Šentjur, »18. avgust« je bila to pot v Loki pri Žusmu. Rudi Drame je predsednik sveta krajevne skupnosti, ki je bila gostiteljica osrednje svečanosti, in o svojem kraju pripoveduje takole:

»Naša krajevna skupnost Loka pri Žusmu je ena izmed manjših krajevnih skupnosti v občini Šentjur pri Celju in ima skupaj 830 prebivalcev. Celotno območje krajevne skupnosti je pretežno kmetijsko, vendar zelo hribovito, kar pomeni, da je dohodek od kmetijske dejavnosti dokaj skromen, to je pa tudi vzrok da krajanji združujejo delo v delovnih organizacijah v Šentjurju, Štorah in Celju. V krajevni skupnosti je obrat Aera – TOZD Kemija Celje, kjer je zaposlenih 43 delavcev.

V Tetu 1974 ko smo razmišljali kako ohraniti pridobljeno in nadaljevati z delom, nam je vse upe uničil potres. Škoda, ki jo je povzročil je bila ogromna, tako na družbenih stanovanjskih in gospodarskih objektih. V tej nesreči nismo ostali sami. Lahko bi rekli, da je leto 1974 velika prelomnica za našo krajevno skupnost, ki je stopila na pot hitrega razvoja.

Dolžnost mi je, da se ob tej priložnosti v imenu nas vseh zahvalim predstavnikom Aera Celje – TOZD Kemija, ki so se takoj po potresu vključili k reševanju manj razvi-

Rudi Drame

tih področij naše krajevne skupnosti na Kozjanskem in nam podarili obrat, ki je začel obratovati v stari šoli Dobrina. Tu so našle delo nezaposlene žene in dekleta. Nekaj let pozneje se je ugotovilo, da je bila odločitev te delovne organizacije pravilna, da pa bo potrebno obrat razširiti ali zgraditi novega.

Za uresničitev tega načrta, je bila potrebna ustreznost lokacija. V centru Loke so zgradili novo proizvodno halo, ki je v ponos Aeru Celje, krajanom in delavcem, ki združujejo delo v tem obratu, ki mnogo prispeva k hitrejšemu razvoju celotne krajevne skupnosti. Želja po dokončni povezavi asfaltirane ceste do Loke in naprej do Sodne vasi je ena od trenutnih potreb, prepričan pa sem, da bo s pomočjo brigadirjev ZMDB Kozjansko v prihodnjih letih tudi uresničena.

V okviru priprav na praznovanje letošnjega občinskega praznika, smo svojemu namenu izročili:

- junija vodovod na Žusmu. Gradnja tega vodovoda je bila zelo zahtevna, vendar so pri uresnitvi načrta mnogo prispevale brigade RK Slovenije.

- 7. avgusta je bilo odkrito spominsko obeležje v Javoršici na Hernausovi domačiji,

- minulo soboto je bil izročen namenu del modernizirane ceste Slivnica-Loka s parkirnim prostorom v Loki,

- odstranjena je bila stara šola (objekt poškodovan ob potresu IV. kat. itd.

Vsako leto 16. julija krajanji naše krajevne skupnosti praznujemo svoj krajevni praznik, v spomin na mnoge žrtve v času NOV z željo za boljši jutri!« je ob koncu dejal Rudi Drame.

Jože Čurin

Zemljo moraš imeti rad

Ce greste po Šaleški poti peš, boste lahko na 5. kontrolni točki stisnili roko Ramšakovim gospodinji. Mi smo jo obiskali, ker smo menili, da nam ima kaj povedati. Bila nas je vesela, nam postregla z dobrotami ter prisleda. Beseda je dala besedo, gospodinja Kristina se je zazrla skozi okno in pripovedovala.

Rodila se je na tej domačiji, kjer tudi sedaj živi. Bile so tri sestre in brat. Živeli so skromno. Z vojno je prišlo novo gorje. Brat je odšel v partizane, ostala družina pa je pomagala NOV. Brat je padel na Dolenjskem. Tja gredo njene misli večkrat. O njegovi smrti jih je obvestil tovariš Centrih, s katerim sta bila prijatelja in s katerim sta se zmenila, da naj tisti, ki ostane živ, obvesti domače. Za žalovanje skorajda ni bilo časa. Sovražnik je iz maščevanja požgal, moril in izseljeval ljudi z njihovih domov.

Leta 1943 so se pri njih oglašali partizani in aktivisti. Sem so prihajali kurirji Pohorskega bataljona. Dajali so jim živež za bol-

nico, ki je delovala pod Paškim Kozjakom. Z dekleti so zbirale sanitetni material, ki so ga dobile iz Slovenj Gradca in Doliča. Njeno partizansko ime je bilo Milena. Partizani so k njim prihajali pogostejše po letu 1943, po prihodu XIV. in XVII. divizije. Prav iz teh divizij je padlo veliko borcev v strašni zimi 1944 ter v zadnjih bojih za našo svobodo 1945. Vsi so pokopani na partizanskem pokopališču v neposredni bližini domačije in za katero skrbijo Ramšakovci.

Z možem sta imela tri hčere. Po osvoboditvi je bilo veliko dela pri obnovi, zlasti gospodarskega poslojja. Živnorej je tukaj najbolj donosna dejavnost in prav z njo se intenzivno ukvarjajo pri Ramšakovih. Dve hčeri sta v službi. Ena je trgovka, druga pa dela v bolnišnici. Srednja hči Majda je ostala doma in kmetuje skupaj s starši in možem. Kristini Zakršnik-Mileni raste že šest vnukov. Vsi jo imajo radi, tudi ona jih ima rada.

Ramšakovci so veseli vsakega obiska, tudi z mladimi se tovarišica Ramšakova rada

Spomenik na Paškem Kozjaku (Foto: M. Kompan)

pogovarja. Ostala bo s svojimi pod Paškim Kozjakom, kajti čas, za katerega se je tudi ona borila in za kar je padel njen brat, je prinesel tudi v ta hriboviti svet možnosti za primerno življenje in napredek.

»Seveda brez truda ne gre,« pravi, »zemljo je treba imeti rad«.

Julijana Hočevnar

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Oddaja »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu ljubljanskega radia v nedeljo, 22. avgusta, ob 9. uri na I. programu, bo posvečena 40-letnici ustanovitve Dolomitskega odreda. Pomen delovanja odreda na območju Polhogrskih Dolomitov v času po Roški ofenzivi in v prvih mesecih leta 1943 je bil med drugim v tem, da je vodstvu slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja omogočal dobre zveze z Ljubljano, Gorenjsko, Primorsko in drugimi pokrajinami. Dolomitski odred je takrat obvladoval svoje operativno območje – ob tesni povezanosti z aktivisti na terenu – kljub pogostim vpadom sovražnika. Odredu in pripadnikom OF na tem območju gre zasluga, da se je vojaškopolitično vodstvo slovenske narodnoosvobodilne vojske lahko drževalo v Dolomitih okoli šest mesecev, v času, ki je pomenil prelomnico v razvoju narodnoosvobodilnega boja.

KOLEDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

19. avgusta 1942 so inštruktorji pri GŠ narodnoosvobodilnega gibanja ukazali, naj partizanske enote takoj pomagajo obkoljenim tovarišem na Rogu z napadom na sovražnikov obroč z zunanje strani.

19. avgusta 1944 so nemške enote iz Črne in Zelezne Kaple začele napadati Vzhodnokoroški partizanski odred na območju Solčave. Po nekajdnevni bojih so jim partizani zadali precej izgub.

22. avgusta 1941 so nacisti kot maščevanje za napad Rašiške čete na avto barona Lazzarinija ustrelili v Smedniku pet talcev.

24. avgusta 1941 so Nemci prvič streljali talce na notranjem dvorišču sodnih zaporov v Mariboru. Ta dan so jih ustrelili deset, med njimi tudi Slavo Klavaro in Slavka Šlandra.

Od 24. pa do 28. avgusta 1942 je v roški ofenzivi brez sledu izginil pesnik Miran Jarc.

24. avgusta 1943 je na železniški progi Ljubljana-Trst pri Gorici Tomšičeva brigada napadla nemški transportni vlak. Uničila je dve lokomotivi in 22 vagonov. V boju je padel en nemški vojak, šest jih je bilo ranjenih, sedem pa ujetih. Brigada je zaplenila tudi nekaj orožja, streliva in opreme.

25. avgusta 1941 sta Savinjska in Revirska partizanska četa napadli rudnik Zabukovico.

Nauk iz Bejruta

naš komentar

Iz oblakov prahu, ki se vanj iz dneva v dan zagrinja mučniški Bejrut spričo nenehnega barbarskega bombardiranja izraelskega agresorja, se po vsem trpljenju prebivalcev Libanona, Libanoncev in Palestincev končno nakazuje rahla možnost pomiritve, ki bi omogočila varen odhod preostalih palestinskih borcev iz Bejruta in tudi odhod agresorske vojske. Pravzaprav je samo dvoje mogoče: ali sporazum o prenehanju bojov ali pa nadaljevanje vojne do končnega sklepnega dejanja: genocida z uničenjem palestinskih borcev.

V tistih dneh, ko je bilo izraelsko bombardiranje na vrhuncu, ko so samo z letali zmetali na stanovanjske dele Bejruta na tisoče ton bomb, je eden izmed opazovalcev takole ocenil prizadevanja ameriškega pogajalca Habiba: Habib se pogaja, Begin napada, Bejrut umira.

Ko se bo končno polegel prah nad bejrutskimi ulicami – če se bo ta zločinska vojna končala tako kot je želja večina svetovne javnosti in čedalje večjega števila samih Izraelcev – potem se bodo šele v vsej luči pokazale vse nedogledne posledice te barbarske vojne proti palestinskemu ljudstvu.

Pokazalo se bo tisto, kar je bilo neizpodbitno jasno že pred samim potekom skoraj dvomesečne vojne v Libanonu: prišla je vnovič na dan zgodovinsko že zdavnaj potrjena resnica, da je narod, ki je pripravljen zastaviti vse žrtve za ohranitev svobode in neodvisnosti, nepremagljiv. V teh tednih in mesecih se je v Bejrutu dokončno izoblikovala junaška saga palestinskega ljudstva. Nekdo je te dni zapisal: Begin je poklonil Arafatu tisti pečat herojstva, ki je dozdaj manjkal političnemu gibanju palestinske osvobodilne fronte. Za milijone Palestincev, pa naj žive kjerkoli, v Libanonu ali v drugih arabskih državah in tudi v samem Izraelu in drugod po svetu, bodo borbe njihovih junakov v Libanonu in še posebej v Bejrutu trajna spodbuda. To bo tista svetla ter neizbrisna slava, ki bo ostala kot ena najbolj dragocenih prvin v narodni identiteti pale-

stinskega naroda. In tudi upravičeno, kajti peščica borcev se je brez premišljanja in oklevanja, z nepopisno vero in zaupanjem sama vase in v pravičnost svojega boja postavila po robu eni najmočnejših, najbolj sodobno opremljenih in izurjenih armad na svetu, armadi, ki ima na razpolago nepresušna skladišča ameriškega orožja in nepresušen vir gospodarske in vojaške zaščite ene najmočnejših sil sveta. Palestinski borci pa so bili v vseh teh dneh, tednih in mesecih ena najhujših in najbolj usodnih preizkušenj za ves palestinski narod čisto sami, zapuščeni od arabskih bratov in od vsakršnih drugih zaveznikov. Pred brutalnostjo izraelskega agresorja je svet ostal brez moči, zvezanih rok, samo resolucije z obsodbami Varnostnega sveta in pa obtožbe vseh miroljubnih sil po svetu bile edino, kar je svet zmožal zoperstaviti agresorju in ponuditi palestinskemu osvobodilnemu gibanju v podporo. Izrael lahko vojaško zmaga samo tako, da Bejrut poruši

Sredi porušene bejrutske ulice

do zadnje hiše in pobije palestinsko vojsko v njem do zadnjega moža. Toda s tem ne bi spravil s sveta palestinskega vprašanja. Spravil bi ga, če bi zmožol potolči vseh 4 in pol milijona Palestincev po vsem Bliznjem vzhodu.

Res je Izrael z naduto oholostjo, ki je značilna za vse agresorje, zavračal vse pozive in obsodbe svetovne organizacije, toda, če kdaj, se je z zadnjo vojno vidno izoliral od vsega sveta. Tudi tisti, ki so ga vse doslej zagovarjali, so ob dogodkih v Bejrutu odrekli simpatije izraelski državi. Izrael je izšel iz te vojne tudi sam v sebi razklan, ko vse bolj močna opozicija obsoja politiko vlade.

Nauk Bejruta je velik in pomemben, ne samo za Izrael pač pa za vse tiste, ki gredo, ali bi radi šli po izraelski poti, ki se opirajo samo in zgolj na politiko sile. Izrael je postavljen na sramotni oder, postavilo ga je miroljubno človeštvo, palestinska osvobodilna vojska pa si je pridobila v Bejrutu neuenljivo slavo junaštva in nesebičnega žrtvovanja za svobodo svojega naroda. To pa je spodbuden nauk za vse tiste narode in ljudstva, ki so ali bi kdaj utegnili priti v podobne preizkušnje, kakršne pozna že leta in leta palestinsko ljudstvo.

Bejrutski nauk je pomemben za ves svet, tudi za vse neuvrščeno gibanje, pa tudi za velike sile, za Evropo in za druge dele sveta. Če kdaj, je ob bejrutskih dogodkih svet moral spoznati, kam pelje človeštvo politika sile in agresije. Treba je zato z vsemi silami doseči, da se preseka takšno stanje, ko neki agresor lahko vsemu svetu navkljub uresničuje svoje uničevalne cilje proti drugemu narodu.

Končno, ta vojna je vnovič potrdila že preizkušeno pa vendar tolikokrat zatajevano in spregledovano resnico, da nobenih trajnih ciljev ni moč doseči, nobenega vprašanja dokončno urediti s silo, z vojno. Edina pot k rešitvam, tudi k rešitvi izraelsko-arabskega spora, je pot miru, sporazuma, dogovora, sožitja.

Drago Košmrlj

Razstave in monografije NOB

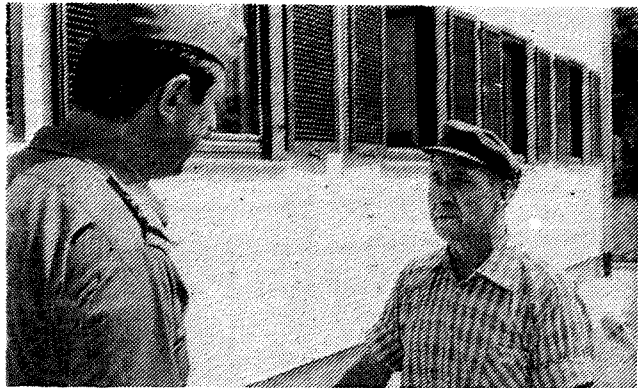
radi tega bomo morali urejevanju kadrovskih problemov posvetiti vso potrebno skrb. Prepričani smo, da bomo v tem prizadevanju našli na razumevanje in pomoč širše družbene skupnosti.

M. KOS

Tudi varstvo spomenikov je še vedno le v rokah borbevske organizacije, čeprav je za nekatere s predpisi drugače določeno. Še vedno ni uspel sporazum o vzdrževanju spomenikov z delovnimi in drugimi organizacijami. V tem mandatsnem obdobju pa so postavili tudi tri spomenike, za katere so borci v glavnem sami prispevali in tudi delali prostovoljno. Ob koncu so za novega predsednika izvolili Ivana Čuka iz Idrije.

Med graničarji iz enote Vida Pljevalčiča Mejo čuvamo vsi!

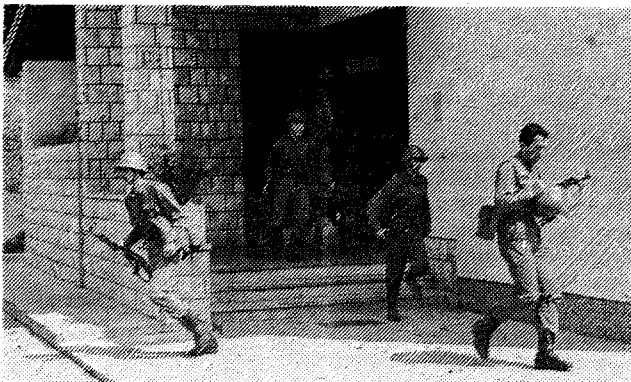
Vroče avgustovsko sonce je neusmiljeno pripekalo. Dolina med breginjskim Stolom in Mijo je bila podobna kotlu z neznosno vročino, ki je vsakega človeka zalila s potoki znoja. Nekaj ljudi pa je kljub temu delalo na poljih. Stražar pred karavlo, ki nosi ime po narodnem heroju Marku Redelonghiju si je poiskal nekaj sence pod starim orehom. Karavla v kateri služi vojaški rok je še nova, saj so jo zgradili namesto tiste v Podbeli v breginskem kotu, ki jo je porušil potres. Stražar je iz sence opazoval okolico in cesto, ki se vije pod karavlo. Bila je v glavnem prazna, le tu in tam je pripeljal mimo kakšen

Starešina Mladen Jelić je takoj spoznal Karla Ledineka iz vasi Robić. Ni imel časa, da bi ga vprašal, kaj ga je prineslo. Ves zadihan je začel Karel Ledinek pripovedovati, da je delal na polju in je nedaleč od visečega mostu na Nadiži opazil skupino štirih moških, ki so oboroženi, vendar niso lovci pa še dokaj čudno se obnašajo in vse kaže, da se skrivajo. Mladen Jelić je takoj spoznal za kaj gre. Domačina Karla je prosil, naj o svojem odkritju obvesti tudi svet za SLO in DS v KS Staro Selo-Kred.

Potem, ko so graničarji in miličniki zasedli izhodiščne položaje za preiskavo ozemlja, je Mladen Jelić sklical vse vodje skupin in jim določil posamezne točke, kjer se morajo gibati med akcijo. Vodje skupin so odšli vsak na svoje mesto in na povelje Mladena Jelića se je začela preiskava ozemlja. Graničarji in miličniki so pazljivo pregledali vsako skalo in grmovje. Ko so se bližali staremu kamnitemu zidu je zaropotalo. Odkrili so torej »teroriste«.

Sam je hitro stekel v karavlo in dal znamenje za alarm. Medtem, ko so graničarji delali tisto, kar so se med bivanjem na meji naučili, je tovariš Jelić obvestil o tem svoje predpostavljene in oddelek milice v Kobaridu. Nato je pograbil svojo opremo in stekel na dvorišče, kjer so ga že čakali postrojeni njegovi vojaki. S kratkimi besedami jih je seznanil z zadnjimi dogodki, ki so se zgodili na njihovem območju. Nato je skupinam graničarjev dal naloge, ki so odhitele na določene položaje.

Po nekaj minutah ostrega obstreljevanja so se »teroristi« umaknili pred zasledovalci. Bežali so po poljih, vrtačah in na enem od hribov so se znova ustavili in začeli streljati po zasledovalcih. Ti so takoj poiskali primerna zaklonišča in odgovorili na ogenj. Na povelje Mladena Jelića so se začeli v kratkih preskokih in plazenju bližati sovražniku. »Teroristi« so videli, da jim trda prede in so se začeli umikati, lahko bi rekli celo panično bežati. Enega od njih je dohitel službeni pes milice in ga onesposobil.

osebni avtomobil ali pa kakšen domačin s traktorjem. Nenadoma je zagledal, kako iz smeri Kreda divje poganja kolo nek moški. Stražar ga je začel z zanimanjem spremljati.

Kaj se je zgodilo, da možakar tako divje vozi? Ali je kdo nenadoma zbolel? Ali hiti po živinozdravniku? Še bolj je začel razmišljati, ko je kolesar zavil proti karavli. Ko je zagledal stražarja je vprašal, če je starešina Mladen Jelić v svoji pisarni. Stražar mu je pokimal in brez vprašanja dvignil zapornico za vstop v karavlo.

Ko so graničarji hiteli, da bi čim prej zaprli vse možne poti za umik »teroristov« jih je pot vodila tudi skozi vas Kred, kjer je Narodna zaščita že zasedla vse pomembnejše točke in tako pomagala blokirati sovražnika. Nedaleč od visečega mostu na Nadiži so se Mladenu Jeliću in njegovim graničarjem pridružili tudi miličniki iz Kobarida. Na kratko so se dogovorili o položaju in si razdelili naloge. Vsi so se strinjali, da bo akcijo vodil Mladen Jelić.

Drugi trije pa so bežali vsak na svojo stran in tako skušali pobegniti zasledovalcem. Enega od »teroristov« je zadel rafal in zgrudil se je v travo. Ostala dva pa sta brezglavo bežala proti državni meji. Toda nista imela sreče, saj ju je tam čakala skupina vojakov-graničarjev, ki so zaprli pot čez mejo. Na povelje sta vsa presenečena odvrгла orožje in se predala. Tako je bilo tudi konec ene od številnih vaj s katerimi graničarji krepijo svojo bojno pripravljenost.

Bojan Kuntarić

Borci in graničarji

Ob dnevu graničarjev 15. avgustu so bile tudi v Dravogradu prireditve. Med aktivnostmi naj omenimo skupno akcijo poveljstva obmejnih enot in organizacije ZZB Dravograd, ki je potekala med 10. in 15. avgustom. Predstavniki odbora ZZB – borci NOB – so bili od 10. avgusta dalje gosti vojašnice in bližnjih obmejnih karavel. Mladim vojakom graničarjem, ki so prišli iz raznih krajev Jugoslavije v njim neznana območja varovati ta del severne meje, so borci pripovedovali o boju z okupatorjem v teh krajih. Skupaj so obiskali spomenike in spominska obeležja in NOV na obeh bregovih reke Drave. Ogledali si bodo gestapovsko mučilnico z zloglasno celico smrti.

V okolici Dravograda so delovali tudi borci Lackovega odreda. V zadnji zimi minule vojne so borci počivali pod streho Junčkove in Bogatčeve domačije na Ojstrici nad Dravogradom, kjer se končuje Kubansko hribovje. Prešle so jih nemške enote in napadle Junčkovo domačijo misleč, da so zajele celo partizansko enoto. Glavnina Lackovcev pa je bila nastanjena v sosednji domačiji Bogatec. Tako presenečeni nemški vojaki so se morali umakniti v dolino. Svoj bes so pokazali naslednji dan s požiganjem kmetij.

Skozi tega in druge spopade z okupatorjem so borci NOV iz Dravograda graničarjem približali partizanski način bojevanja kot so ga sami izkusili.

Samo Šave

V primeru vojne ali hude naravne nesreče bi bili gozdni sadeži pomemben vir hrane. Tega se zavedajo tudi člani ZRVS v Senožečah, zato so skupaj z mladinci nabrali 136 vrst gob, ki rastejo na njihovem območju in pripravili razstavo.

Uspela akcija

Občinski štab TO v Hrastniku, ki je lani prejel za svoje delo prehodno zastavico kot najboljši v pokrajini tudi letos nadaljuje z dobrim delom. Iščejo nove poti in oblike izobraževanja in izpopolnjevanja pripadnikov TO in drugih nosilcev SLO in DS.

Kot nova oblika usposabljanja, ki se je pokazala zelo učinkovita je bila dvodnevna skupna vaja pripadnikov TO, ŠTOKS in enot NZ v vseh krajevnih skupnostih te revirske občine. V akcijo so bile vključene tudi komisije za gospodarstvo in prehrano, kar je dalo akciji še poseben pomen.

V vseh krajevnih skupnostih so ugotovili, da je akcija pomenila korak naprej pri podružbljanju SLO in DS. Hkrati pa so tudi ugotovili in predlagali, naj bi v prihodnje prenesli težišče pri organizaciji in izvajanju podobnih akcij na svete in komiteje za SLO in DS v krajevnih skupnostih.

J. P.

Visoko priznanje

Čeprav maloštevilna in dokaj mlada je krajevna organizacija ZRVS Senožeče zaradi svoje samostojnosti in izvirnosti pri uresničevanju programov usposabljanja in krepitve organizacije ter nakazovanja novih poti pri uresničevanju taktično tehničnih zborov in preverjanja znanja dobila zlato plaketo ZRVS Jugoslavije.

Ze takoj ob ustanovitvi je organizacija opremila lastni kabinet v osnovni šoli v Senožečah. Prostor pa ni namenjen le njenim članom, pač pa vsem oblikam vojaško strokovnega in družbeno samostojnega usposabljanja v krajevni skupnosti.

V skrbi za lastni kader je organizacija usmerila več mladincev, ki so se izkazali z delom na družbenopolitičnem področju, in ki so uživali ugled okolice, v šolo za rezervne oficirje. Pomembno je organizacija prispevala tudi na področju usposabljanja prebivalstva, saj je njen kader danes sposoben, da lahko s kvalitetno informacijo pokriva vso KS Senožeče. Posebnost je bil tudi taktično tehnični zbor, ki ga je izvedla organizacija sama za starešine Sežanske občine. Prvič so praktično uporabili priročna sredstva za boj z oklepnim vozilom. Ta sredstva so izdelali starešine sami.

Pomena neodvisnosti v oskrbovanju prebivalstva s hrano, so si RVS zelo zgodaj zavedali. Zato so organizirali razstavo gob in predavanje o gobah. Podobno razstavo so s predavanjem RVS iz Senožeč organizirali tudi v Divači. Organizacija je veliko storila tudi na področju informativne dejavnosti za obrambno samostojne namene. kot tudi tesne povezanosti z vsemi sorodnimi ali specialnimi institucijami in z tradicionalnem povezovanju z JLA.

Tesna povezanost in delovanje znotraj KS, prevzemanje najodgovornejših funkcij v obrambnih pripravah in NNNP, je postalo samoumevno.

Franc Premrl

Izobraževanje članov ZRVS

Skupina članov ZRVS v Hrastniku med reševanjem taktične naloge.

Ze kar tradicionalni vsakoletni orientacijski pohod članov ZRVS v Hrastniku je tudi letos dosegel svoj namen. Zaradi nekaterih okoliščin je bila udeležba sicer nekoliko skromnejša, vendar je treba takoj dodati, da bodo vsi tisti, ki so tokrat iz opravičenega vzroka izostali, nalogo opravili jeseni.

Tudi letošnje enodnevno izobraževanje je poleg preizkusa fizičnih sposobnosti vsebovalo še področje poznavanja topografije, moralnopolitične vzgoje in taktične vaje. Tokratna novost, ki je bila za vse udeležence še kako zanimiva, pa je bilo streljanje s tromblonom katerega moč, učinkovitost in primernost v boju z oklepnimi vozili, predvsem starejši člani doslej niso mogli spoznati.

Končna ocena je zelo ugodna. Vsi, tudi tisti, ki se niso uvrstili med najboljše, so pokazali visoko raven strokovnega znanja in poznavanja vseh tokov družbenega življenja.

Naj za zaključek še omenimo, da je ta pohod le ena izmed stalnih oblik iz bogatega programa izobraževanja rezervnega starešinskega kadra hrastniške občine.

Jože Premec

Mimi Malenšek – roman »Kavatina za angela vremenarja«

Roman o neki generaciji

Pri založbi Borec je izšel obsežni, 599 strani obsegajoči roman Mimi Malenškove »Kavatina za angela vremenarja«. V njem skuša pisateljica na poseben način in prek posebnega zornega kota zajeti v literarno ubeseditiv celokupnost človeške (in s tem tudi generacijske) poti v razponu dobe, ki jo smemo

Človek se na neki točki življenja znova, vseobsežno, globinsko zare na svojo prehojeno pot, naredi obračun, na novo presodi, česar ni zmogel presoditi poprej, in zobljuje sklep o samem sebi. Do takšnega sklepa, takšne samoopredelitve se v romanu Malenškove prek večletnega svojih spominskih reminiscenc ter njihovih velikih in majhnih doživljajsko-etičnih tolmunov prebija Martina Pirčeva, v fokusu sedanjosti približno šestdesetletna protagonistka »Kavatine« – pisateljčin evidentni alter ego: žena (mati, intelektualka itd.), v katere pripovedi avtorica scela in brez vsakršnih retuš, z optimalno spominsko-izpovedno iskrenostjo odslikava samo sebe in svoj človeško-življenjski svet. To seveda ni pomembno zavoljo kakršnihkoli biografskih ali njim podobnih bralskih interesov, ki bi zadevali pisateljčini

no zasebno življenje ter pri našli prodore v njegove intimne skrivnosti. Pisateljski namen brodenja po lastnem človeškem doživljanju je razkriti nove plasti in tenčine o eksistenci in deležu generacije, ki ji je bilo dano in »zaukazano« zoreti v najtežjih obdobjih sodobne zgodovine, se pravi v letih vojne in njenih preizkušenj. V svojem bistvu je vsa obsežna in snovno razvejana, čeprav z neizgledljivo rdečo nitjo enovite senzibilitete povezana pripoved poskus odgovora na eno samo sežeto vprašanje: kdo smo bili, kaj se je z nami v resnici dogajalo in zgodilo, kaj je iz nas nastalo, oziroma – ali je bilo po vsem tem vredno živeti, kot se v svoji nedvomni eksistencialni stiski pod sivi večer svojega življenja sprašuje eden izmed ključnih so-protagonistov Martininega zrenja vase in v nezaustavljivi človeški spomin...

ki so jih na hitro potegnili iz skladišč! In brez orožja. Prignali so jih tja, kot čredo jarcev. Častniki sami niso vedeli, kam zdaj! Samo čakali so, da bi dobili kak ukaz, da bi dobili orožje, kaj veš, kaj so čakali. Rad bi vedel, kaj vojaško poveljstvo namerava – če sploh kaj namerava!

Vzdihnila je: V somraku bližajočega se večera so vsemu bledeli obrisi, razpadale oblike. Tudi v njej je nekaj razpadalo.

– Vendar pa mora biti veliko vojske na mejah! Čeprav bi bili samo tisti, ki so šli te dni tod mimo...

Karlu se ni zdelo vredno, da bi bil odgovoril. Le z roko je zamahnil.

Precej dolgo sta molče sedela v kuhinji, on pri mizi, ona na zaboju za drva pod oknom. Gledala je ven: vse se je odmikalo, potapljalo se v mrak. Med črnimi, daljnimi obrisi gričevja mesto, nevidno v temi.

– Ljubljano so razglasili za odprto mesto, ne? In takih mest vendar ne smejo bombardirati!

Karl je spet rekel, kot ob tistem o nenapovedani vojni: – Jezus, si ti še neumna!

Saj je vedela, da to, z odprtim mestom, ni nič. Samo slepilo. A se je oprijemala vsake bilke, kot človek, ki tone.

– Zjutraj pa le niso bombardirali...

Težko se je bilo odreči slepilu.

Karl pa spet nič. Še z roko ni več zamahnil. Samo s stolca se je vzdignil in šel k vratom.

– Zapri okno, luč bom prižgal.

Zunanje okno jo bilo zaprto, zaprla je še notranje, prekrito s temnomodrim papirjem.

Karl je prižgal luč. Bolehno blede, mežikajoča svetloba se je razlila po kuhinji. Karl je gledal v žarnico. – Morda bomo kmalu brez luči.

–V shrambi imam petrolejko.

Ni odgovoril. Najbrž je niti slišal ni.

– Kaj neki poroča radio? Morebiti bomo kaj zvedeli.

Obrnil je gumb. Nato sta skupaj stala pri polici s sprejemnikom. Ta vir novic je bil morebiti precej nezanesljiv, a bil je edini.

Motnje. Napovedovalčev glas je nihal, zdel se je zdaj blizu, zdaj spet daleč. Za kak hip ga je zmanjkalo, nato je postal spet razločnejši. Karl je v nenadni jezi stresel zabojček. Nekaj sta skušala izsiliti iz njega. Gledala sta v razsvetljeno ploščo z imeni postaj, kot v orakelj.

–... zveze z Beogradom so bile pretrgane... dobili smo spet zvezo z Beogradom... Število žrtev ob bombardiranju še ni znano...

Nihanje se je umirilo, napovedovalčev glas se je okreplil. Bral je razglase, ukaze, občinske, banovinske, poveljstva Dravske divizije... To in to je treba storiti, to in to opustiti, in prebivalstvo naj ostane mirno. Za konec glasba, kot žalna koračnica.

Karl je izključil radio.

– Bomo videli, kaj bo jutri...

Jutri je še neznansko daleč...

Martina je stala pri kuhinjski omari, s komolcem se je opirala na rob. Vsa mlahava je bila. Bilo ji je, kot da je dogodka tega dneva izničujejo, kakor da jo hočejo izbrisati.

Karlu je tudi samozavest močno skopnela. To je bilo videti že po njegovi drži. Ramena so se mu pobesila, roke je potisnil v hlače žepe, glavo je sklanjal, grbančil čelo, naporno razmišljal.

– Spat pojdem, se je odločil.

Ura je bila skoraj devet. Dan je bil že dolg.

Naj mi bo dovoljeno ponoviti: Človek je krona stvarstva. Prepričani smo, da prepustimo – demokratično! – tistim našim naprednim – avantgardnim – sodobnikom, ki uveljavljajo svojo pravico in pravo izbirajo med glavo in drugim delom telesa. So že izbrali: glava je pri tem popolnoma nepomembna, saj ne potrebuje hlače. Hlače pa so očitno najmočnejši dejavnik ali odločilno merilo, kdo je dandanes »sodoben«, napreden ali kdo nosi zastavo avantgardizma. Kaj krona stvarstva! Gre vendar za krono, ki je kot prilepljena, do viška napetosti napeta, nategnjena na najbolj čaščenemu delu telesa tistega bitja, ki so ga nekdanje razglasili za krono stvarstva.

Nadaljnje pripombe o tem bi utegnile – tvegati glavo. Saj dandanes velja za bogokletstvo že, če kaj namigneš proti množični obsedenosti častilcev, gorečih pritržencev ali vernikov »sodobnega oblačenja« ali tako imenovanega jeansa (džinsa). Kdor bi si drznil spopadati se, nad tem gibanjem (?) ali nekakšno svetovno vročico, bi bil kajpak izobčen iz današnjega občestva v jeans zamaknjenih plesočih derišev. Krivoverci, starokopitneži, fosili itd. so torej tisti (redki!) vsega zaničevanja vredni izrodki, ki se še niso podvrgli vesoljski modi ali gibanju, kakršnega doslej še ni poznala zgodovina človeštva. Ali je kdaj kakšno verstvo, čaščenje božanstev ali ples okrog zlatega teleta oz. karkoli pritegnilo v svoj vrtnec več gorečih lastnikov pozabljenega človeške glave?

Ne glava, ampak...

Dvomljivo je, ali roma v Meko vsako leto kaj več romarjev kakor pa v Trst – zaradi hlače, ki imajo pri nas najslajše ime – kavbojke. To ime so dobile po ameriških kravarjih, v zgodovini tega klavnega človeštva očitno največjih junakov ali božanstev zunaj vseh razredov. Spričo vsega tega je čudno, nerazumljivo, da to kravarstvo gibanje ni dobilo še svojih filozofov, svetišč (če pri tem ne upoštevamo n. pr. tržaskih blagovnic in »Ponte rossa«). Vse je nekako čudno skrivnostno, očitno je le, da imajo kavbojke svoje najštevilnejše in »najsvetejše« altarje tam na koncu človeške hrbtenice. Tako je jasno, kaj je poglavito – ne glava (kaj šele srce), ne hrbtenica, marveč konec tako imenovanega prebavnega trakta.

Vse drugo nima pomena. Tako nikogar ne zanima, da je nekje v ozadju nekdo, ki ima kot svetovni moloh (pogoltna pravljica pošast) v roke vse niti mednarodnega krmarstva z jeansom ali vzvod tiste črpalke, ki črpa večje profite iz neizčrpane zlate jame človeške neumnosti kakor pa naftni mogotci. Nafta bo v dogledni dobi izčrpana, ta zlata jama pa je večna ali črpati jo bo mogoče, dokler bo nekdanja krona stvarstva stregla bolj svojem smrdljivemu delu telesa kakor pa nesrečni glavi, ki jo imamo menda samo zaradi glavobola. Ne, ne glava, ampak...

efes

Mimi Malenšek

poimenovati: doba našega življenja, našega časa.

Iz daljše recenzije, pripravljene za revijo Borec, izberem tokrat samo en odstavek:

Odlomek za pokušino

Iz »kavatine«

– Kaj bo zdaj?

Karlo jo je zavrnil, nataknil: – Mene sprašuješ? Kako, da ne veš, ti, ki si zmeraj vse tako dobro vedela?

Ne, to ni bil čas za prekanje in užaljenost. – Prej smo vsi vse vedeli in zdaj ne vemo nič, je priznala.

Se pred kratkim bi ji bil prikimal, z zadoščenjem: aha, ali ti nisem pravil? Zdaj je samo zamomljajal nekaj nerazločnega.

– A da bombardirajo, ne da bi napovedali vojno!

– Jezus, si neumna!

Premolk. Nato ona:

– Misliš, da bodo... prišli?

Nobenih nevidnih prisilskovalcev se jima ni bilo ba-

ti, a vendar je vprašala tiho, skoraj šepetaje. Zakaj v vprašanju je bila možnost vdaže, v tem času je bila to izdaja. In spet, po drugi plati, ji je bilo, kot da je omenila pogreb nekoga bližnjega, ki so mu ure resda štete, a še živi, diha, morebiti se kdaj pa kdaj prebujajo agonije, čuti tragiko svojega neodvnljivega konca...

Karl si je stiskal prste, da so mu pokali v členkih. To je bilo pri njem zmeraj znamenje hude živčnosti.

– Kdo jih bo zadržal? je rekel tiho, razdraženo. – Pod hribom sem videl vojaštvo – če je to sploh vojaštvo, v zmečkanih vojaških capah,

»Fotoreporter Edi Šelhaus«

Življenjsko sporočilo

Med letošnjimi knjižnimi novostmi na slovenskem ima knjiga z naslovom »Fotoreporter Edi Šelhaus« (v izdaji založbe Borec) edinstveno mesto. Če natančneje razmislim, lahko zapišem: je brez konkurence. Zakaj? Ni roman ali povest ne ilustrirana zgodovina ne zbir osebnih spominov, pa tudi ne zgolj vabljivo branje za razbijanje dolgčasa bodisi doma bodisi na dopustu. In vendar je skupek koščkov sleherne izmed pravkar naštetih literarnih zvrsti pa še kaj več. Prepričan sem, da bo šla v promet, in menim, da naklada 5.000 izvodov ni previsoka.

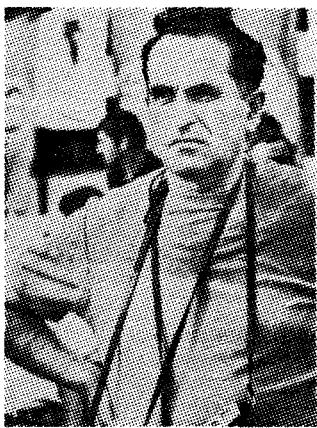
Kdo bi se s pogledom ne ustavil na naslovni strani ščitnega ovitka? V hrbet fotografiran neznanec se poganja za vogal neke hiše. Pripadniki generacije, ki je bila vsa povojna leta kakorkoli povezana z uredništvu slovenskih sredstev javnega obveščanja, bodo v »nez-

nancu« nemudoma prepoznali Edija Šelhausa. Prepoznali bi ga, četudi v vsej knjigi ne bi bilo njegovega imena in priimka. **Fotoreporterja** so potrebovali dnevnikarji, tednikarji in revije, da ne omenjam filma in televizije. Edi Šelhaus je bil med najbolj iskanimi. Zlagoma si je pridobil posebno mesto v vrstah slovenskih posredovalcev dogajanj v javnosti. Ni dvoma: ostal bo zgled vsem, ki se bodo v prihodnje odločali za zahtevni in tvegani poklic fotoreporterja. Tako je ta knjiga njegovo **življenjsko sporočilo**, namenjeno današnjim in še posebej bodoči mladini.

V obdobju čedalje pogostnejših spominov odmirajočega rodu je Edi Šelhaus – edinstven primer. Od rane mladosti (fotografske umetnosti se je naučil pri starših) do upokojitve je »lovil« vsakdanjost v svojo filmsko oziroma fotografsko kamero. To je počel bodi-

si po službenem naročilu ali kar na svojo roko. Bil sem priča njegovemu delovanju, kajti med poročevalci po končanem narodnoosvobodilnem boju sem se znašel tudi sam, čeravno z drugačnim izraznim sredstvom, s peresom. Edi Šelhaus je bil nenehno »na nogah« ali v avtomobilu. Najmanj z dvema kamerama prek ramen se je prerival med množico (na zborovanjih) ali v zaprtih prostorih (na sprejemih), povsod pač, kjer je »zavohal«, da se bo zgodilo kaj takega, kar sodi v javnost – zavoljo vednosti ali kot spomin ali kot opomin. Za to je seveda potreben poseben dar. Podedovan? Nekoliko prav gotovo. Toda spretnost si je mogoče pridobiti predvsem s prakso ter – s tveganjem: »Vse ali nič!«

Marca 1946 je za jugoslovanske Filmske novice snemal množične demonstracije v Trstu. Policija mu je hotela snema-

nje preprečiti. Lovili so ga, da bi mu odvzeli takrat drago kamero Ariflex in njegove dokaze v posnetkih. Policaji so ga že grabili, tedaj pa je Edi po čudovitem preblisku v možganih zalučal kamero v tisočglavo množico. »Vse ali nič!« Tveganje in kanček sreče! Demonstrirali so ljudje, ki so »let filmske kamere« nad svojimi glavami – razumeli. Prestregli so jo še v zraku, si jo podajali iz rok v roke in nekdo (Šelhaus še danes ne ve, kdo je bil) jo je spet predal v prave roke. Film je opravil svoj nalog, zdaj je shranjen v beograjskih arhivih. Šelhaus so na policiji sicer pretepali in ga telesno hu-

je poškodovali, toda čas zdravi rane – in tako je zdaj zanj spomin na marec 1946 v Trstu le še zgodba o žrtvovanju za plemeniti smoter.

Vseh zgodb in zgodbic je v knjigi kar stotideset, še več pa je reproduciranih fotografij, izdelkov mojstra fotoreporterja Edija Šelhausa. Naslovi so domišljeni, duhoviti, izvirni, tujk skorajda ni. Nehote se poraja vprašanje, od kod tolikšna stilna izčiščenost, kajti Šelhausovo izrazno sredstvo je kamera in ne pisanje. Odgovor je na dlani: besedilo je priredil mojster lepe slovenske besede, pesnik Jože Šmit. Gre torej za redek primer sodelovanja dveh mojstrov različnih izraznih sredstev. Želeti je, da bi jih temu zgledu sledilo še več.

Dasiravno ne sodi v oceno, tvegam in zapišem še misel: bi se ne obneslo, ko bi najbolj učinkovite prigode prevedli tudi v kak tuji jezik ter jih povežali v posebno edicijo? Prepričan sem, da bi »vžgala« med tujimi turisti. Edi Šelhaus je že marsikaj tvegaj. Zakaj bi ne tvegaj še česa takega?

Jaka Šlokan

Če ti kamenje leti nad glavo, se ne moreš zateči pod hruško

Besede se odbijajo

Lepa beseda lepo mesto najde. Kje in kdaj?

Bolj kot ne tiha vojna se bije med vaščani Dešna, Ušenišča in Zapodja, v strminah nad Kresnicami pri Litiji, ki je, kot menijo nekateri, predvsem seveda prizadeti, ne bi bilo treba. Gre za spor med prebivalci omenjenih vasi in Industrijo apna v Kresnicah, ki tli že nekaj let

Angela Šega: »Človeku se zdi, kot da bi se norca delali iz njega!«

in ki bi utonil v pozabo, če bi, kot pravi nekdanji prvoborec Martin Smrkolj iz Ribč pri Kresnicah, nekoliko bolj prisluhnili ljudem.

Začelo se je v vasi Zapodje.

Tik nad vasico je Industrija apna Kresnice začela z razstreljevanjem, razstreljevanje pa je menda povzročilo drsenje zemlje, to pa pokaže zidov tamkajšnjih kmetij. Tistikrat so se prebivalci morali na hitro izseliti, pozneje pa so se vrnili in sedaj životarijo naprej. Nekaj hiš je propadlo, vso krivdo pa so, po besedah Martina Smrkolje, zvrnili na drsenje plazov, a ne kot posledico razstreljevanja ampak kot naravnega dejstva. Četudi je bilo takrat rečeno s strani Industrije apna v Kresnicah, da je teren nevaren, danes nekdo zida v Zapodju novo hišo.

Takrat se je izselila tudi danes enainosemdesetletna Marija Weis. Njena hči Terezija Zupančič, ne skriva ogorčenja, ko se v Verneku pogovarjamo o tegobah ljudi pod kamnolomom.

»To je že nekaj let nazaj. Ko so ljudje iz Kresnic materi rekli, da se mora izseliti, sem jih vprašala, kam. Rekli so, da jih to ne zanima, da je to industrijska cona in da ni kaj govoriti. Razumemo, da je kamnolom stvar splošnega družbenega pomena, a po pač potrebujemo, vendar gre za odnos do ljudi!«

Tako je menda bilo pred štirimi, petimi leti v Zapodju, ko so se ljudje morali na vrat na nos izseliti. Kot vse kaže, čaka danes podobna usoda ljudi na Ušenišču. Vsekakor drži, da so dobili odškodnine...

»Skrbi nas za partizanske domačije in Osoletovo jamo!«

Martina Smrkolj skrbi marsikaj. Z ljubeznijo, hkrati pa tudi z ogorčenjem pripoveduje, da so v nevarnosti

znane partizanske domačije na Ušenišču, pribežališča mnogih štajerskih partizanov in seveda zasavskih, v Osoletovi hiši na Ušenišču je bila tudi pokrajinska konferenca KPS za Štajersko, pri Šegovih partizanska karantena itd., v nevarnosti pa je menda tudi znana Osoletova jama, polna bogatih kapnikov in deloma še neraziskana.

O jami piše Stane Stražar v knjigi o Moravskem, »da se z 260 m globine uvršča na 11. mesto med najglobljimi jamami na Slovenskem. Jama je najlepša v zgornjem delu in v dvoranih pod 40 m globokim breznom. Vse kapniško bogastvo je ostalo nepoškodovano, to je zasluga

Franc Sotlar, vodja splošne službe IAK: »Mislim, da ljudem ne bo treba nikamor z Ušenišča!«

bližnjega kmeta Vincenca Ribiča – Osoleta, po katerem je jama dobila ime. Biospeleologi so v njej našli kar štiri vrste mehkužcev...

Odpravili smo se na Ušenišča.

Tik nad domačijo Angele Šega, ki je bila skupaj z materjo med vojno izseljena v Nemčijo in katere brat je 1942. leta padel pri Trški gori, na njivi grozi velika, nekaj ton težka skala, da zgrmi med koli fižola na Angelino domovanje. Hiša je popolnoma razpokana.

»Pred dvema letoma, ko so začeli odpirati zemljo za kamnolom,« pravi Angela, »smo zaprosili Industrijo apna Kresnice, naj nekaj ukrene, ker je že začelo pokati. Rekli so, da pri tem nimajo nič in da je to zemeljski plaz. Res čudno, prej pa sto in sto let plazov ni bilo. Kar naprej so se branili, dokler ni sin pred nedavnim odšel na narodno zaščito v Domžale, tja, kaj namreč spadamo, in potem so nas vse Ušeniščane klicali, da bi se pogovorili.

Takrat so se v Domžalah z Industrijo apna dogovorili, da morajo v desetih dnevih nekaj ukreniti. In 1. junija letos je prišla k nam komisija.

Industrija apna je na razpoke v Angelini pa tudi v drugih hišah po Ušenišču dala mavčne obloge, da bi ugotovila premikanje plazov, ki spravlja gorjance v življenjsko nevarnost. Ušeniščani so dobili dopis, kjer piše, »da so mavčne obloge, ki so bile nameščene na razpoke 20. januarja 1982, počene.

Iz tega se sklepa, da se teren ni umiril, temveč nadalje drsi. Zaradi tega predlagamo, da se skliče štab za civilno zaščito občine Domžale in da se ukrene vse potrebno za zavarovanje ljudi, živine in premoženja.

Prisotni so dokument podpisali v Domžalah 12. aprila.

Zemlja se kljub dokumentu ni umirila. Angeli se je razklenilo ostrešje, zidovje poka naprej, omet odpada in ko so prišli iz Industrije apna, so Angeli naravnost rekli, da tramovje ni pravilno zvezano.

»Le zakaj nas žalijo, čemu nas preprečujejo, da miniramo nima nikakršne zveze z drsenjem plazov, ki nam ogroža življenja,« tarna ženica.

Sklepi obvezujejo

19. maja 1982 so na Upravi za inšpekcijske službe skupščine občine Domžale, po opravljenem inšpekcijskem pregledu na Ušenišču, znova sestavili listino, v kateri so razpisali, da so v stenah hiš razpoke, da je v kleti dvignjen tlak, da odpada omet s

Martin Smrkolj skuša razumeti obe strani...

stropov, okna zriva navzven, da se Angeli okna in vrata ne zapirajo in »da komisija ugotavlja, da objekt ni več primeren za bivanje.

Podobno je tudi pri Ivanu in Ivanka Uštar iz Dešna, pri Albinu Zupančiču ter Pavli Robar.

V listini je zapisano, »da občani razstreljevanje v kamnolomu občutijo kot potres zlasti pri globinskem miniranju, ki se vrši šestkrat na mesec. Ob takšnih prilikah popokajo tudi šipe na oknih.

Kaj sedaj? Sklepi so nedvoumni. Takoj je treba izseliti stanovanjski objekt Dešen 14, Angelo Šega ter ostale prebivalce. Prav tako je treba takoj zagotoviti prostor za pet glav goveje živine iz gospodarskega objekta Uštarjevih ter primerno mesto za pribežališče vseh ogroženih prebivalcev ob miniranju ter najti možnost za postopno preselitev in ugotoviti izvor poškodb zaradi uveljavljanja odškodnin. Industrija apna Kresnice mora izvesti potrebne meritve dejanskih nihanj tal ob miniranjih v bližnjem kamnolomu.

Angela je obupana. »Ko je prvega junija prišla

komisija, so mi rekli, da bodo škodo v najkrajšem času ocenili, obračunali in mi poslali odškodnino. To je že moja tretja hiša, ne maram odškodnine, hočem novo hišo.

»Zakaj se ne marajo pošteno pogovoriti z ljudmi, ki so toliko pretrpeli med vojno,« je dejal Martin Zupančič, Albinov brat. »Rad bi povedal, da so se pri Šegovih zadrževali ves čas vojne terenci, da sta semkaj prihajala Poglarjen in Skala, Mengeško-moravska četa, da se je pri Majerjevih, ki jim prav tako grozi plaz, zadrževal Ignac Strlekar-Nace, sekretar okrožnega odbora KPS s sodelavci, da ne govorim o terencih in aktivistih, ki so se na teh kmetijah nenehno zadrževali. Zdi se mi, da bi se vsa ta reč dala drugače zasukati, če bi v Industriji apna imeli več posluha za ljudi, tako pa čakajo in čakajo, dokler se ne bo zgodila nesreča...«

»Podprite hlev, da se vam ne bo podrli!«

Najslabše je seveda pri Šegovih, vendar tudi drugod ni dobro. Pri Majerju je razpokan hlev, tudi deset let stara hiša že poka. Ivanka Uštar nam je dejala:

»Za hlev so nam rekli, naj ga podpremo, da se ne bo podrli. Kar norce se delajo iz nas tile ljudje iz Industrije apna Kresnice. Kaj pomagajo plombe na razpokanih zidovih? Skale nam letijo po njivah, travnikih pa tudi na

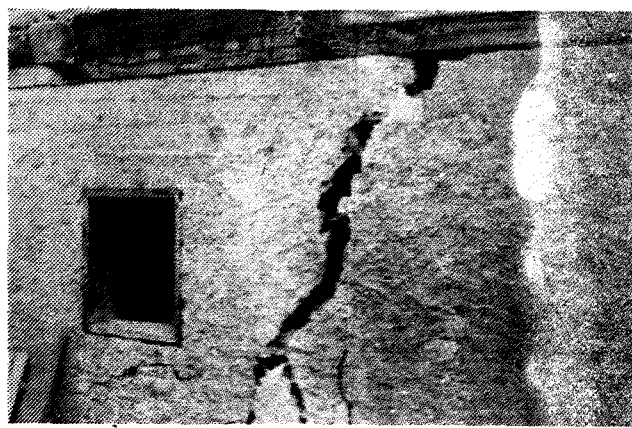

Ivanka Uštar: »Razstreljevanje v kamnolomu občutimo kot potres...!«

hišo in hlev pada kamenje. Razpoke grenijo življenje tudi Albinu Zupančiču, zraven tega pa še gozd. Nekaj so mu ga odkupili (zaradi širjenja kamnoloma) že pred časom, sedaj bi radi še preostalega, toda Albin od tega živi. Drugega mu ne marajo dati in tako možakar ne ve, kaj bi.

»Vzel bi tudi kakšen slabši gozd, da se le preživim,« pravi. »To je navsezadnje tudi zaščiten kmetijski in zanimal me, kako vendarle, da o tem ničesar ne reče kmetijska zemljiška skupnost in gozdno gospodarstvo.

Kar se varnosti tiče: res je, da nas vsakič, ko streljajo, obvestijo. Vpisati se moramo v knjigo, da smo to vzeli na znanje, in – to je vse. Lahko vi poveste, kam naj gre-

Razpoka v steni Uštarjevega (Majerjevega) hleva

Kamnolom sporov

Zupančičeva: »Radi bi obnovljali, a kaj, ko ne vemo, kako dolgo bomo še tako... na tanki niti!«

mo? Pod hruško?« trpko govori Albin.

Ljudje bi radi obnovljali hiše, radi bi gradili, v zraku pa visi negotovost. Na Ušenišču ni prihodnosti. Besede se odbijajo.

Kaj o vsem tem menijo v Industriji apna v Kresnicah? Direktorja tega velikega apnarskega obrata ni bilo, dobili pa smo Franca Sotlarja, vodjo splošne službe.

»Bili smo v Domžalah,« je odgovoril na vprašanje, kaj nameravajo storiti z ljudmi v Dešnu in Ušenišču. »Dogovorili smo se za vse potrebno. Priskave bodo tekale naprej. Obvezali smo se, da bomo Šegovi in njeni družini kupili kontejner, da se bo lahko zatekla vanj, da se ji ne bi ponoči kaj zgodilo.

Na vprašanje, ali skala nad hišo le ni preveč nevarna za normalno življenje Angele Šega, je Franc Sotlar odgovoril, »da skala ni posledica miniranja, pač pa strojnikevega posega (ali nerodnosti, kot je dejal Martin Smrkolj?!).«

»Ljudi obveščamo s sireno in vpisno knjigo, vendar sem slišal, da domačini pravijo, da se ne bodo več vpisovali, ker vedo, kdaj bo miniranje (Albin Zupančič: Kam pa naj gremo? Pod hruško?). Na Ušenišču vrtamo že dvajset let. Res je, da so poškodbe na strehah, da pokajo šipe, da leti tudi na polje, vendar bomo zadnje besedo rekli, ko bodo končane še zadnje raziskave.

Sklepov domžalske uprave za inšpekcijske službe Franc Sotlar ne pozna, ker jih menda sploh niso dobili, so pa problem obravnavali

na delavskem svetu. S kmetijci in gozdarji se niso dogovarjali, ker so za vrtnanje, odnosno širjenje kamnoloma dali soglasje tako ti kot urbanisti.

»Mislim, da ljudem ne bo treba nikamor, o preselitvi ni govora. Nameravamo znižati hrib, kjer delamo sedaj, in to je vse, zaradi tega vas ne bo trpela (že trpi in ne malo! op. p.). Kar se dogaja, traja od lanskega leta, nekoliko. resneje se je začelo šele konec enainosemdesetega. Hrib bomo, kot sem dejal, odkopavali naprej, saj so v njem zaloge kamna za petdeset do sto let.

Sotlar meni, da ljudje na Ušenišču in Dešnu lahko ostanejo, vendar na vprašanje, ali bodo hiše pokale še naprej in ogrožale ljudi, ni odgovoril, le zmignil je z rameni. Dejalo pa je, da Osoletova jama ne bo prizadeta, niti bližnje hiše v Stance lozi ne, saj so oddaljene manj kot kilometer, in da gredo z miniranjem v stran od jame.

Ali bodo ostali na Ušenišču ali ne, to danes očitno nihče ne ve, kljub sklepom domžalske uprave za inšpekcijske službe, ki se je postavila na stran svojih občanov.

Ljudje na Ušenišču danes tarnajo podobno, kot so pred leti tisti v Zapodju – in v obeh primerih gre za plaz, ki, kot zatrjujejo ljudje v Industriji apna v Kresnicah, ni posledica razstreljevanja.

Prvoborec Martin Smrkolj iz Ribč in z njim Ušeniščani in ljudje iz Dešna razumejo, da mora kamnolom svojo pot naprej, nekoliko manj pa razumejo postopke, ki so pripeljali do tihe vojne.

Milenko Strašek

Ob 70-letnici Karla Masla Partizanski junak

Trinajstega avgusta bo dopolnil visok življenjski jubilej – 70-letnico rojstva eden izmed najbolj znanih brkinskih in primorskih partizanskih borcev, narodni junak Karlo Maslo-Drago.

Karlo je bil rojen kot prvi izmed 11 otrok v narodno zavedni kmečki družini na Ostrožnem brdu v Brkinah, iz katere se je že do prve polovice 1942. leta vključil v NOV 6 bratov in dve sestre, kar je najverjetneje edinstven primer v Sloveniji. Njihovo hišo so postojnski in tržaški škvarci izropali in požgali že 5. aprila 1942, kot prvo na Primorskem, očeta Franca in mater Jožefo pa odgnali v zapore.

Mladega Karla sta že vaško okolje in družinsko razpoloženje v otroštvu vzdolževali k protokupatorski in protifašistični usmerjenosti, saj so se Ostrožani že septembra 1919. leta enotno uprli italijanskim okupatorjem in pregnali oddelek njihove vojske iz vasi. Ko pa je dorasel, je spoznal in na lastni koži občutil najhujše metode fašističnega narodnostnega zatiranja in socialnega izkoriščanja. Zato se je poskušal v letu 1935 z begom v Jugoslavijo izogniti obvezni službi v italijanski kraljevi vojski, ko se je le-ta pripravljala na osvajalni pohod v Etiopijo. Beg mu je v večji skupini sicer uspel, toda ko se je po amnestiji 1937 vrnil, so ga prijeli kot dezertarja in ga obsodili na 14 mesecev zapora, ki ga je prestopil v Gaeti. Potem pa je moral v italijansko vojsko, iz katere se je po opravljeni sabotaži rešil šele sredi decembra 1941 z begom v partizane.

Najprej se je med prvimi pri-

družil Dolganovi Primorski četi, s katero se je udeležil številnih njenih akcij. Ob reorganizaciji primorskih partizanskih enot konec marca 1942 je bil dodeljen 1. Primorski ali Brkinski četi, ki ji je poveljeval Martin Greif. Z nje-
no 4-člansko patroljo je tudi izvedel 4. aprila 1942 prvo partizansko akcijo na Primorskem, v kateri so padli sovražniški vojaki.

Po boju na Nanosu je zbral preostale borce v Brkinah in okoli 20. aprila 1942 ustanovil Brkinsko četo, ki je postala v naslednjih mesecih pod njegovim poveljstvom ena izmed najbolj borbenih slovenskih partizanskih enot, saj je navzlic množični koncentraciji in aktivnosti fašistične vojske in policije izvedla vrsto uspešnih akcij: 18. maja na Mali Bukovici razorožila vod vojakov, 4. junija uničila postojanko ob progi Pivka-Reka v Marečah idr.

Da bi onemogočile partizansko delovanje, so fašistične oblasti 17. avgusta razpisale tudi nagrado 50.000 lir na »glavo« Karla Masla, nato pa še na Janka Premrla.

Vojka, vendar jim tudi to ni pomagalo. Karlo Maslo je bil sicer, 30. junija v boju na Silentabru huje ranjen. Vendar se je do jeseni pozdravil. Zato so mu ponovno zaupali poveljstvo Brkinske čete, ki ga je opravljal do konca februarja 1943, ko je prevzel dolžnost komandanta 3. bataljona Južnoprimorskega odreda. Ob odhodu na Notranjsko je postal komandant bataljona v Gradnikovi brigadi, nato je od decembra 1943 do aprila 1944 opravljal dolžnost komandanta Istrskega odreda. Junija 1944 je prevzel poveljstvo 1. bataljona 18. SNOUB Bazoviške, potem je nekaj časa opravljal dolžnost komandanta 17. SNOUB Gregorčičeve. V začetku aprila 1945 je postal komandant jurišnega bataljona 30. divizije. Konec vojne pa je dočkal kot komandant 19. SNOUB Kosovelove. Z njenimi zbranimi oddelki je v noči na 1. maj 1945 prvi prodril od Opčin v Tržaško predmestje Rojan od tam pa proti železniški postaji in drugam.

Tudi v povojni obnovi in prizadevanju za čimhitrejši napredek je Karlo prispeval velik delež na našo skupnost in kljub letom še vedno prizadevno dela.

Zato je bil za junaška dejanja med NOB, ki jih večinoma tu nismo mogli niti omeniti, 1954. leta proglašen za narodnega heroja Jugoslavije. Njegova največja zasluga pa je vsekakor v tem, da je odločno nastopil v revolucionarni akciji, ko so mnogi še razmišljali in oklevali. To pa je vzbudilo v boj tisoče mladih. Odbor skupnosti borcev Istrskega odreda iskreno čestita Karlu Maslu kot komandantu odreda k njegovemu 70. rojstnemu dnevu in mu želi še obilo srečnih in zdravih let v naših vrstah.

Za skupnost borcev IO
Maks Zadnik in
Miran Blažina

Francetu Kranjcu-Orlu v spomin

V Križe pri Trzinu, na srečanje borcev Prešernove brigade, ga letos ni bilo. Bil je že malo bolhen in, kot je dejal Gabrijel, njegov prijatelj in vojni tovariš, vaščan, ni se počutil najbolje. In nič čudnega.

Kaj vse je moral pretrpeti v svojem 85-letnem življenju.

Rojen je bil leta 1897 v Gorjah nad Cerknem. Pod lepim Poreznom. Bil je bajtarjev sin, sin zavednih slovenskih staršev. Se ne 18-letnega ga je zgrabil vrtnec prve svetovne vojne, nato rusko ujetništva, pa zamenjava ujetnikov, toda boril se ni. Uprl se je in bil med obsojenimi vojaki v Radgoni. Organizacijske niti so bile v Judenburgu.

Tako se je pričel kaliti in zato ni čudno, da se je okupaciji Italijanov Primorske tako močno upiral. Tudi Cerkljansko je spadal v fašistično Italijo, ki je kaj kmalu pričela ropati poslednje trohice svobodne slovenske bese.

Kot pravi tolminski puntar in tak je tudi skozi vse svoje življenje ostal, je bil med ustanovitelji slovenskega prosvetnega društva v Gorjah. Bil je do razpustitve njegov tajnik in ustanovil tudi slovensko knjižnico, dramsko sekcijo. Kaj vse je in bi napravil za slovensko besedo. Toda leta 1926 so društvo razpustili in odšel je v tujino. V belgijskih rudnikih je spoznal izkoriščanje kapitalistov. Ni vzdržal. Vrnil se je domov, delal prilagoditvena dela in se pri tem izučil zidarske obrti. Italijanske oblasti mu dela niso hotele dati, zato je postal vedno bolj neugnan borec in njegovo ime je neločljivo povezano z vsem tistimi dejanji v krajih pod Poreznom, ki so očuvali in čuvali narodno zavest in slovensko besedo.

Zato ga leto 1941 in okupacija nista presenetila. Bil je med prvimi člani Osvobodilne fronte skupaj z ženo. Sijajen organizator in ni bilo ovire ali napora, ki bi mu

preprečil, da ne bi izpolnil naloge fronte, ki mu jih je poverila. Organizacijska mreža osvobodilne fronte v vaseh pod Poreznom je bila trdna in neuničljiva. Njegova lastnost neugnanega sodelavca fronte in neustrašnega tovariša, ga je spomladi leta 1943 vključila med cerkljanske partizane. Čeprav je že takrat imel 46 let, je hotel biti borec, ne terenec. In ni naključje, da je bil že tega leta sprejet med člane Komunistične partije.

Z Gradnikovo brigado je bil na Dolenjskem in bil, po uspešnem napadu Prešernovcev na Turjak, dodeljen gorenjski brigadi in z

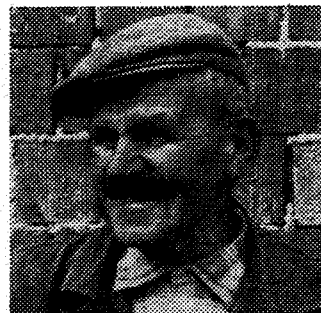

foto: Janez SELAK

njo se je vrnil v domače kraje. Postal je borec tretjega bataljona in z njim odšel na pot, preko Jelovice, Pokljuke... in od tam bi bataljon moral še dalje, na Koroško, med Koroške Slovence.

Decembra 1943. Pokljuka. Metter in pol snega in pred hotelom – pension Piskljaka, poznan, kot Lovčev hotel je bil postavljen na stražo. Najodgovornejši čuvati utrujene in speče tovariše. Jutranje sonce ga je slepilo. Ni videl niti predse, zato se je premaknil na prostor, od koder je videl daleč predse – in zagledal nemško kolono. Veliko jih je. Ni pomišljal. Ustrelil je in s tem opozoril tovariše. S to svojo budnostjo je preprečil sovražniku zajetje bata-

ljona, ki je sprejel borbo neslutene razsežnosti, groze in junaštva. Spomladi leta 1944 je bil težko ranjen in po ozdravljenju v bolnici Franja, ni bil več sposoben za operativno enoto. Dodeljen je bil in ostal na delu terenske službe do konca vojne. Prav pod Poreznom, na Cerkljanskem.

Po osvoboditvi je delal na okrepitvi ljudske oblasti, saj je bil predsednik krajevnega odbora, odbora ZB, invalidov prav tako pa se je zopet vključil v aktivno delo prosvetnega društva in dolgo leta tudi predsedoval.

Nič koliko je njegovih udarniških ur pri gradnji spomenikom NOB na Poreznu, v Počah, v Gorjah in grobnici v Cerknem.

Bil je sijajen organizator in nad vse priljubljen tovariš. Z neverjetno neuklonljivostjo, je ta najstarejši Prešernovec izpolnjeval naloge partije, ki so ga najgloblje povezale in vnikle z vsemi nitmi graditeljev nove, Titove Jugoslavije.

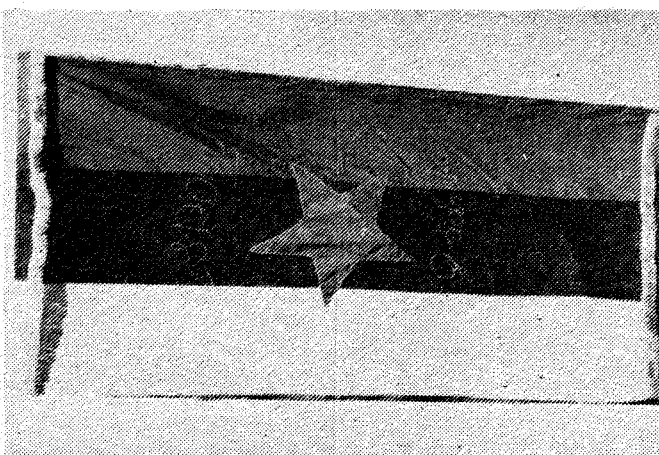
Bil je večkrat odlikovan in med odlikovanji mu je bil najljubši red hrabrosti, ki ga je prejel še v partizanih. Za svoje junaštvo, za njegovo vztrajnost, nepopustljivo premagovanje vseh in vsakršnih ovir.

Franc Kranjc-Orl, Prešernovci so mu naredili tudi ime Pokljukar, se je v vsem svojem delovanju trudil, da bi družil revolucionarno načelnost komunista v množičnem delu. Neuklonljivo je stal na pozicijah partije in socialistične zveze pri čemer se je zavedal, da je usoda slovenskega naroda, usode jugoslovanskih narodov.

Ob takem življenju zato ni čudno da se je pridružil revolucionarnemu gibanju mu ostal vse življenje zvest, vzorno vdan in tovariš France, naše začete skupne naloge bomo Prešernovci, Gradnikovci, vsi borci in člani SZDL izpolnili skupaj z mladimi rodovi.

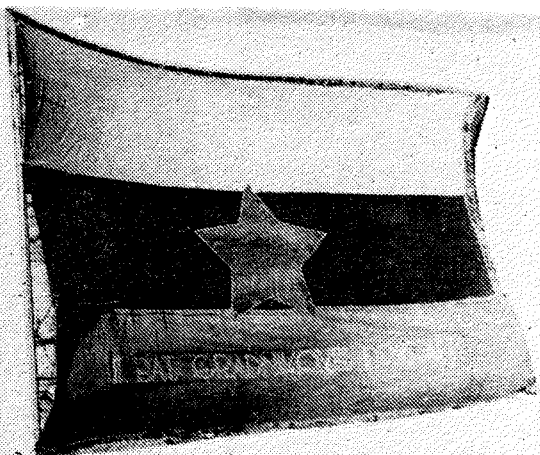
Roman Stana

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali pa jih mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

49

Zastava 3. slovenske brigade Ivana Gradnika: slovenska (bela-modra-rdeča), na obeh straneh je iz rumene pletene vrvice našit napis: III SNOUB Iv. Gradnika. Zastava je dolga 208, široka 102 cm. Nahaja se v Goriškem muzeju.

50

Zastava 2. bataljona Gradnikove brigade: slovenska, pod peterokrako zvezdo je na posebnem traku (ki je prišit na rdečem polju) z rumeno nitjo izvezen napis: II. BAT. GRADNIKOVE BRIGADE. Zastava je obrobljena z rdečimi resicami. Velikost: 195x148 cm. Hranijo jo v Goriškem muzeju.

Tri kapljice vode

Na osvobojenem ozemlju Dolenjske, ki je obsegala v glavnem Kočevsko in Suho krajino, smo živeli od maja 1942 kar idilično mirno. Toda ko so začele prihajati manjše skupine borcev, ki so se prebili med »notranjsko ofenzivo«, ki so jo izvedli Italijani, so nas začele navdajati zle slutnje, da bo italijanska vojska nekega dne organizirala ofenzivo tudi proti našemu osvobojenemu ozemlju, da bi uničila center partizanskega gibanja in politično vodstvo.

Pred nekaj dnevi smo se vrnili iz okolice Šentjerneja in Smarjete kamor naju je poslal s Tilnom (Mirko Frankič, intendant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet) tovariš Boris Kidrič, da bi nabavila živino. Prišel je tovariš Kidrič, da smo mu poročali o uspehu naše akcije. Omenil sem mu, da sem med potjo zbolel, zato mi je svetoval naj grem v bolnišnico k dr. Igorju (Lunačku), kamor bo šla tudi njegova žena Zdenka, ki je tudi zbolela. Premišljeval sem, a sem se slabo odločil. Sel sem v bolnišnico k dr. Luiki (Novaku) v malem zaseлку, blizu Smuke, ker sem tja lahko vzel tudi konja.

Kam pred ofenzivo?

V »bolnišnici« smo ležali ranjenci in bolniki razdeljeni po kmečkih hišah na slami, na tleh. Že po dveh dneh, so začele prihajati vesti, da se koncentrirajo okoli nas velike italijanske vojaške sile. Bili smo seveda vznemirjeni. Moja bolezen-influenca imel sem preko 40° vročine že tretji dan, se mi ni nič izboljšalo. Pripravljati smo se začeli za premik. Kam? Gotovo ne drugam kot v notranjost Roga. Ko je bilo vse pripravljeno za odhod, smo se zvrstili v kolono. Zajahal sem konja, toda, ko sem videl, da eden od ranjencev težko hodi,

sem mu ga odstopil. S seboj smo na vozu – »samcu« odpeljali nekaj hrane in drugega materiala. Tudi na vozu sta se peljala dva ranjenca.

Kolona se je počasi pomikala po gozdni poti proti notranjosti Roga. Ko se je znočilo, smo se ustavili ob poti in polegli pod dreve, naslednje jutro pa nadaljevali pohod. Pred odhodom sem se za slovo objel svojega konja in ga izpustil, da ne bi bil zaradi konspiracije v nadlego. Kmalu smo naleteli na nekem večjem odprtem prostoru na glavno poveljstvo in naše politično vodstvo s spremstvom, ki se je ponoči skušalo prebiti na drugo stran Krke, proti Brezovi rebri, ker se jim pa ni posrečilo, kar so naleteli na italijansko zasedo. V tej skupini je bilo tudi nekaj žena z otroki, bolnikov in ranjencev. Vsi smo se zvrstili v kolono in nadaljevali pot proti vrhu Roga.

Prispeli smo na kopast vrh, ki ni bil preveč poraščen. Politično in vojaško vodstvo, žene idr. so šli na vrh, okoli pa je bil sklenjen obroč borcev. Obroč ni bil velik in tudi borcev ne prav veliko. Imeli pa smo kolikor se spominjam, 16 puškornik-traljevov. Vladala je tišina, da nas sovražnik ne bi odkril. Ležali smo na resju in praproti. V želodcu mi je začelo precej kruliti in po nekaj dneh sem zopet dobil tek, pa prav tedaj, ko ni bilo kaj jesti in piti. Naenkrat sta se med nami borci pojavila Boris Kidrič, komisar glavnega poveljstva, in Jože Vidmar, predsednik izvršnega odbora Osvobodilne fronte. Šla sta od skupine do skupine borcev, jih bodrila ter jih opominjala, naj se zavedajo, kaj varujejo. Ko sta prišla do mene, me je tovariš Kidrič pohvalil, da sem se v usodnem trenutku prijavil med borce.

Čez čas je eden od kurirjev prinesel vrečo, v kateri je bilo nekaj surovega krompirja in nekaj zelenih kumar. Vzel sem dva krompirčka in eno kumaro. Poskusil sem jesti krompir, pa ga kljub lakoti nisem mogel jesti, z užitek, pa sem pojedel kumaro, ki me je osvežila in odžejala.

Proti večeru smo se zbrali ob robu gozda. Tovariš Luka (Leskošek) poveljnik glavnega poveljstva, nas je razdelil v tri skupine, v predhodnico, glavnino in zaščitnico. V zaščitnici je bilo pravzaprav malo borcev, pač pa največ bolnikov, ranjencev in žena. Za vodjo zaščitnice je tovariš Luka postavil mene. Kmalu smo krenili v smeri proti Smuki.

Tu naj bi prekoračili cesto in šli dalje v smeri Male gore in proti Notranjski. Ko smo se že precej približali cesti, ki gre od Smuke proti Staremu logu, je prišlo povelje za počitek. Počakati smo morali na navodila. Neka patrola je šla gotovo pregledati situacijo, če je mogoč prehod. Čakali smo in čakali, toda nihče nas ni prišel obvestiti, kaj naj naredimo. Že se je začelo daniti. Najprej nismo mogli, ker je bil prehod čez cesto, ki je bila močno zasedena z italijanskimi vojaki, nemogoč, posebno s tako skupino. Ni nam drugega preostalo, kot da gremo pač nazaj proti notranjosti Roga. Tih smo korakali. Bili smo lačni in žejni. Iz obrazov si bral razočaranje, ker so nas pustili brez navodil, in pa zaskrbljenost. Ko smo čez kakšni dve uri postali, da bi se odpočili, sem zbral borce, jim pojasnil resnost položaja in jih rotil, naj bodo hrabri, če bo prišlo do borbe.

Od zaščitnice ostali le štirje

Ko smo čez kakšne pol ure nadaljevali pot, smo naleteli na italijansko zasedo. Nastala je panika in skoraj vsi so hoteli zbežati. Tedaj sem dal povelje »v strelce« in še zavpil, da bom streljal na vsakega, ki bi skušal bežati. To je zaleglo, a le za kratek čas.

Italijanski vojaki so streljali proti nam, mi pa smo tudi oddali nekaj strelcev, tako da smo jih malo zadržali. Ko sem pogledal okoli sebe, sem videl, da smo ostali le tovariši Olga, doma iz Podturna, Martinov, njegov spremljevalec Hari in jaz. Skupaj smo začeli vpiti: na juriš, na juriš proletarci idr. Tako smo Italijane še malo zadržali, da so ostali zbežali, nato pa smo tudi mi stekli za njimi.

Čez čas smo prišli do neke vzpetine, kjer smo dohiteli nekaj borcev iz naše skupine. Nekaj časa smo počivali, nato smo mi štirje krenili dalje. Imel sem namen, da bi šli v smeri Starega brega, obšli Kočevje in nadaljevali pot proti Notranjski. Hodili smo počasi, previdno, gledali in prisluškovali na vse strani. Puške smo imeli v rokah pripravljene na strel.

Že peti dan sem bil brez hrane in dva dni brez vode, povzru še oslabljen po bolezni. Prišli smo do neke goščave in izčrpani smo zaspali. Ko se je

začelo daniti, smo šli dalje in na nekem kraju naleteli na skupino borcev, ki so tudi tavali kot mi. Ko sem se z njimi pogovarjal, so oni trije iz moje skupine neopazno odšli in me pustili na cedilu. Nekako instinktivno sem ugotovil, v katero smer so odšli in sem jih kmalu dohitel. Prišli smo do neke jame, za katero je moral eden od njih vedeti. Jama je bila na sredi neke velike skalne stene in se je prišlo v njo, tako, da se je splezalo po skali navzdol. Vhod v jamo je bil tolikšen, da smo lahko zlezli vanjo. Znotraj se je jama malo razširila in v njej smo štirje sklenili lahkotno sedeti.

Nikoli več v tako mišolovko!

Čepeli smo tiho in prisluškovali. Od daleč so se slišali posamezni strel, eksplozije granat ter ropot letal, ki so krožili nad nami. Naenkrat smo zaslišali pasji lajež. Pes je šel po naši sledi. In se ustavil nad nami, po skali navzdol pa ni mogel. Bili smo strahovito napeti. Nad nami so stali italijanski vojaki in če bi malo bolj pozorno preiskovali, bi bilo po nas. V jamo bi vrgli ročno bombo in nas vse pobili. Koraki so se začeli oddaljevati in tudi pasji lajež. Rešeni smo! Toda takrat sem se zaklel, da se ne bom nikoli več skril v tako »mišolovko«. Kmalu zatem smo spet zaslišali italijansko govorico, toda ta skupina ni šla tako blizu nas. Ko smo se oddahnili od napetosti, smo zopet začutili strašno jezo.

Usta imam suha, jezik otekel in suh, da se kar lepi po ustih. Ure minevajo. Vedno huje je tudi čepeti, toda ne preostane nam drugega kot čakati noči. Zeja je vedno hujša, za katero smo govorili, da se za v čevlj ni dobra. Sedaj si jo predstavljam bistro in hladno. Če bi bil nekje ob potoku, bi se vlegel na zemljo in pil v dolgih požirkih.

Ko tako fantaziram, zaslišimo, da je začelo rosi- ti. Na nas kaplja. Upamo, da nas bo dež rešil jeze. Nekje se bo le nateklo nekaj malo vode, sicer ne bomo prišli na tem prekletem Rogu do vode, dokler bo trajala ofenziva. Na Rogu je bila voda že pred ofenzivo težak problem, ker je na njem le nekaj studencev, menda trije, in še te so zasedli sovražniki. Mislili so, da nas bo žeja prignala do studencev in nas bodo tu pričakali v zasedi kot

Napad na orožniško postajo

Letos, 12. avgusta je minilo 41 let, ko je skupina šestnajstih borcev 1. Pohorske čete ponoči napadla nemško orožniško postojanko v Ribnici na Pohorju. »Napadalce« je vodil njihov komandir Martin Grajf-Rudi in so bili oboroženi le s tremi lovskimi puškami, dvema karabinkama in nekaj pištolami. Akcija je imela velik odmev, saj so o njej že naslednji dan govorili celo v Berlinu, v samem nemškem vojaškem vrhovnem štabu.

Nemci so se zaradi tega dejanja kmalu maščevali. V zapore so odgnali 11 domačinov, izdali odredbo o zaplembi premoženja in smrtni kazni za tistega, ki bi sodeloval s partizani ali imel orožje ter razpisali denarne nagrade za vsakega, ki bi posredoval podatke o pripadnikih narodnoosvobodilnega gibanja. Vse to pa upora ni moglo zlomiti.

Po tolikih letih je spomin na ta dogodek še vedno živ. Delovni ljudje radeljske občine ga vsako leto proslavljajo. Spomnijo se, da so že 1918. leta prebivalci Ribnice, Orlice, Jančevskega vrha, Lehna, Rdečega brega in Podvelke zbirali podpise za deklaracijske izjave, čigar vsebina je prebujala narodno zavest. V teh krajih so se med prvo in drugo svetovno vojno

revolucionarni kamnoseki, organizirani v sindikalnem gibanju borili za boljše življenjske pogoje. V Ribnici na Pohorju je že pred vojno uspešno delovala Komunistična partija Slovenije.

V tem mesecu sta še dva dogodka, ki jih velja omeniti. 4. avgusta 1938. leta je 284 kamnosekov v Jospidolu stavkalo in terjalo zvišanje plač. Takratna podjetnika Lenarčič in Res, ki sta v delavcih videla ceneno delovno silo, v pohorskem granitu pa vir dobrega dohodka, sta bila za take zahteve gluhih ušes.

V noči od 22. na 23. avgust 1944 je 1. SNOUB Tone Tomšič napadla v Ribnici na Pohorju postojanko, v kateri so bili nemški vojaki in orožniki ter jo uničila.

Ribnica na Pohorju je v vojni veliko žrtvovala: padlo je 52 borcev, v taborišča je bilo odpeljanih 14 ljudi, izseljenih je bilo 11 družin, zaprtih več kot 50 ljudi, na prisilno delo odgnanih okrog 150 mož in 30 žena.

Na tako zavedno Ribnico in njene skromne Pohorce, robatih besed in mehkega srca, smo res lahko ponosni.

Drago Miklavc

Narisal in priredil besedilo
JELKO PETERNELJ

Partizani na Pohorju

46. Ljudje so začudeno gledali partizane. Prav občudovali pa so partizanko Marjetko, ki je bila v nemški uniformi in je bila čedno napravljena. Marjetko so hodili gledat vsi, predvsem ženske. Leon je predlagal Stanetu, naj bi spregovoril ljudem. Stane pa je odgovoril, naj kar drugi govorijo. Najprej je govoril Leon, potem pa je za njim spregovoril še politkomisar Bor. Ljudje so bili v teh krajih precej zavedni, toda bili so tudi izdajalci med njimi.

Sozd Merx
TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA

TEKO p.o.
63000 CELJE, Gubčeva 2

s svojimi poslovalnicami se priporoča za obisk

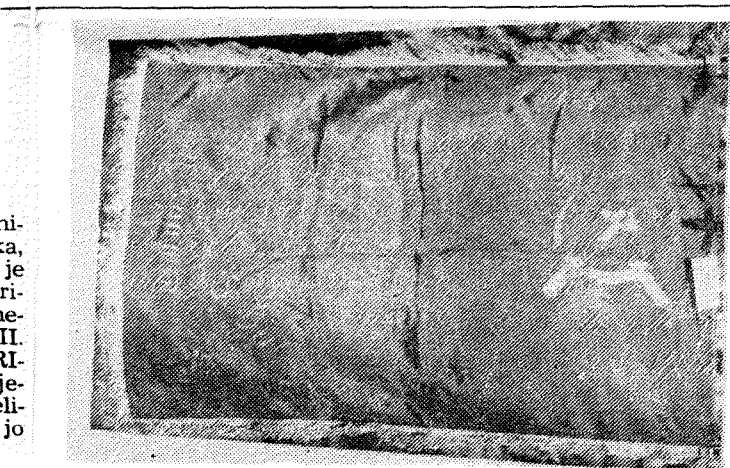
47. Partizani so vdrl v šolo, kjer so našli 40 pušk, mnogo nahrbtnikov in streliva, potem pa so »obiskali« še trgovino. Po vsem trgu je pokalo in z vseh strani je bilo slišati streljanje. Bataljonski komandant Lenart je trčil skupaj z nekim gestapovcem. Namesto da bi brž skočil z zaklon, se je postavil pred njega. Tedaj pa je gestapovec že ustrelil. Komandanta je zadelo v glavno žilo in je kmalu izkrevnel.

48. Neki kmet ga je kasneje sam zanesel na pokopališče. Borci so se umaknili nazaj na Peco, drugi dan pa so jih Nemci že hajkali. Partizani borbe niso sprejeli in so se umaknili. Med umikom je padel še komandir čete. Toda borci so se prebili iz hajke. Določeno je bilo dvanajst borcev, da odidejo na Pohorje. Iz te nove enote, ki se je iz dneva v dan večala, je kmalu nastal nov Pohorski bataljon.

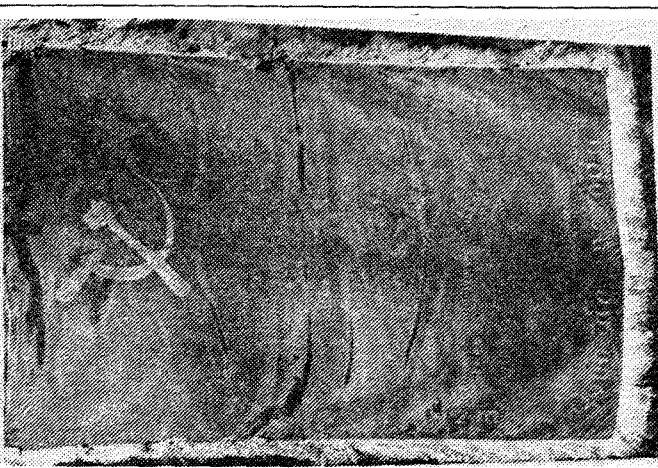
Konec

ji je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom po Jugoslaviji. Zelo malo je podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji laji.

51

Zastava 3. bataljona Kosovelove brigade: dvostranska, rdeče barve, na njej so oddisnjeni zvezda, srp in kladivo rumene barve. Z isto barvo je natisnjen napis – na eni strani: 3. Bat. V spomin S. K. Br., na drugi pa: Smrt fašizmu – Svobodo narodu! Zastavo so sešili 1943. leta v Dornberku in so jo mladinci poklonili bataljonu. Zastavo hranijo v Goriškem muzeju.

52

Druga stran zastave 3. bataljona Kosovelove brigade

Podatke in slike zastav zbral podpolkovnik JLA Stevan Kovačević.

Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

lovca divjačino. Mi ne bomo šli v to past. Vzdržali bomo!

Ena kapljica pa še ena...

Poslušamo, kako dežuje, prava melodija. Ozrem se po skali navzgor. Kaj vidim. Počasi polzi po skali navzdol, prav nad mojim levim ramenom majhna kapljica. Gledam jo kot čudež, kot odrešitev. Počasi, počasi polzi navzdol. Kako bi jo slastno polizal. Za njo se pojavi druga, še tretja. Ne mislim več na ofenzivo, ne mislim na nič drugega na svetu kot na te kapljice. Počasi se mi le približujejo in kmalu jih bom polizal.

Okrog nas je popolen mir. Vedeli smo, da Italijani ne bodo ponoči šarili po gozdu, zato zlezemo iz jame. Pretegnemo se, ker smo že čisto trdi od dolgega čepenja. Nalahko dežuje. Vležem se na hrbet, odprem usta in iztegnem jezik, da mi kapljice padajo na jezik. Čez čas začne močnejše deževati. Na misel mi je prišlo, da smo včasih prestregli vodo tako, da smo zarezali v steblo zarez v obliki črke »V« in na koncu zapčili v konec zarez paličico, po kateri se je voda nacedila v nastavljeno posodo. Ponoči tega nisem mogel napraviti, ker je bilo temno, pač pa sem objel steblo in sesal vodo, ki je curljala po deblu. Tako sem se vsaj malo odžejal. Kmalu je prenehalo deževati in smo kar na onem mestu plegli in zaspali.

Naslednje jutro smo od tu krenili v smeri Puga, kajti prepričani smo bili da je tam ofenziva že prešla in da se sovražnik ne bo več vrnil. Med potjo smo naleteli na skupino igralcev, ki so šli v nasprotno smer, med temi je bil tudi Janez Kardelj, ki je naslednji dan padel. Ze proti večeru smo prišli na Pugalj in do velike luze, za katero sem vedel in prav zaradi njih hotel na Pugalj. V mlaki je ležala poginjena krava. To nas ni motilo. Vlegli smo se ob luži na zemljo in pili v dolgih požirkih. Ko smo se delno odžejali, smo z noži prerezali poginjeni kravi kožo na stegnu in izrezali nekaj mesa. V neki kotanji smo previdno zakurili ogenj, natakli dobro narezano meso na paličke in ga pekli. Pa nismo utegnili čakati, da bi se pošteno speklo, preveč smo bili lačni. Le malo osmojeno je bilo in že smo ga pojedli. Tudi tako pa neslano je bilo dobro.

Toda tedaj še ni bilo konec ofenzive in ne stradanja, glavno pa je bilo, da smo se odžejali in po tolikih dneh vsaj nekaj pojedli.

Naslednje jutro je bilo zopet lepo in sončno. Namenil smo se, da gremo na Kunč, nekaj lepo in najvišje ležečo vasio. V času ofenzive so jo Italijani požgali kot skoraj vse kočevske vasi, da nam ne bi nudile zatočišča. Vedel sem, da je v bližini vasi studenec na opuščeni njivi, pa bi lahko izkopali kakšen krompirček in verjetno bi tu našli tudi kakšno skupino preživelih borcev. Med potjo smo slučajno prišli do mesta, kjer je Lukova bolnišnica ob umiku pustila voz med gostim grmovjem. Italijanski vojaki voza niso opazili. Na vozu je bila vreča in mislili smo, da je v njej ovsena moka, katere smo toliko pojedli v Starem logu pred ofenzivo. Bili pa so le otrebki za konje. S tem smo si napolnili eno torbico, nato pa smo se spravili na pletenko. V njej je bil sadni kis. Ker smo bili zopet zelo žejni, je napravil vsakdo požirek kisa. Toda že ta požirek na prazen želodec nam je škodil. Čez čas smo postali tako oslavljeni in skoraj pijani, da smo komaj še hodili. Le počasi smo napredovali. Ko smo zagledali v daljavi Kunč, smo videli mnogo postav, ki so hodile okrog požganih hiš.

Z velikim veseljem smo ugotovili, da so to partizani.

Ko smo prišli na Kunč, smo se seveda najprej napili vode, nato pa smo šli na eno od opuščeni njiv in s palicami ven brskali krompir, pa tudi nekaj rumene kolerabe. Ko smo nekaj tega nabrali, smo zakurili ogenj in v menaže narezali krompir in kolerabo, na vse to pa nasuli še otrobov. Soli ali kakšne zabele seveda nismo imeli. Kuha je tako dišala, kot pač pomije za prašiče. Da bi malo spremenil okus in nadomestil sol, sem v jed nasul malo bukovovega pepela. Pravijo, da v sili hudič muhe žre. No, pa sem le prišel do onega, čegar sem si, ko sem bil najbolj lačen, zaželel. To je bilo, da bi prišel do kakega svinjaka in skupaj s prašičem jedel pomije. Tako smo se še dva dni hranili in počivali. Tretji dan sem poslal na Hinje v Suho krajino enega borca, ki je dobro poznal te kraje, da bi videl, kakšen je položaj in da bi nam prinesel nekaj hrane. Zvečer se je vrnil. Prinesel je cel hlebec kruha in vrečko fižola. Kruh! Oči smo kar zabodli v njega. Ze gledati ga je bilo

prava pesem. Razdelili smo ga na majhne kose, da je vsakdo dobil vsaj grizljaj.

Naslednji dan smo se odločili, da gremo v Hinje. Prejšnji dan smo iz teh borcev formirali četo. Med potjo smo se ustavili na kolovozu, na nekem bolj skritem kraju, da bi se odpočili in skuhali fižol. Nekdo je rešil med ofenzivo vojaški kotliček in v njem smo kuhali fižol. Dokler se je kuhalo, smo plegli v travi. Ze smo si predstavljali, kako smo slastno pojedli fižol, ki je bil skoraj že kuhan, ko naenkrat priteče stražar in sporoči, da se nam bliža italijanska kolona. Še vedno so preiskovali teren in iskali partizane, čeprav so jih, kot so pravili, vse uničili. Fižol smo iz kotla stresli v ogenj, da ga ne bi dobili italijanski vojaki, ko ga mi nismo mogli pojedti. Potihoma in hitro smo stekli v bližnji gozd, ki nas je vzel v svoje okrilje.

Ko smo šli v hrib, pa ne daleč, smo našli na skupino glavnega poveljstva, v kateri so bili med drugimi, kot se spominjam, tovariš Matija (Maček), Marijan Breclj in Zoran Polič. Skupina se je pripravljala, da bi šla dalje proti Notranjski. Ko smo jim povedali, kakšen je položaj, so se tudi oni umaknili višje v gozd, mi pa smo jo mahčili proti sv. Petru. V vasi je bilo precej partizanov iz raznih enot, ki so preživeli hajko. Med njimi je bil Jože Rus, podpredsednik IOOF, ki se je izgubil od omenjene skupine. Ko sem mu povedal, da smo našli na njo je hotel vedeti, kje je, da bi se ji pridružil. Seveda nisem mogel vedeti, kam so se umaknili. Prosil me je, da bi jih šel iskat. Branil sem se, ker sem bil prepričan, da jih ne bom našel, in pa tudi zelo izčrpan sem bil. Rus je le vztrajal in me še naprej prosil, da sem se iz obzirnosti končno vdal. Za spremstvo sem si vzel enega borca. Tavalava sva celo noč v smeri, kamor sem predvideval, da bi mogoče šli. Ko sem se zjutraj brezuspešno vrnil, sem dobil za »nagrado« en ajdov žganc. Prav tolikšen je bil, da sem ga dal enkrat v usta. Nato sem šel na konec vasi, pod neko lopo, da bi se v miru odpočil in naspal. Komaj sem se sezul je že pritekel tovariš Rus in mi povedal, da se bliža vasi italijanska kolona. Na hitro sva se dogovorila, kam bi šli. V koloni smo jo mahčili v hrib in nato v smeri proti Laščam. Namen smo imeli, da bi prekorčili cesto pod Laščami in tam nadaljevali pot proti Notranjski. Ko smo bili že blizu ceste, ki vodi iz Dvora proti Laščam, smo opazili italijansko kolono, oni nas

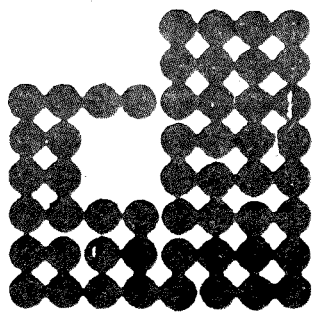
pa niso. Hitro smo se obrnili in se vračali v smeri proti sv. Petru. Ko smo bili že blizu sv. Petra, smo z vrha hriba nad vasio zagledali že tretjo italijansko kolono. Kam sedaj? Nazaj ne smem, naprej ne več. Zato smo v gozdu počakali, da bi se situacija razčistila. Opazili smo, da ugašajo italijanski ogenj one tretje kolone, zato smo domnevali, da so šli naprej v vas. Za njihovimi hrbi smo šli proti Kunču. Nismo šli posebno daleč, ko se je stemnilo, zato smo se ustavili v neki poraščeni globači in zaspali. Zgodaj zjutraj smo imeli namen nadaljevati pot, toda jaz sem bil tako slab in izčrpan, da sem prosil tovariša Rusa, naj me pusti z enim borcem, dokler se malo ne opomore. Toda Rus me ni hotel pustiti, zato sem ga prosil, da je poslal enega borca na Kunč po »čutarico« vode. Ker Kunč ni bil daleč, se je kmalu vrnil. Ko sem se napil vode, sem lahko nadaljeval pot. Do Kunča smo šli skupaj nato pa sva z Rusom nadaljevala pot do bunkerja, v katerem se je med ofenzivo skrivalo glavno poveljstvo in politično vodstvo. Rus je vedel, da je v bunkerju ostala vreča krompirja in nekaj soli, zato mi je obljubil, da mi bo skuhal slano krompirjevo juho. Juha posebno, ker je bila slana telo pa je zelo potrebovalo soli, me je dobro okrepčila.

Tovariš iz otroških let me ni prepoznal

Popoldne sva nadaljevala pot proti Smrekovcu, kjer je bila Tomšičeva brigada. Tam so nam postregli s skromnimi ostanki kosila, ker tudi oni niso kaj več imeli, nato sem se vlegel v travo poleg Jožeta Prežlja-Djura iz Novega mesta. Poznal sem ga iz otroških let, ker sva bila z njegovim bratom sošolca in sva se skoraj vsak dan skupaj učila pri njih doma. Nazadnje sva bila z Djurom še pred dobrim mesecem v štabu 5. grupe odredov, kjer je bil naš kurir. Precej dolgo sva se pogovarjala, nazadnje me je vprašal, odkod sem. Ni me spoznal, ker sem med ofenzivo tako shujšal, bil neobrit, umazan in strgan.

Tedaj se nisem vstopil v to brigado, a že čez nekaj dni me je tovariš Matija (Maček) dodelil v brigado na politično delo. In tako sem začel novo in težko borbeno pot z našo prvo brigado.

dr. Milan Dolenc

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

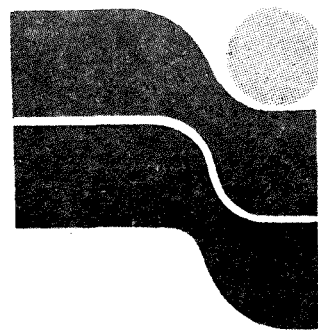
61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Prijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

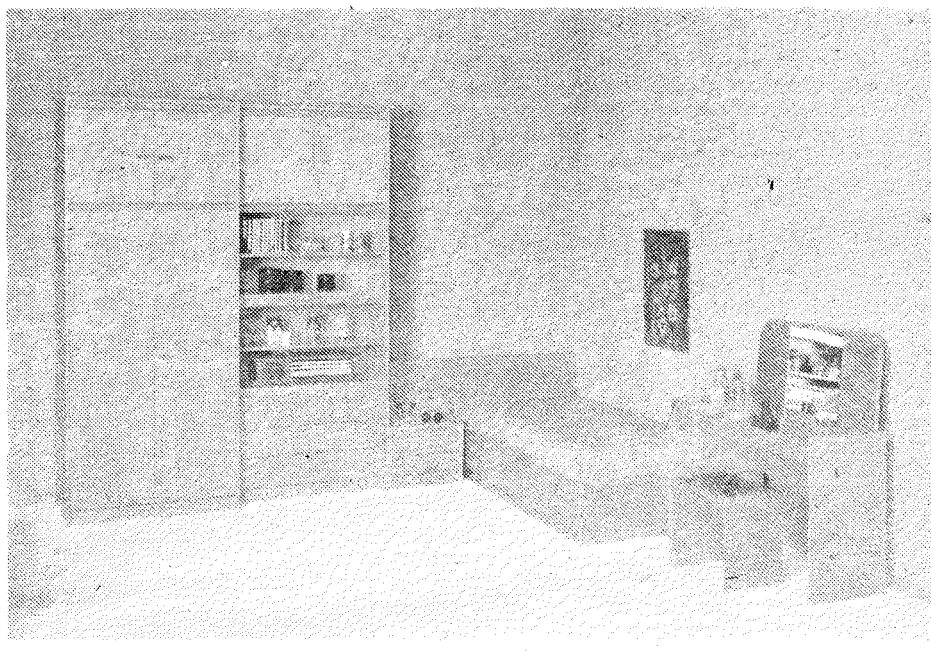
lesna
industrija
idrija

sozd slovenijales

Program IDRIJA lahko uporabite za opremo dnevne sobe, mladinske sobe, spalnice, hotelskih sob in drugih prostorov, ki v njih delate ali uživate prosti čas.

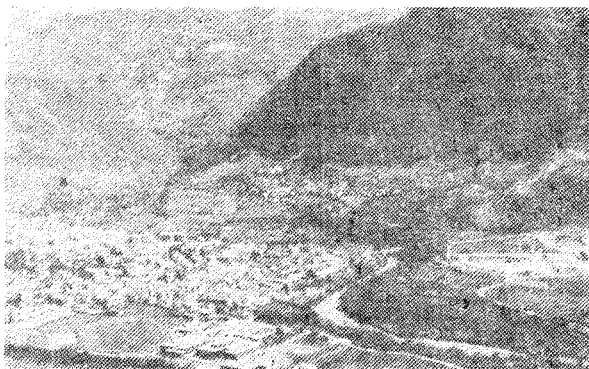
mladinske sobe

TOZD »GOSTINSTVO« TOLMIN, o. sub. o.

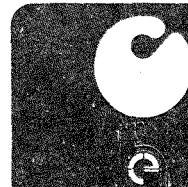
Tel.: (065) 81-911
Poštni predal: 29
Tolmin, Trg Maršala Tita 1
Žiro račun: 52030-601-13495

TOZD GOSTINSTVO
TOLMIN
HOTEL KRM TOLMIN
HOTEL SOČA
Most na Soči

INVALIDI
BORCI
REZERVNI
OFICIRJI

Obiščite hotel Krm v Tolminu in hotel Soča v Mostu na Soči, kjer boste dobro postreženi in se boste odlično počutili v prelepi Soški dolini.

tozd **terme čatež**

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

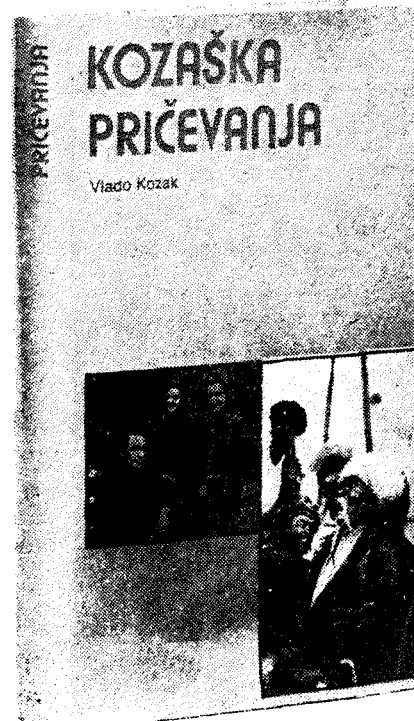
KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
LJUBLJANA

Ne prezrite zanimive knjige
Vlada Kozaka: KOZAŠKA PRIČEVANJA

Knjiga Vlada Kozaka, predvojnega revolucionarja in komuniste, borca v NOB in v socialistični graditvi, je sestavljena iz treh vrst pričevanj: iz spominov, zlasti mladostnih, iz razmišljanj o revoluciji in njenih voditeljih ter iz spisov o kmečkem vprašanju. Spominska pričevanja so prežeta z radoživim opisnostjo, s humorjem: polna so neposrednosti, ponazoritvene plastičnosti in klene govornice.

AVTOR JE PREJEL ZA KNJIGO KOZAŠKA PRIČEVANJA NAGRADO VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA 1982.

351 strani, pl. 420 din

Knjigo lahko kupite v vseh knjigarnah, po pošti pa jo lahko naročite na naslov: Državna založba Slovenije, Knjižni oddelek, Mestni trg 26, 61000 Ljubljana.

MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALNE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

RAVNE NA KOROŠKEM

Dve spominski plošči

Nad Prevaljami, pri kmetih Ravnjaku in Pečniku je krajevna organizacija ZB NOV Leše odkrila dve spominski plošči štirim padlim partizanom. Odkritje pomnikov je bilo 1. avgusta 1982. V bližini Ravnjakove domačije sta namreč, 21. januarja 1945. leta padla Pavle Mešel-Gams in Jože Knez-Telin. Mešel je imel 31 let, Knez pa 34. Stornik Cvetko-Florjan je padel istega dne pri Ravnjakovi kmetiji, star komaj 22 let, Florjan Kotel-Rudi pa je padel 22. novembra 1944 ob Pečnikovi kmetiji, star komaj 18 let.

O teh mladih ljudeh, partizanih, ki so dali življenja za svobodo domovine, je govoril tovariš Zunko, bорец iz Raven. Orisal je takratne borbe, ki so se vodile tu, na Koroškem, pod Prežihovo Uršljo goro vse do severno ležeče Podjane in Savinske planine.

Godba na pihala iz Prevalj in dijakinje prevajalske šole so odlično izvedli kulturni program. Krajanji so se v velikem številu udeležili proslave, ki jo je organiziral predsednik krajevnega odbora ZB NOV iz Leše, Gregor Burjak.

Svečano so podpisali listino, po kateri ZB NOV Leše in lovska družina prevzemata skrb za čuvanje in vzdrževanje teh dveh pomnikov. Velika zahvala gre delavcem OZD Livarna in Železarni Ravne, ki so udarniško izdelali obe plošči.

F. B.

LAZE

Srečanje kurirjev

Konferenca SZDL KS Senožeče in družbenopolitične organizacije občine Sežana vabijo kurirje P-3 in sosednjih postaj, ter aktiviste bivših rajonov Gaberk, Podnanos in Dolane, vaške kurirke in tiste družine, ki so vseskozi trpele in se radovali s kurirji P-3, da se udeležijo osrednje proslave praznika občine Sežana in 40-letnice nastanka karavle P-3 ki bo v Krajevni skupnosti Senožeče. Praznovanje se bo začelo v petek, 27. avgusta z otvoritvijo asfaltirane ceste skozi naselje Otošče. Nadaljevalo se bo z odkritjem spominskega obeležja dvem talcem iz Volč, ustrelnim na Ogenjcah poleti 1942. leta. Odkritje bo ob 16. uri. Uro pozneje bo v Lažeh akcija NNNP. Ob 18.15 pa bo odkrita spominska plošča padlemu kurirju karavle P-3 Francu Grze-lju. Plošča je vzidana na stavbi CIMOS v Senožečah. Slavje se bo zaključilo s tabornim ognjem, tovariškim srečanjem z nekdanjimi kurirji P-3. v Senožečah in plesom v Lažeh. Osrednja slovesnost bo v nedeljo, 29. avgusta v vasi Laže. Začela se bo ob 9.00 uri, ko bodo enote TO uprizorile napad na vas. Nadaljevala se bo ob 10. uri s slavnostno sejo sveta KS, ki bo dodelil domicilno listino karavli P-3 in z ljudskim zborovanjem na katerem bodo podeljena »Priznanja« kurirjem P-3, krajevna priznanja OF in »2. junij« zaslužnim krajanom ter priznanje krajevnim aktivistom NOG. Slovesnost se bo iztekla z otvoritvijo kanalizacije in vodovodnega omrežja v vasi, odkritjem spominske plošče ustrelnim talcem iz Laž in sprejemom mladincev in mladink v enote TO. Za kulturni program je poskrbel KUD »Tatjana Čehovin«. Za ples pred kulturnim domom v Lažeh pa vaška mladina.

Vanda Jelerčič

BAČ

Proslava pri Mrzli jami

Aprila 1945 so četniki na begu pred partizansko vojsko ulovili dve mladi kurirki, Stano Skok iz Bača in Francko Fatur iz Zagorja. Grozovito so ju mučili, zaklali in vrgli v Mrzlo jamo. Pred nekaj leti je krajevni odbor ZB Bač in Zagorje postavil na vhod v jamo spominsko ploščo v spomin na njuno tragično smrt.

Dan vstaje slovenskega naroda so krajanji Bač skupaj z vojaki, ki prihajajo na vojaške vaje na poligon v bližini, proslavili ob jami s spominsko ploščo.

Ob tem smo se spomnili let iz vojne.

Ko je v Italiji prišel na oblast fašizem, jo na Slovenskem vse izobražence in intelektualce odstavil z vodilnih položajev. Nekaj jih je poslal v internacijo, večina pa jih je pobegnila v Jugoslavijo. Obstajala je organizacija »TIGR«, ki je bila dokaj številna. Po napadu na neko italijansko časopisno podjetje v Trstu, so fašisti organizatorje postrelili, vendar je večina članov pobegnila v Jugoslavijo ali pa so se pritajili, tako da jih fašisti niso odkrili.

Ko so v Ljubljani ustanovili OF, smo za njo kmalu izvedli tudi pri nas. Toda težava je bila v tem, da nismo imeli organizatorjev. Avgusta 1941 je prišel iz Ljubljane študent in skojevec Franc Benčan, ki se je nastanil pri svojih sorodnikih. Od njih je izvedel s kom naj se poveže in komu naj zaupa. Bil sem prvi s katerim je govoril. Istočasno je prišel tudi španski bорец Matija Gržina, ki je kot inštruktor partijske šole v Cerknem padel 1944. S tovarišem Benčanom sta vodila sestanke po vaseh in ustanavljala naše odbore, takomimovane trojke. Takrat smo se pozdravljali: »Delu čast in oblast«, pozneje smo pozdrav spreminili v »Smrt fašizmu – svoboda narodu«.

Razdelili smo si delo na terenu na manjše sektorje. Ljudem je bilo treba razložiti kaj je cilj OF. Pripraviti se je bilo treba na borbo, ki ne bo lahka. Treba je bilo skrivati orožje, hrano, obleko in drugo.

Tako se je pri nas začela vstaja za osvoboditev.

Avgustin Šajn

NOVO MESTO

Rekreacija tudi za upokojence

Da je športna rekreacija upokojencev na Dolenskem in Kočevskem dobro razvita so vredni posebne pohvale dolgoletni športniki Cigoj in njegova sodelavca Romih in Mraz. Se vedno aktivno sodelujejo in povezujejo novo članstvo. Njihov športni program je zelo obsežen. Trudijo se da bi zadovoljili tudi članstvo. Ni dolgo od tega, ko so priredili masovni izlet na sosednje Gorjance s 250 člani in pripravili piknik, ki je ostal upokojencem v spominu.

Na pobudo športnikov upokojencev se dokončuje dvostezno balinišče pod Domom starejših občanov za rekreacijo oskrbovancev.

V. Bovcon

IZOLA

Športniki uspešno delujemo

Športno društvo invalidov »IVAN REGENT« iz Izole že nekaj let uspešno združuje invalide – borce NOB, pa tudi druge invalide z namenom, da sodelujejo posameznih športnih panogah, kot so šah, balinanje, keglanje in streljanje z zračno puško. V letošnjem letu pa smo ustanovili še plavalno sekcijo in vabimo vse invalide, ki jim je plavanje v veselje, da se nam priključijo, saj imamo za razvoj plavanja v Izoli vse pogoje.

Naš cilj niso vrhunski športniki dosežki, tega od nas tudi nihče ne more pričakovati. Ob takih srečanjih, je bistveno, da smo skupaj, si izmenjamo izkušnje, utrjujemo tovariške odnose, dajemo drug drugemu pogum.

Prav zaradi aktivnosti, krepitve takih odnosov in uspehov, je naše društvo že leta 1978 prejelo priznanje od Zveze za rekreacijo in šport Jugoslavije. Letos, ob praznovanju 4. julija – dneva borcev in občinskega praznika naše občine, pa smo že drugič prejeli to visoko priznanje. V počastitev teh dveh praznikov smo tudi letos izvedli že tradicionalno srečanje invalidov obale, kjer se med seboj pomerimo v vseh panogah športa, ki jih gojimo.

Omenim naj tudi, da smo eno redkih invalidskih društev, ki ima žensko ekipo strelk z zračno puško. V slabih treh letih sodelovanja so že dosegle več odličnih rezultatov. Čeprav se enakopravno merijo z moškimi ekipami, zasedajo od III. do V. mesta. Na republiškem tekmovanju v Mariboru leta 1981 pa sta naši strelki zasedli I. in II. mesto.

In kaj si želimo v prihodnje? Da bi se v naše vrste vključilo še več invalidov, zlasti mlajših, ki jim je po nesreči ali po prestani operaciji in boleznih prav šport potreben za rehabilitacijo in utrjevanje telesnih in psihičnih moči!

Silva Samsa

BEGUNJE

Zanimanje za muzej talcev še vedno veliko

Kljub temu da so strahote druge svetovne vojne in nacistični zločinci časovno daleč, so spomini na to najbolj črno obdobje naše polpretekle zgodovine še vedno živi. Zanimanje za narodno in kulturno dediščino ne usiha z leti, pač pa se še bolj pogloblja. Tudi pri mladi generaciji, ki ni doživela teh strahot. O tem zgornjo prča tudi nenehno naraščanje števila obiskovalcev v Muzeju talcev v Begunjah.

Od januarja do junija 1982, torej v prvem polletju, je Muzej talcev obiskalo kar 23.096 domačinov in tujih gostov, med katerimi je bilo največ mladih iz vseh krajev države in tujine.

Naraščanje obiska je pripisati tudi razmeroma dobri propagandi pri čemer ne gre prezreti večje naklade okusno izdelanega prospekta v več tujih jezikih, ki ga je tako kot tudi muzejske značke, oblikoval akademski slikar in oblikovalec, domačin, Alojz Zorman.

J. R.

CELOVEC

Spomenik žrtvam nacizma na Svinški planini

Pri Karluttovi domačiji na Svinški planini je Zveza koroških partizanov odkrila spomenik žrtvam nacifašizma, ki so ju nacisti, poleti 1944, umorili in sežgali v gorečem gospodarskem poslopju. Esesovci so pobili najemnika kmetije in njegovo nosečo ženo, dveletnega otroka pa so odpeljali v neznan.

Obtožena sta bila, da sta s hrano podpirala partizane na Svinški planini.

Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc, ki je tudi sam bil bорец na Svinški planini, je v svojem govoru poudaril pomen dejstva, da je slovensko odporniško gibanje proti nacističnemu režimu seglo tudi na severno stran Drave. Prebivalstvo je partizane večinoma prijazno sprejelo in jih podpiralo, predvsem pa je nacistične oblastnike bolelo, da je podpora na najsevernejšem delu dvojezičnega ozemlja na Koroškem prišla od pripadnikov obeh narodov v deželi. Wutte je opisal zločin, katerega nemočna priča je bil in posvaril pred neonacisti, ki tudi v Avstriji zopet dvigajo glavo.

»Odpor proti nacizmu, trpljenje, izselitev in oboroženi boj v okviru narodnoosvobodilne vojske – to je skupna zgodovina koroških Slovencev, zgodovina ZSO in NSKS, kot je člen 7 avstrijske državne pogodbe sad zmage nad nacizmom in naših skupnih prizadevanj«, je dejal Filip Warasch, dješki občinski odbornik in poudaril, da bodo koroški Slovenci uspešni le tedaj, če bodo kljub vsem razlikam spoznali, da morajo ostati enotni.

Med številnimi častnimi gosti, ki so se udeležili odkritja spomenika, je bil tudi današnji lastnik zemljišča dr. Thurn in Taxis, predsednika obeh osrednjih slovenskih organizacij dipl. inž. Wieser in dr. Grilc, dr. Franci Zwitter, član mednarodne zveze borčevskih organizacij Bogo Gorjan, predstavnik jugoslovanskega generalnega konzulata v Celovcu, zastopniki borčevskih organizacij z obeh strani meje in nekdanji borci s Svinške planine.

Sindok

PREVALJE

Iskra je prižgala plamen

Krajanji Javorišče so se zbrali pri odkritju spominske plošče pri Hernašovih. To je majhen zaselek v srcu Rudnice, kjer so se priprave za upor proti okupatorju, pričele takoj po njegovem prihodu. Toda našli so se izdajalci, katerim početje zavednih Kozjančanov ni bilo po godu. Obvestili so Nemce, ti pa so z njimi hitro opravili. Po nečloveškem mučenju so jih ustrelili.

Iskra upora za svobodo prižgana s človeško krvjo se je vnela v veliki plamen ob prihodu slavne XIV. divizije na Štajersko, ki pa je ugasnil 9. maja 1945. s prihodom svobode.

Urška Stukelj

Komu je napoti spominski kamen

Dela na trasi »Pot spominov in tovarištva« sicer dobro napredujejo, vendar pa so spominski kamni, last številnih delovnih organizacij zadnje čase postali tarče (najbrž) brezčutnih rokomavh. Naš primer je iz trase na Golovcu. Spominski kamen, katerega lastnik je Elektro-Ljubljana mesto, že dalj časa odlomljen sameva v jarku.

O zadevi smo se pozanimali pri odboru za izgradnjo »Poti tovarištva in spominov« pri MK SZDL: Mitja Omersa, član odbora za izgradnjo PST, je povedal naslednje:

»Prelomljen in v jarek prevrtnjen spominski kamen na Golovcu je najbrž delo objestnežev. Z Elektro-Ljubljana – mesto smo se že dogovarjali kako in kaj, vendar smo pri tem naleteli na težave. Omenjena delovna organizacija je predlagala, da bi spominski kamen na mestu, kjer je prelomljen, znova zabetonirali, vendar s tem predlogom ni soglašal Zavod za spomeniško varstvo, ker bi v tem primeru del napisal ostal neviden, poleg tega pa morajo biti vsi kamni enaki!

Prav zaradi tega nesoglasja je zadeva nekoliko »zadremala«, končno pa smo le našli ustrezno rešitev. V litostrojskem laboratoriju bodo izdelalo lepilo in spominski kamen bo spet v kratkem času stal na svojem mestu. Žal pa moram poudariti, da dobra tretjina delovnih organizacij, ki so lastnice spominskih kamnov na trasi PST, le-teh ne vzdružuje, tudi okolice ne, nekatere od njih pa sploh ne vedo, da so na trasi kamni z napisom njihove delovne organizacije,« je na koncu dejal arh. Mitja Omersa.

Sicer pa, kot je že uvodoma zapisano, dela na trasi dobro napredujejo. Te dni se končujejo dela na trasi Golovec-Litjiska ce-

sta (724 m), prav tako pa gredo h koncu dela na trasi Brdo-Tržaška, v Murglah ter odsek od Izanske do spominskega kamna 81 (1240

m) Izvajalec PST je Komunalno podjetje – TOZD Komunalne gradnje, krampe in lopate pa pridno uporabljajo vojaki ljubljanske garnizije, dijaki srednjih šol ter gojenci centra RSNZ v Ljubljani.

Č.J.

Vabila

Zveza borcev NOV Lom vabi vse občane in udeležence NOB na odkritje spominske plošče partizanski ciklostilni tehniki CAVEN-I-38. Odkritje bo v nedeljo, 12. septembra 1982 ob 13. uri v Dolgem Lazu. Vabljeni!

Borcem XIV. divizije

Odbor skupnosti borcev XIV. divizije organizira konec septembra ali prve dni oktobra tega leta skupni enodnevni obisk »Hiše cvetja« z naslednjim programom:

Zjutraj odhod z avtobusom iz Ljubljane na letališče Brnik in polet z letalom na beograjsko letališče v Surčinu. Po pristanku letala prevoz z avtobusom v mesto, ogled spominskega parka JOSIP BROZ-TITO in muzeja 25. maj. Nadaljevanje vožnje na 511 m visoko Avalo in obisk spomenika neznemu junaku. Povratek v mesto, kosilo, po kosilu ogled znamenitosti glavne mesta (Kalemegdan, Saborna cerkev, cerkev Sv. Marka, Novi Beograd s centrom Sava itd.).

Pozno popoldne odhod na letališče in približno ob 19. uri polet letala proti Ljubljani, avtobusni prevoz z ljubljanskega letališča v mesto.

CENA IZLETA: 3150 din za osebo.

V ceno so vračunane vse s programom predvidene storitve (avtobusni in letalski prevozi, letališke takse, gostinske storitve, vstopnine in ogledi itd.).

Izleta se lahko udeležijo le tovarišice in tovariši, ki so bili med NOB aktivni pripadniki enot XIV. divizije.

Zazeleno je potovanje z ljubljanskega letališča, možno pa je tudi z mariborskega.

Prijave z omembo letališča, s katerega želite potovati, pošljite najpozneje do 20. avgusta 1982 na naslov: RO ZB NOV Slovenije, Vrtača 11, Ljubljana (za odbor XIV. divizije).

Odbor skupnosti borcev XIV. divizije

Obvestila športnikom

V spomin na zadnji, boj borcev 2. bataljona Kokrškega odreda v gozdovih Udin boršta razpisuje ŠD »Franc Mrak« iz Kokrice TEK PO UDIN BORSTU, ki bo v soboto, 4. septembra 1982 ob 16. uri v Kokrici. Start in cilj bosta pred zgradbo Osnovne šole. Tokmovalci, ki se lahko prijavijo na dan prireditve od 14. ure dalje pred zgradbo OS Kokrica, bodo tekmovali v naslednjih skupinah:

1. Dolžina proge 2 km
ml. pionirji do 11 leta (1971 in mlajši)
ml. pionirke do 11 leta (1971 in mlajše)
2. Dolžina proge 4 km
St. pionirji od 12 do 15 let (1970–1969)
st. pionirke od 12 do 15 let (1970–1967)
3. Dolžina proge 7 km
ženske od 16 do 25 let (1966–1957)
ženske od 26 do 35 let (1956–1947)
ženske nad 35 let (roj. 1974 in prej)
moški nad 50 let (roj. 1932 in prej)
4. Dolžina proge 13 km
moški od 16 do 20 let (1966–1962)
moški od 21 do 30 let (1961–1952)
moški od 31 do 40 let (1951–1942)
moški od 41 do 50 let (1941–1932)

Udeležba je brezplačna, organizator pa bo poskrbel za okrepčilo. Vabljeni!

★ Kolesarsko društvo »Kamnik« iz Kamnika organizira KAMNISKI MARATON PRIJATELJSTVA, ki bo v nedeljo, 29. 8. 1982 ob 8. uri. Proga bo potekala od Kamnika prek Ločice do Kamnika ter prek Kamniške Bistrice nazaj do Kamnika. Prireditelj kolesarskega maratona je ZTKO KAMNIK – odbor za množičnost, pokrovitelj pa občinski odbor ZZB NOV Kamnik.

Start maratona bo v Kamniku izza Malograjskega dvora. Udeležijo pa se ga lahko vsi, ki jih veseli rekreativno kolesarjenje na 100 km dolgi progi in so dopolnili 15. leto starosti.

Vsak udeleženec maratona plača štartnino 150, din, za kar prejme medaljo in okrepčilo med vožnjo in na cilju. Prijave in štartnino bo organizator sprejemal do dneva prireditve do 8. ure.

Vsa športna društva in ljubitelji kolesarjenja vabimo, da se maratona udeležijo v čimvečjem številu, da bomo s prireditvijo dostojno počastili spomin na padle v NOV.

»Slikal sem Nemce in partizane«

pravi poklicni fotograf Matija Debelak iz Sovodnja

Matija Debelak, sin z največje kmetije v Stari Oselici nad Trebijo v Poljanski dolini, je bil vojak v prvem bataljonu 17. regimenta (slovenskega polka Avstro-Ogrske vojske). Štiri mesece so se bojevali proti carski ruski vojski na poljskem, potem pa so polk premestili na soško fronto. Tu so bili sosedje z Dalmatinci na eni in Bosanci na drugi strani iste bojne črte.

Med srditimi boji na Oslaviji pri Gorici 9. septembra 1916. leta je bil Matija ranjen v roko in vrat, od eksplozij granat pa so obbolela tudi ušesa. V vojaški bolnici, ki je bila tik za fronto v vasi Trnovo pri Gorici, so mu amputirali desno roko nad zapestjem. Potem so ga prevažali iz bolnice v bolnico: najprej v mariborsko, nato v Homono na Poljsko, od tam pa v budimpeštansko.

Januarja letos je bil Matija star 85 let. Z ženo pokojno Amalijo imata sedem otrok, štiri hčerke in tri sinove. Vsi so poročeni in imajo od dva do pet otrok, le-ti pa spet otroke. »Z vnuki in pravnuki nas je že za celo pleme.« hudo domišljivo izjavi Matija, ko sva se pogovarjala o njegovi življenjski poti.

Žilica, da o njem nekaj napišem, me je prišla tistega trenutka, ko mi je njegova hčerka Marija Krajnik, referentka za cene v Kolinski v Ljubljani, povedala, da je bil njen oče kljub invalidnosti poklicni fotograf in je slikal tudi med vojno. Doma ima še veliko slik iz vojnih dni, pravi.

Matija živi v svoji hiši, ki je deset minut hoda od Sovodnja proti Javorjevemu dolu in na hišni tablici piše Koprivnik 11. Hiša v tej grapi nima sosedov. Pred, med in po vojni je bila v njej trgovina, last Matijeve žene Amalije. Pred vojno je bilo to shajališče tihotapcev. V trgovino so prihajali pri prednjih vratih, odhajali skozi zadnja, preskočili potok in čez deset minut so bili že na italijanski meji.

Zakaj Sovodenj ni bil požgan?

Marija Krajnik mi je že v Ljubljano prinesla šop slik, ki jih je njen oče posnel med vojno. Toda ob mojem obisku na njegovem domu v Koprivniku pri Sovodnju nisem začel pogovor o teh slikah, pač pa o doslej nepojasnjenih okoliščinah, zakaj Nemci niso požgali vasi, pobili moške, druge pa izgnali v taborišča. Leto dni prej sem glede tega pisal odboru ZB NOV Sovodenj in jih prosil za pojasnilo, če jim je o tem kaj znano. Prvič so slišali, da bi morala biti vas uničena. Pojasnilo pa sem potreboval, ker sem tedaj zaključeval knjigo Semen v Bistrici. Na strani 298 te knjige sem zapisal (pred menoj pa že drugi zgodovinarji, najprej dr. Tone Ferenc):

»Poveljnik policije 'Alpenland' generalmajor Karel Brenner je na Bledu 19. julija 1942 podpisal posebno povelje št. 1, v katerem je zapisano tudi tole:

1. Prebivalci vasi:
 - a) Hrastnik (4 km severovzhodno od Moravč),
 - b) Kokra (7 km vzhodno od Preddvora),
 - c) Sovodenj (8 km jugovzhodno od Čorenje vasi na

desnem bregu Save) so sprejemali tolpe in jih podpirali.

2. Za represalije je treba na kraju samem ustreliti moške prebivalce, starejše od 15 let, njihova trupla pa zmetati v ogenj. Kraje je treba uničiti z ognjem. Preostalo prebivalstvo je treba izseliti in odpeljati v preseljitveno taborišče v Šentvid nad Ljubljano...

Že naslednjega dne so policijske enote požgale Kokro

Matija Debelak, invalid brez roke, je bil poklicni fotograf, pa lovec in zbiralec pušk. Sam živi 1 km od Sovodnja v Poljanski dolini, v grabnu v hiši na samotni, izza katere teče potok. Goji cvetje in opazuje divjad.

in Hrastnik, pobile moške, ženske in otroke pa odgnale v taborišča, toda Sovodnja se niso dotaknili. Še bolj čudno pa je, da so Nemci potem z letaki objavili, da so bile vasi Hrastnik, Kokra in Sovodenj uničene in zakaj. Letak sem objavil na ovitku knjige Semen v Bistrici in na strani 300, v originalu pa ga lahko vsak vidi na zidu v Muzeju talcev v Begunjah.

Matija Debelak prizna, da prvič sliši, kakšna nesreča je bila namenjena Sovodnju. Takrat je bil komandir orožniške postaje Sovodenj Schlichter, Tirolec, dober človek. Morda je on vplival, da so spremenili ukaz.

Komandir orožniške postaje na Sovodnju Schlichter

V Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani so na mojo željo pregledali vsa ohranjena orožniška poročila iz tistega obdobja, toda v nobenem ni omenjeno, zakaj vasica ni bila požgana.

Ker pa je v Debelakovi zbirki slik tudi komandir orožniške postaje s Fužin v Poljanski dolini (blizu Sovodnja) Perfler, katerega so se ljudje bali, so na mojo prošnjo v IZDG pregledali tudi orožniška poročila te postaje. Orožniki te postaje so namreč 25. julija 1942. leta aretirali sedem vaščanov iz majhne vasiče Podgora pri Trebiji, jih še istega popoldneva odpeljali v Skofjo Loko, kjer so jih do jutra zasiljevali in mučili, dopoldne ob desetih pa postrelili (šest, enega so izpustili, k žrtvam pa priključili enega Skofjočana) ob glavni cesti Skofja

Loka-Poljane pri vasi Brode. Iz Podgore je doma znan slovenski književnik Vladimir Kavčič, ki mu je bil ta zločin motiv za trilogijo Žrtve.

»Slikal sem z dovoljenjem«

Nemci Debelaku niso odvezali obrtnega dovoljenja in so ga cenili kot vojnega invalida; še posebej, ker se je lah-

Dunaju. Izpit sem opravil pri oblastni komisiji v Ljubljani, ki ga pa fotografška zadruga ni priznala (ne le mojega, temveč vse izpite opravljene pri omenjeni komisiji). Zato sem opravil izpit še pri drugi in postal fotograf.

Med prvimi sem bil seznanjen z OF v tem kraju in o pripravah na upor, ker je bil moj brat Jurij Debelak predvojni komunist. Stanoval je v Zagorju, delal v rudniku, umrl pa že 16. decembra 1941. leta v Mauthausnu. O njem piše tudi v knjigi Rdeči revirji. Njegov sin oziroma moj nečak Herman Debelak je po razpadu Jugoslavije prihajal v Sovodenj, kjer je iskal in zbiral orožje in strelivo, ki ga je bilo to ob bivši meji dovolj. Poine nahrbtnike streliva in bomb je nosil v Zagorje. Padel je v partizanih.

Nemci iščejo podatke

»Nekega večera sva s sinom Viktorjem, starim 15 let, šla v lov za jazbeci. Ko kopljeva jazbečev luknjo, zagledava Nemce, ki nama gredo naproti.

Komandir sovođenjskih orožnikov reče: No, Debelak, a si odkopal jazbece. Odkimal sem. Danes ne bom več kopal, s sinom greva domov. Potem gremo pa skupaj, doda Schlichter. Perfler iz Fužin gre zadaj. Med potjo se ustavimo. Schlichter me sprašuje za trgovca Franca Telbana iz Sovodnja (po vojni je bil sofer). Komunist je, reče. Nemogoče, odgovorim, saj je sin edinega kapitalista v našem kraju.

Ali poznate Fužinarje, se vmeša Perfler. Pa Trebice.

Kot fotograf poznam veliko ljudi. Za katere osebe gre.

Sprašuje me za Preca, za Hkavca (Tkavec, Hkavec po sovođenjsko), za Budgejčana, za Mlinarja in Bizjaka.

O, te pa dobro poznam. Vsi so gasilci, pošteni. Spor je nastal, ker so jim prosvetarji vzeli dom. Da, da, gasilski dom so jim vzeli, pa je prišlo do pretepa. Nič političnega ni vmes.

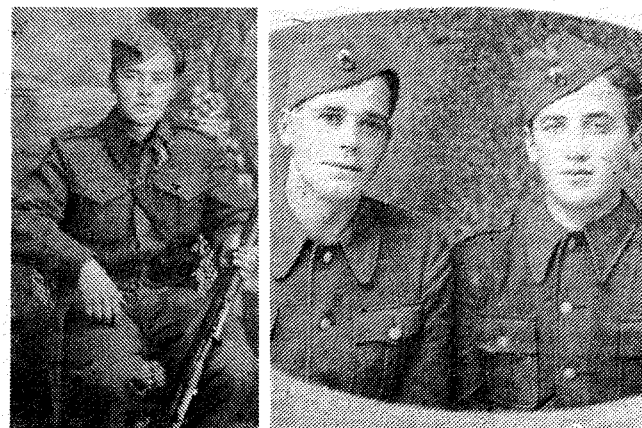
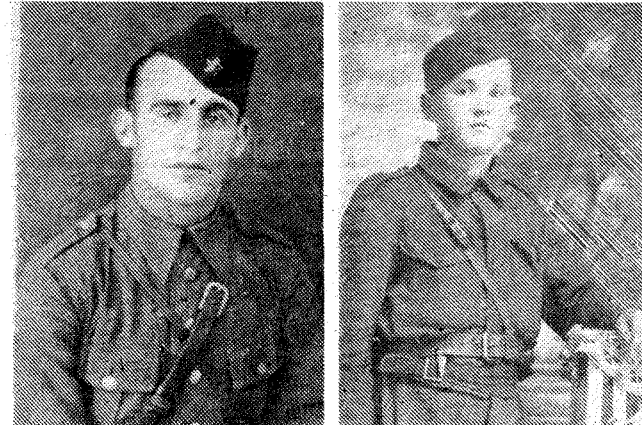
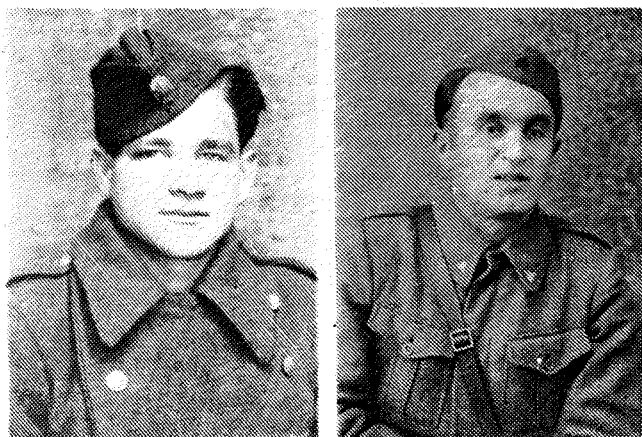
Nekaj dni so bili zaprti v Begunjah, potem pa izpušeni.

Zanimivo je, da je Debelak že 65 let član LD Sovodenj in zbiralec starih pušk. Ima dve več sto let stari kremenjači, pa puško na en naboj, ki je bila v oborožitvi avstrijske vojske pred sto leti. Največ starih pušk je kupil na Primorskem. Med vojno je imel štiri leta zakopane štiri stare puške. Sedem pušk za sedem sinov in hčera. Vsak bo podedoval eno. Hčerka Marija moleduje za najstarejšo, kremenjačo.

In za konec še to zanimivost: Hotel sem Debelaka slikati, pa sem ugotovil, da v aparatu ni filma, le okvir za en posnetek. Nek fotograf ga mi je namreč prej odrezal, ker sem mislil, da je ostalo še precej filma. Potem brskava po njegovih slikah in čeprav je njegov sin fotograf v Gorenji vasi, Debelak nima niti ene slike, ki bi bila za časopis. Moral sem še enkrat v Sovodenj. Pa v stabilizacijskih razmerah, ker mi za članke nobeno uredništvo ne plačuje dnevnice in kilometrine in me včasih vse skupaj več stane kot dobim honorarja za članek. Pa to ni jamranje, saj take zanimivosti pišem z veseljem.

Joze Vidic

Številne neznane fotografije Matije Debelaka. Se bo kdo mogoče spoznal?

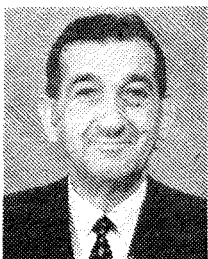

**Angela
Dražumerić**

Za vedno se je poslovila od nas Angela Dražumerić, rojena 23. 8. 1915.

Že v mladosti je bila napredna delavka, v vojni pa se je kmalu vključila v organizacijo OF. Po vojni je delala v litijski Predilnici kot predica in se nato upokojila. Presemetilo nas je, ko je po kratki bolezni nenadoma za vedno odšla od nas.

Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Edbin Jerman

Edbin Jerman se je rodil 1899. leta v Šmarci pri Kamniku. Od tovariša in aktivista smo se poslovili marca meseca na komškem pokopališču. Že leta 1941 je začel organizirano sodelovati v NOG, nato je bil meseca junija 1941 oretiran in poslan v taborišče v Nemčijo, kjer je ostal do osvoboditve. Po osvoboditvi se je vključil v politično delo, bil večkrat predsednik in tajnik ZB. Za svoje delo je prejel odlikovanja.

Jože Oblak

Dne 19. marca smo se poslovili od Jožeta Oblaka iz Žirovskega vrha na pokopališču v Gorenji vasi.

Ob razpadu stare Jugoslavije so ga odpeljali kot vojaka v ujetništvo v Nemčijo. Julija 1943 se je vrnil domov. Takoj je začel delati za NOB. V Vojkovo brigado je odšel 25. 12. 1943 in se je kot borec udeležil vseh bojev, ki jih je imela brigada. Bil je tudi ranjen. Od poletja 1944 pa do konca vojne je bil intendant v bolnici »Pavla« v Trnovskem gozdu.

Po vojni je služil v KNOJ. Demobiliziran pa je bil 12. 6. 1946. Po vojni se je vključil v politično delo v ZB, krajevni skupnosti in kmetijski zadruzi. Bil je izredno vreden odbojnik ter delegat in se je redno udeleževal sej. Odlikovan je bil večkrat kot borec in pohvaljen kot politični delavec.

Dušan Rinko

Tik pred svojim 63 rojstnim dnevom, smo se morali posloviti od nam draga Dušana Rinka. Leta 1941 so ga v Zagrebu ustaši ujeli in mučili. Uspelo mu je pobegniti, se vrniti v Ljubljano, kjer je v okupiranem mestu prepletenem z žico deloval ilegalno za OF vse do 1945. leta. Posledice ustaškega mučenja so se stopnjevale in mu rahljale zdravje – postal je težek invalid. Tako je za posledicami opešal in nas mnogo prezgodaj zapustil.

Albert Kodrič

Na kamniških žalah smo se februarja poslovili od borca, revolucionarja, prijatelja in tovariša Alberta Kodriča. Rodil se je leta 1903 v Malem Dolu pri Komnu. Že leta 1941 meseca julija je odšel v partizane, nato pa je novembra 1941 odšel na teren in deloval kot aktivist do osvoboditve. Po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec. Za svoje delo je prejel odlikovanja in priznanja.

Pavel Kosmač

Pavel Kosmač (1909), kmet iz Ledinskih Krnic 20, je bil zaradi sodelovanja z OF in partizani v februarju 1943 odgnan v internacijo v južno Italijo odkoder se je vrnil po kapitulaciji in se takoj vključil v NOB in postal borec Vojkove brigade in kasneje kurir gor. vojne področja.

Pred koncem vojne so ga ujeli Nemci in ga internirali v Begunje. Po koncu vojne se je vrnil domov in se takoj vključil v družbeno politično delo in obnovo porušene domovine. Postal je član ZZB od ustanovitve kakor tudi član drugih organizacij. Sodeloval je v vseh njihovih vodstvih, kakor tudi v vodstvu KZ, kjer je bil tudi predsednik. Eno mandatno dobo je bil član SO Idrija. Več let je bil tudi član Upravnega odbora GG Tolmin. Povsod smo čutili njegovo prisotnost, saj je bil poleg vsega drugega tudi skrben in napreden kmet.

Helena Žvegljč

Pred dobrim letom smo se na celjskem pokopališču poslovili od Helene Žvegljč, rojene leta 1906 v Jurklostru. Spomladi leta 1942 je z možem začela sodelovati s kozjanskimi partizani. Bila je aktivistka vse do osvoboditve, za kar je bila tudi odlikovana.

Anton Pozlep

Nedolgo tega je v Reki pri Laškem umrl Pozlep Anton, nekdanji borec Kozjanskega odreda in komandir cete. Pokojni je bil dvakrat odlikovan in zelo priljubljen med ljudmi.

Ivan Cupin

Dne 24. 5. 1982 smo se poslovili na pokopališču na Plavjah pri Kopru od tovariša Ivana Cupina, roj. 8. 8. 1899 na Plavjah. Ivan Cupin je bil borec NOV od 1. 9. 1943 in je med drugim opravljal tudi delo vojaškega referenta.

Po osvoboditvi je bil vse do smrti aktiven član naše organizacije.

Anton Kolar

Na pokopališču v Vojniku smo se aprila poslovili od Antona Kolarja, rojenega leta 1912 pri Poljčanah. Spomladi leta 1942 se je priključil borcev Tomšičeve brigade, kjer je postal starejši vodnik. Bil je dvakrat odlikovan.

PRAVNI SVETOVALEC

**Povečanje starostne pokojnine
borcem NOV pred 9. 9. 1943**

T. M. V. Kako se povečajo starostne pokojnine borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, ki ostanejo po dopolnitvi polne pokojninske dobe (35 let moški, 30 let – ženske) še naprej v delovnem razmerju ali znova stopijo v delovno razmerje?

Odgovor: Borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, ki po dopolnitvi 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske) pokojninske dobe ostanejo še naprej v zavarovanju, ne da bi uveljavili pravico do pokojnine in upokojenec – borem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 s polno pokojninsko dobo (35 oziroma 30 let), ki sklenejo delovno razmerje, se pokojnina poveča za vsako leto zavarovanja po izpolnitvi navedene dobe za 1 odstotek, skupno pa največ za 5 odstotkov.

Cestnina

L. V. K. Ste civilni invalid vojne in vam je kot takemu priznana civilna invalidnina. Nameravate kupiti osebni avtomobil in vas zanima, ali boste kot civilni invalid vojne oproščeni cestnine?

Odgovor: Po odloku o višini pristojbin, ki se plačujejo za cestna motorna vozila (Uradni list SRS, št. 26/1982) so plačila pristojbine za osebne avtomobile in motorna kolesa oproščeni tudi civilni invalidi vojne s 60% ali večjo okvaro spodnjih okončin.

Vojaške vaje

M. D. P. Radi bi vedeli, do katerega leta starosti je lahko vojaški obveznik, ki je v rezervnem sestavu, poklican na vojaške vaje?

Odgovor: Osebe v rezervnem sestavu – moški so lahko poklicane na vojaške vaje do dopolnjenih 55 let starosti, ženske pa do dopolnjenih 45 let starosti. Po navedeni starosti pa se lahko pokličejo na vojaške vaje le po odredbi Predsedstva SFRJ, če zahtevajo to interese obrambe države.

**Kontrolni zdravstveni pregled
voznikov motornih vozil**

J. H. S. Po katerem letu starosti morajo vozniki motornih vozil na kontrolni zdravstveni pregled?

Odgovor: Po 122. členu republiškega zakona o varnosti cestnega prometa morajo vozniki motornih vozil, ki so dopolnili starost 65 let, na kontrolni zdravstveni pregled, in sicer najmanj vsaka tri leta.

**Oprostitev plačila davka od
stavbe**

F. Z. L. Ali res ne velja začasna (10 letna) oprostitve plačila davka od stavb za počitniške hišice?

Odgovor: Davka od stavb se za 10 let oproščeni prvi lastniki novih stanovanjskih hiš, stanovanj in garaž. Ta začasna oprostitve pa se ne priznava za stanovanjske prostore, ki se sezonsko ali občasno uporabljajo za počitek in oddih.

Ribičičevi Mami v spomin

Ugasnilo je življenje, ki je trajalo skorajda vek, saj je umrla v 96. letu starosti. Kot učiteljica je prepisovala drame in pesmi svojemu stricu Antonu Medvedu še na turjaškem gradu. Bilo je to plemenito življenje, namenjeno učenju in vzgoji otrok; hrabro in pokončno življenje v boju za narodnostne in socialne pravice svojega naroda; grenko in trpljenje polno, kajti doživela je dve svetovni vojni, dve pregonstvi, zapore in internacijo; pa tudi lepo, duhovno bogato in srečno življenje ob stricu, možu, mladinskega pisatelja, v krogu družine, otrok, vnukov in pravnukov.

Imela je mnogo prijateljev in obiskovalce so jo številne njene učenke z osnovnih šol – od prve v Dolini pri Trstu do ljubljanske Mladike. V italijanski internaciji se jo je prišlo ime Mami, doma pa so jo klicali za babico. Bila je znana po svoji iskrenosti, duhovitosti in odkristi.

V OF je delovala od njene ustanovitve dalje. V njenem stanovanju so bili sestanki plenurni OF slovenskega naroda, z možem Josipom sta imela dve zvezi s Kidričem ter drugimi najvidnejšimi organizatorji vstaje slovenskega naroda. Spomladi 1942. leta je bila sprejeta v KPJ. V delav-

sko avantgardo ni prišla kar tako, na val množičnega gibanja Osvobodilne fronte v taktični Ljubljani 1941. leta. Za njo so bila leta težkih preizkušenj, boj proti prvim nastopom fašistov, upiranje klerofašističnemu mračnjastvu. Na Ciril Metodovi šoli v Trstu so ji zaupali socialno skrb za otroke. Hodila je od družine do družine, spoznavajoč takratno bedo naših ljudi. 1925. leta so izgnali njeno družino s tremi malimi otroki iz Trsta in z možem nista mogla vzeti seboj niti drobne stanovanjske opreme. Na Rakeku je družina poskušala premagovati nemogoče razmere zaradi spo-

rov med klerikalci in liberalci. Prirejala sta mladinske igre, kulturne nastope, tečaje, predavanja, v zahvalo pa so očetu fanatični predniki belogardistov zažgali čebelnjak, ki ga je sam stal na vrtu rakeške šole.

Nadaljevala sta s tem delom v Ljubljani, oče je pisal, urejal Naš rod in Mladinsko matico, Rozi pa se je poleg pedagoškega dela povezovala z napredno žensko organizacijo. Bila je na Taboru v znanem naprednem krogu takratnega Sokola, tudi obsojena na znanem procesu proti Lubeju, Poliču, Rusu in drugim. Prve dni po ustanovitvi OF je bila prisotna na sestanku, ki ga je s takratnimi naprednimi slovenskimi ženami vodil Boris Kidrič. V tem ženskem gibanju so kmalu nastale razlike in omahovanja glede takojšnje aktivnosti fronte. Za 55-letno Ribičičevo mami ni bilo v tistem najbolj usodnem času niti trohice pomisleka. Z vso voljo in znanjem so ona, njen mož, sestra (učiteljica Minka Ariglerjeva), celo stara mati skoraj osemdesetih let začeli delovati kot aktivisti OF. Dva njena sinova in hčerka pa so bili takrat že tako vključeni v ilegalno delo. Tako je Dobrilova 22. »Pre-

peluhova vila« postala prava trdnjava OF, eden pomembnih ti-sočernih punktov svobodne slovenske države v okupirani italijanski provinci.

Kaj vse se je dogajalo v tej dvostanovanjski hiši na Mirju od prvih dni okupacije pa do septembra 1942. leta, ko so vso Ribičičevo družino aretirali in je ostala samo stara mama. Tu je bila partijska ilegalna tiskarna, bunker pod stopniščem, številna skrivališča, plenumi OF, tiskanje »Poročevalca«, zatočišče prvih ranjenih partizanov; mnoga znana imena naše revolucije, prvoborci in heroji, aktivisti OF so povezani s to hišo in napredno Ribičičevo družino.

Toliko tega je bilo v njenem življenju, kar je bilo neposredno in neizbežno povezano z revolucijo. Aretacija v Ljubljani, zapor v Perugii, vrnitev in nadaljevanje dela za OF, organiziranje AFŽ po osvoboditvi, delo na področju socialnega skrbstva in prosvete, pri Rdečem križu. Zivahna in dobrovoljna je vlivala polet in dobro voljo tudi vsem, ki so jo obkrožali in zato ostaja v spominu nekdanjih ljubljanskih aktivistov in drugih ne le dosledna borka in razgledana žena, ampak predvsem – Mami.

PARTIZANSKO GOSPODARSTVO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA

Karel Kumše-Tomaž

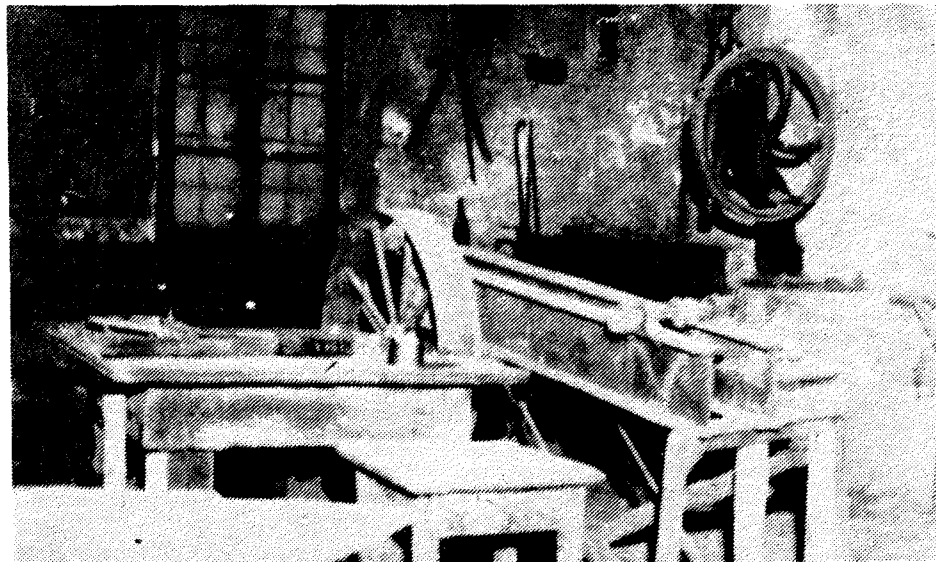
3

Podloga je bila od minometa 81 mm in z oporo pripravljena tako, da je omogočala položno streljanje. Tudi merilna naprava, goniometer in kvadrant sta bila od minometa 81 mm. Prvi je služil za dajanje smeri, drugi pa je dajal nagib cevi. Strelivo za partop je bila mina, sestavljena iz glave, trupa in repa. Glava je bila izdelana iz 3 mm debele pločevine. Polnjena je bila s 5 kg eksploziva N 808, v posebni pa lahko tudi s 3 kg eksploziva. Na vrhu glave so bili pritrjeni 4 vžigalniki. Sam vžigalnik je bil sestavljen iz tulčka, udarne igle, peresa vžigalne kapice in zatiča. Vžigalna kapica je bila obdana s pozitivnim eksplozivom. Glava je bila pritrjena na leseni trup, stružen iz bukovega suhega lesa, ki je imel dolžino partopove cevi. Na koncu trupa je bil privit rep, vzlet lahki mini težkega minometa 81 mm. Rep je služil za nameščanje tako osnovnih kot dodatnih polnitev. Celotna teža mine s 5 kg eksploziva je bila 12,5 kg, s 3 kg eksploziva pa 9,5 kg.

Učinek partopovih min je bil močan. Prebila je kameniti zid debeline okoli 65 cm. Partop je bil namenjen za napad na utrjene postojanke. Cilji so bili bunkerji, utrjene hiše, gradovi, barikade in drugo. Kasneje so nadomestili leseni del mine z železno cevjo in prvotne štiri vžigalnike z enim. Tedaj je bila že tudi proizvodnja min serijska. Vsak partop je imel oddelek moštva, ki so ga sestavljali vodja oddelka, merilec, pomočnik merilca in dva dodajalca. Vodja oddelka je nadziral vse delo, odgovarjal za pravilno upravljanje z orožjem ter dajal povelja. Merilec je upravljal merilne naprave, pomočnik merilca je merilcu pomagal pri dajanju smeri in nagiba cevi ter polnil cev, prožilec pa je odpenjal in prožil iglo, dodajalca sta vstavljala vžigalnike na glavo mine in dodajala strelivo. Vsekakor je predstavljala partop največji uspeh teh delavnic, saj je zaradi velike probojne moči in velike eksplozije postal učinkovito orožje v boju proti okupatorju.

Radio-elektro delavnice

Za učinkovito vodstvo vojaških operacij narodnoosvobodilne vojske so iz dneva v dan postajale bolj potrebne hitre zveze z uporabo modernejših tehničnih sredstev. Tem potrebam pa je bilo mogoče ustreči šele po kapitulaciji Italije, ko se nam je odprla pot do potrebnega materiala. Tedaj se prične zgodovina slovitih delavnic. Za razširjeno dejavnost so se na Primorskem razvile radioelektrične delavnice v Cerknem, Gornji Trebuši, Čepovanu in drugod. Največja je bila v Cerknem, kjer so popravljali akumulatorje, transformatorje, električne peči, radiooddajne postaje, generatorje, telefonske aparate, centrale, ure, razne instrumente in drugo. V delavnici je bilo zaposlenih 16 borcev. Izdelali so celo peč na oglje, ki je poganjala dinamo, s katero so proizvajali električni tok za okoli 100 žarnic. Delavnica v Čepovanu je predvsem popravljala telefonske aparate in centrale, zaradi pogostih hajk-oftenziv se je preselila v Cerkno.

Skrbina: Notranost kovačnice pri Dermotu, kjer je mladina skupaj z gospodarjem izdelovala ročne bombe za NOV že leta 1943

Kovinske delavnice

V mehaničnih delavnicah so se ukvarjali z najrazličnejšo obdelavo kovin. Popravljali so avtomobile, motorje, kolesa, opravljali razna kovaška in ključavničarska dela, izdelovali posodo in drugo. Na Primorskem je bila taka delavnica v Cerknem, kjer so imeli 44 zaposlenih. V dveh mesecih 1944. leta so popravili 36 motornih koles in 432 dvokoles. Izdelovali so tudi glave za granate partopa in protitankovske mine. Druge delavnice so bile še v Zakrižu, Idriji in Cerknem.

Kovaške delavnice in žeblijarne

Večina kovačnic in drugih kovinskih delavnic, ki so se s to obrtjo ukvarjale že pred vojno, so svojo dejavnost nadaljevale tudi v vojnem času. Partizanom so podkovali konje, voze, okovali vozove in drugo. V kovaških delavnicah so izdelovali tudi žblje, sekire, klešče, tesarske sponje, krampe, težka kladiva, vijake, plezalko, samokolnice, srpe, fove in drugo. Na Primorskem so bile navedene delavnice v Cerknem, Anahovem, Čepovanu, Sempasu, Ozeljanu, Ponikvah, Skrbini, Renčah, Lokovcu pri Čepovanu, Šmarjah, Lokavcu pri Ajdovščini, Vrtovini, Trebuši in drugje. V delavnici v Cerknem so s pomočjo kropskih žeblijarjev dnevno izdelali 1000-1200 žeblijev različnih velikosti. Tovarna - kovačnica Batuje je v glavnem kovala orodje za NOVGRAD (Narodnoosvobodilna vojna gradnja) in polizdelke podkev katere so morali kovači v drugih kovačnicah prilagoditi posameznim konjem in volom. V Spodnji Trebuši je delovala močna kovaška delavnica s 15 delavci - borci. Kovači so razne spojke za les in kovine, žblje, čibe, preurejali topovske granate in podobno. Izdelke so uporabljali pri gradnji mostov.

Avtomehanične delavnice

Avtomehanične delavnice so pridobile na pomenu predvsem po kapitulaciji Italije, ko je partizanska vojska zaplenila veliko število tankov, tovornjakov, avtomobilov, motorjev in koles. Delavnice so pretežno popravljale vozila ali zamenjevale nadomestne dele. Takšne delavnice so bile na Primorskem v Cerknem, Lokovcu in Lokvah. Pomembna delavnica za nas je bila vsekakor na Lokvah, ki je vzdrževala vozila na območju Komande goriškega vojnega področja z mehanično delavnico v Cerknem. V obeh delavnicah je bilo stalno zaposlenih 10 oseb. Mehanična delavnica v Cerknem je bila zelo dobro opremljena, saj je imela tri strožnice in lasten električni pogon. Obnavljali so akumulatorje, predelovali avtobuse in kamione iz bencinskega ali naftnega pogona na pogon z drvmi. Za 9. korpus so izdelali ogrevalni kotel za ogrevanje barak nad Kozjimi stenami v Trnovskem gozdu.

Se nadaljuje

Z obiska na mladinski delovni akciji Suha krajina 82

V človeku je nekaj, kar ga sili naprej

Casi, ko so se mladi tako množično odzvali besedam tovariša Tita na 1. kongresu združene zveze antifašistične mladine, 1944, so daleč za nami.

»Danes so naše železnice razrušene - treba jih je zgraditi. Naši mostovi so porušeni - zgraditi je treba mostove. Naše ceste so podrte - graditi je treba nove. Naša mesta so brez gretja - priskrbeti je treba kurjavo. Sto in sto velikih težav imamo, stotine nalog, ki jih je treba rešiti... Vse to morajo videti vaše oči in vaše roke morajo prispevati svoj delež. In da bomo končali ta boj, moramo zgraditi svojo domovino.«

Mladi so enoglasno odgovorili: »Bomo«. Tako bi odgovorili tudi danes. Čas tu ni pomemben. Mladi se še danes množično odzivajo in hodijo na mladinske delovne akcije. Zakaj?

Na to vprašanje je tovariš Tito ob otvoritvi nekega objekta, ki so ga zgradili mladi, razločno in jasno odgovoril:

»To je nekaj, kar se ne da kupiti z nobenim denarjem. Saj so objekti, avto-cesta, proge in drugo za našo socialistično domovino pomembni iz ekonomskih in drugih razlogov. Prav tako pa so pomembni, ker ob njih nastajajo novi ljudje. Pomembno je, da ti mladi ljudje dojemajo in razumejo, kaj pomeni bratstvo in enotnost, kaj pomeni naša socialistična domovina in kakšen mora biti lik našega novega človeka. Naj nam kdo pokaže, v kateri državi mladina tako številno in enotno nastopa in prispeva svoje fizične in umske sposobnosti, da bi pomagala pri izgradnji srečne prihodnosti zase in za tiste generacije, ki bodo prišle.«

Mnogo dokazov, da je temu res tako smo dobili iz pogovora z brigadirji zveze mladinske delovne akcije Suha krajina 82.

Letos se je tu zbralo na izgradnji vodovoda, črpalnice, ceste in pri čiščenju travnikov petnajst brigad, razporejenih v tri izmene. V zadnji izmeni delajo štiri brigade, in sicer pionirska delovna brigada Stefan Kovač-Marko iz Pomurja, mladinska delovna brigada Milentije Popović iz Leskovca, mladinska delovna brigada Lazar Savačić-Metalac iz Rume ter mladinska delovna brigada Bratstvo-enotnost.

Nekaj splošnih podatkov o brigadirskem življenju v njihovem novem naselju v Žužemberku, nam je povedal Zdenka Seničar, namestnica komandanta za družbene dejavnosti:

»Samo delo brigadirjev poteka na območju štirih občin: Novega mesta, Trebnja, Grosuplja in Kočevja. S tem je povezan problem prevoza na delovišča, brigade so razdeljene na več delovnih skupin, delajo ločeno. Zato igra toliko bolj pomembno vlogo popoldanska dejavnost brigadirjev, saj imajo le pri tem možnost, da se med seboj spoznajo. Popoldanske aktivnosti potekajo na več področjih. To so informativno, kulturno-zabavno, tehnično, idejno-politično, športno, področje SLO in DS. Organiziramo tudi izlete na zgodovinske kraje, srečanja z borci, ki nam v pogovorih predstavljajo zgodovinsko plat Suhe krajine. Obiskujemo tudi delovne organizacije, kjer se brigadirji srečajo s konkretnimi problemi delavcev, s samoupravljanjem. Seveda imamo tudi nekatere težave. Poleg že prej omenjenih so to problemi na deloviščih, ki niso pripravljena. V začetku so se brigadirji pritoževali zaradi hrane. Vse smo skušali popraviti. Želje

brigadirjev skušamo čim bolj upoštevati in se po njih ravna. Vedno najdemo skupni jezik.«

Ura se je bližala štirinajsti in brigadirji so že prihajali v naselje. Bili so dobre volje, čeprav utrujeni, obrazi so jim žareli, vsi so peli. Prvi so prispele brigadirji iz pionirske delovne brigade Stefan Kovač-Marko. Ali mislite, da so bili kaj bolj zdelani kot njihovi starejši tovariši? Nikakor ne! Bili so zgornji da je le kaj.

»Za brigado smo se odločili predvsem na podlagi razgovorov s starejšimi brigadirji«, so skoraj v en glas hiteli z odgovori Helena, Velja, Beno in Andrejka. »Preden smo prišli, smo si ustvarili vsak svojo predstavo o tem, kako bo življenje v brigadi potekalo. Ni smo razočarani. Večina predstav se kar ujema. Starejši so

šo brigado organizira konzulat v Nürnbergu. Vedno se nas premalo zbere, ker je premajhna obveščenost. Mladi se ne moremo nikoli dobiti skupaj, ker smo pač na različnih koncih. Naši starši so vedno veseli, ko se odločimo, da gremo delat v domovino, medtem, ko Nemci tega sploh ne razumejo. Sploh si ne morejo predstavljati, da gremo nekaj delat iz zadovoljstva in ne za plačilo. To je tako daleč od njihovih predstav o svetu. Brigade nam veliko dajo. Naučimo se samostojnosti, spoznamo prijatelje, spoznamo nove kraje in ljudi. In ko enkrat doživis vse to, se vseli v tebe neka sila, ki te vedno znova žene, da se udeležuješ akcij. To je nekaj v človeku...«

Mladinske delovne akcije in brigade ter njihovi organizatorji se v zadnjem času srečujejo

Najtežja dela opravljajo brigadirji pri čiščenju terena od grmičevja, kamenja. Tu so tudi poškodbe najbolj pogoste, zato uporabljajo zaščitno opremo

nas v začetku malo zafrkavali in gledali na nas zviška, toda kmalu smo jim z delom pokazali, da smo jim popolnoma enakovredni.«

Tudi mentorici Milena in Sonja sta jih lahko le pohvalili: »Pionirji so zelo samostojni. Nimamo nobenih težav z njimi. Zelo dobro se razumemo. Všeč nam je, da se sami zavedajo, da je treba delati in se tega nikakor ne izogibajo. V povprečju smo vedno prvi ali drugi.«

Najbolj zanimivo sestavo pa ima mladinska delovna brigada Bratstvo-enotnost. Sestavljajo jo otroci naših zdomcev iz Nürnberga, študenti ekonomskih fakultet in brigadirji iz Trstenika. Zakaj taka zmešnjava?

»To bi v bistvu morali biti dve brigadi«, nam je pojasnjevala Milena Hrovat, komandant te brigade. »Toda nobena ni bila kompletna in smo bili prisiljeni, da ju združimo. Zopet se srečujemo s problemom udeležbe študentov na MDA. Nikoli jih ni v zadostnem številu. Vzroki so številni. Ni samo stvar v tem, da imajo izpite ali da delajo, ker pač študenti rabijo denar. Marsikje je zelo slab obveščenost in seznanjenost študentov, marsikje komisije za MDA sploh ne delujejo in v podoben način pa imajo tudi študenti sami napačne predstave o MDA, ker mislijo, da je to le garanje in nič drugega.«

Zanimivi sogovorniki so bili tudi otroci naših zdomcev iz Nürnberga, ki so sami priznali, da predstavljajo pravo »senzacijo«, saj vzbujajo izredno zanimanje ravno zato, ker prihajajo iz tako drugačnega okolja, iz ZR Nemčije. In zakaj prihajajo?

»Večina nas je takšnih, ki smo na kateri od akcij že bili«, so mi razlagali Katica, Amela, Boro, Miroslav, Srečko, Mirsad, Miodrag in Radomir. »Na-

jo s številnimi problemi. Na to me je opozoril naslednji odstavek iz letošnjega programa ZMDA Suha krajina 82:

»Ugotavljamo, da je predvidena vrednost del brigadirjev 1.817.232,00 din ali 439% večja od sredstev v znesku 414.663,00 ki so potrebna za določanje brigade, oz. 506% večja od sredstev, ki bodo zagotovljena na nivoju republike v znesku 359.000 din. Opisani program nam dovolj jasno predstavlja pomembnost, vrednost in družbeno koristnost dela take brigade ter zagotavljanje potrebnih pogojev za njeno delovanje.«

Zakaj je sploh potrebno poudarjati obče znano dejstvo, da so mladinske delovne akcije tudi ekonomsko upravičene, da se vsak dinar vložen v brigadirja povrne štirikrat, petkrat? Zakaj se v mladinskih delovnih akcijah gleda le na eno plat medalje, le na kilometre zgrajenih cest, izkopanih vodovodov, očiščenih pašnikov? Zakaj nikoli ne pogledamo tudi na kvaliteto stran letih? Koliko novih prijateljev, novih krajev spoznamo? Zaradi takšnega enostranskega gledanja se v marsikateri občini srečujejo s problemom zbiranja brigadirjev in priprav samih brigad.

S podpisom samoupravnega sporazuma o mladinskem prostovoljnem delu v številnih občinah v naši republiki smo mislili, da bo ta problem rešen, ker je v njem točno določeno, koliko brigadirjev in koliko sredstev mora posamezna delovna organizacija dati. Toda, kaj se dogaja?

Samoupravni sporazumi se mnogi ne držijo, obnašajo se tako kot da ga ni. In kakšen je potem smisel vsega tega? Najbrž bi bilo potrebno dodati še sankcije, katerih bodo dolžni tisti, ki samoupravni sporazum kršijo. Mogoče bi to bolj zaleglo.

Vilma Prezelj

Priprave na 11. kongres ZSMS v Novem mestu

ZSMS mora res postati fronta

»Seveda bomo našli čas za pogovor z vami,« je dejala prijazna sekretarka občinske konference ZSMS Novo mesto Metka Hrastar, medtem ko je odrinila hrpo papirjev na obloženi pisarniški mizi pred seboj. Zanimalo nas je, kako se v »kongresnem mestu« pripravljajo na 11. slovenski mladinski kongres in kako organizacijske priprave, ki gotovo zahtevajo veliko časa in tudi ljudi, vplivajo na vsebinsko pripravljenost, na problemske razprave o programskih usmeritvah kongresa. Zagotovili so mi, da potekajo organizacijske priprave popolnoma ločeno od obravnavanja same problematike po osnovnih organizacijah. Zato tu ne prihaja do nobene spornosti, križanja poti in preprek, ki bi puštošile bodisi problemsko pripravo zaradi organizacijskega angažiranja ali pa obratno.

»Imamo širši pripravljalni odbor s približno 45 člani,« pripoveduje Metka. »Zelo sposobni mladi ljudje so v njem, takšni, ki jih v Novem mestu poznajo kot odlične organizatorje večjih prireditvev, kot je bilo na primer srečanje mest ali pa kako športno srečanje. Ob tem odboru pa delajo še posamezne komisije za specifične naloge. Te štejejo po približno deset članov, vsak ima spet svojo delovno skupino, ko pa bo treba dogovore spremeniti v dejanja, bo angažiranih še več mladih ljudi.«

Komisija za informiranje, ta je za nas novinarje zelo pomembna, bo na kongresu skrbela za PRESS center. Ni pa to njena edina naloga. Tudi delegati bodo potrebovali informacije, tako o Novem

mestu kot o delu delegatov. Člani te komisije so sklenili, da bodo pripravili tri biltene. To naj bi bil »kongresni« Mladi val. Doslej je namreč mladinske kongrese spremljala revija Mladina, tokrat pa so se odločili, da bo obveščevalno dolžnost prevzelo zelo uspešno in tudi že z re-

Sekretarka občinske konference ZSMS Novo mesto Metka Hrastar

publiškimi priznanjem nagajeno glasilo novomeške mladine Mladi val, ki izhaja četrto ali peto leto. Seveda bo uredniški odbor kongresnega Mladega vala okrepjen z uredniškim odborom Mladine in s člani republiškega centra za obveščanje in propagando pri ZSMS. Prva številka, ki jo bodo izdali petnajst dni pred kongresom, bo prinašala podobo Novega mesta, nekaj iz zgodovine mesta, aktivnost mladih v njem itd. Drugo številko bodo delegati prejeli ob prihodu na kongres. Sezna-

njala pa bo z obrobniimi dejavnostmi, ki bodo spremljale sam kongres. Tretja številka kongresnega Novega vala pa bo izšla v soboto zvečer. Na njenih straneh pa bodo že razprave s plenarnega zasedanja in posameznih komisij.

Komisija za preskrbo in namestitev bo tako delegatom kot novinarjem preskrbela prenočišče in prehrano. Pravijo, da je prostora v Novem mestu dovolj in ne bo težav. Največ jih bo sprejel dijaški dom Majde Silc v komaj dva kilometra od Novega mesta oddaljenem Šmihehu, poskrbljeno pa bo tudi za prevoz z avtobusi do kongresnega središča, ki je strnjeno v športni dvorani, prostorih Ljubljanske banke in zavarovalnice Triglav.

Za varnost, ki mora biti sto odstotna, za prometne zveze in za prometno ureditev mesta v času kongresa bo poskrbela komisija za promet in varnost. Naloga komisije za sprejem in tehnične zadolžitve je, da skrbi za protokol, za dobro počutje delegatov, pa za vse od tajnic do pisarnih strojev, temnic, stenskih časopisov po mestu itd. Kar precej dela bo imela, oziroma že ima, komisija za kulturno-zabavne prireditve. Te se ne bodo omejele le na tri dni kongresa, pač pa bodo skozi cel mesec obeleževale mladinski kongres in po dogovoru še sindikalni kongres. V sklop kulturnih prireditvev želijo vključiti tudi dobitnike letošnje Zlate ptice, saj kongres ni samo stvar Novega mesta, pač pa vseh slovenskih občin. Med samim kongresom bo prvi ve-

čer bolj zabaven, drugi pa bo namenjen svečani akademiji, povezani s počastitvijo občinskega praznika, ki ga Novomeščani praznujejo 29. oktobra v spomin na napad na Bučko. Poleg teh osrednjih prireditev bodo seveda še nastopi manjših skupin tu in tam v mestu, s takšnim in drugačnim programom, da bi zadovoljili vse, kajti vsi se ne navdušujejo za punk.

11. KONGRES ZSMS NOVO MESTO OKTOBER 1982

Nenazadnje je tu še komisija za ureditev mesta, ki ima v svoji skrbi vse od zelenic, do okrasitve mesta z zastavami, transparenti, oznakami in potrebnimi odri.

Posamezne komisije so že izdelale programe in jih tudi finančno opredelile, sedaj jih še kadrovsko popolnjujejo. Zanimalo me je, kako so se mladinci povezali z delovnimi organizacijami v občini. »V širšem pripravljalnem odboru so zajeti predstavniki vseh delovnih organizacij v Novem mestu,« pravi moja sogovornica. »Vse delovne organizacije smo seznanili s potekom priprav in tudi s tem, kaj od njih pričakujemo, da ne bodo presenečeni, če bo treba tu ali tam postaviti kak oder.«

Pravzaprav so vse še vedno le dogovori. Te pa bo treba spremeniti v dejanje. Doslej se še ni zataknilo in želimo, da se tudi v prihodnje ne bi.

Kako pa je s tematskimi razpravami o kongresnih dokumentih, oziroma bolj naravnost rečeno o problematiki, ki zadeva mlade? V pogovoru o tem se je vključil še podpredsednik OK ZSMS Novo mesto Ivan Ilijanič. »Gradivo je pretežno za osnovne organizacije,« meni Ivan, »zato razprave v marsikateri sredini niso stekle tako kot bi morale.«

»Po teh razpravah,« povzema besedo Metka, »smo na predsedstvu OK ZSMS ocenili delo. Lahko smo zadovoljni z razpravami v delovnih organizacijah, ki so izpolnile operativni program. Manj pa smo zadovoljni z razpravami v krajevnih skupnostih in šolah, ki so se opravičile, češ da jim je ob zaključku šolskega leta zmanjkalo časa. (Verjetno so malo prepozno začeli razpravljati, ker se je v maju do oktobra zdelo še tako zelo veliko časa.) Morda je vzpodbudno to, da smo uspeli v razpravo vključiti tudi komuniste in druge subjekte v občini, ki s svojim mišljenjem prispevajo delež h kongresu.«

Ob koncu bi težko potegnili črto in rekli: to in to pa je za novomeško občino največji problem in najpomembnejše. V Novem mestu je namreč veliko mladih in ni ga problemskega področja, ki jih ne bi zadevalo. Na primer zaposlovanje, s tem povezano štipendiranje, pa usmerjeno izobraževanje, da ne govorimo o kmetijstvu, ki sploh zadeva predvsem mlade, to spet podaja roko gospodarstvu itd.

Kaj pričakujejo od kongresa? Želijo, da bi mladinska organizacija kot taka res postala fronta, da bi mladi bolj začutili pripadnost svoji organizaciji, dojeli vlogo ZSMS, da bi se ZSMS postavila v vrsto na isto raven z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami (če sedaj ni, so večkrat, čeprav ne vedno, krivi mladi sami, ker so ponekod nezainteresirani) in končno nosi kongres mobilizatorsko vlogo. Živa Drole

Kurir Bogdan

Na zemlji se je spuščal mrak. Komandant pete čete je ukazal, naj kurir Bogdan ponese pismo brigadnemu komandantu.

Podal se je na pot. Vmes se je spotaknil ob plot in padel. Ko pa je padel, je zaslišal oster klic: »Stoj!« Bogdan je hitro vstal in stekel čez koruzno polje. Za njim se je slišalo pokanje dveh pušk. Kar naenkrat je Bogdanu roka postala čudno težka in prelil ga je mrzel pot. Vprašal se je, ali bo še mogel naprej ali bo kar padel sredi koruznega polja. Stisnil je zobe in si mislil, da mora potrpeti bolečine in oditi naprej. Kmalu je zagledal cesto, ki je vodila proti Vidovemu selu. Stekel je k hiši, ki je bila osvetljena. Pred hišo ga je ustavil stražar ter vprašal, kdo gre. Bogdan je takoj odgovoril, da je kurir pete čete. Peljali so ga v hišo. Luč ga je slepila. Ko je videl brigadnega komandanta, ga je ostro pozdravil. Povedal mu je, da prihaja iz pete čete. Odpel je opanek, iz njega pa je vzel zmečkano in mokro pismo. Takoj zatem, ko je komandant prebral pismo, je ukazal, da se morajo vsi bataljoni premakniti proti Golim poljanam. Sele, ko je pismo prebral, je opazil, da je Bogdanova roka krvava. Nekdo je poklical brigadnega zdravnika...

Že čez tri dni je Bogdan stal s povito roko v svoji četi. Komisar pa mu je pred vsemi prebral pohvalo brigadnega štaba.

ALEŠ TRTNIK
4. a o. š. DANILA KUMAR
Ljubljana Bežigrad

Telečja rižota

Partizani so bili med vojno večkrat lačni. Hrano so jim dajali kmetje in drugi dobri ljudje. Pri preskrbi s hrano pa so doživeli tudi marsikakšen vesel dogodek. Takšnega je doživel tudi tovariš Bogdan Berlot-Ludvik iz Kanala.

Nekega jesenskega dne so se partizani približali kmetiji, ki je bila znana po tem, da je bil gospodar stiskač. V hlevu, polnem živine, je bila tudi breja krava. Z gospodarjem so se posalili, da bo moral dati telička njim, in ta je rekel, da bo, vendar tega ni mislil zares, ker se mu je telička zdela škoda.

Prišla je zima in partizani so bili na Banjščicah. Na nasprotnem bregu je bila domačija kmeta, ki jim je obljubil telička. Ker so partizani videli, da je v hiši in hlevu luč, so

sklenili, da gredo pogledat, kaj se dogaja. Odpravili so se v dolino in se nato povzpeli v nasproten hrib. Obkolili so hišo, dva partizana pa sta šla k vhodu, kjer sta skozi špranjo videla, da so v hiši Italijani, ki so imeli nedaleč od tam svojo postojanko. Italijani so pravkar razkosavali tele ter ga dajali v vreče. Partizani so vdrl v hišo in razorožili sovražnike. Nato so jih nagnali v beg. Se prej pa so jim zaplenili tudi nekaj moke, riža in konzerv.

Iz nekaj mesa so skuhali telečjo rižoto na maslu. Ker je bila zelo okusna, so se je preveč najedli. In ker je bila povrh vsega še precej zabeljena (njihovi želodci pa niso bili vajeni prezabeljene hrane), so imeli naslednji dan vsi hude prebavne težave. Tovariš Berlot zatrjuje, da po tem dogodku dolgo ni več mogel jesti telečje rižote, tako se mu je uprla.

Po pripovedovanju tov. Bogdana Berlota-Ludvika zapisala JOŽICA SKRT, članica dopisniškega krožka OŠ Kanal

Moja pot

Človek sem, majhen človek človeštva. Osamljen človek sredi hrupa in betona. Da, v resnici sem samo to. Poglej me in videl boš moj obraz, a ne mojega srca. Videl boš v mojem obrazu ponos, ponos svobodnega življenja, ponos Jugoslovana. Prijatelj, le ozri se vame.

Kako majhen je svet, a zame prevelik. Pred menoj na mizi je razgrnjena karta sveta. Iščem s prstom svojo domovino. Majhna se razprošira na Balkanu, a vendar tako lepa, tako blesteča, da se mi oko zbistri ob pogledu nanjo. Jugoslavija. Tu se je začela moja pot, tu sem jaz, tu so moji bratje in sestre, tu je moj narod. Tu je moja sreča.

Moja pot je pot vsakega človeka – pot vsakega Jugoslovana, moja pot je pot tisočih ljudi. Nič posebnega ni na njej, le ovire, lahke, težke, ponekod jih sploh ni. Le podreti jih je treba, podreti zid pred seboj in stopiti naprej.

Sedim na travi pred hišo. Moj pogled opazuje sedaj to, drugič drugo stvar. Ustavi se mi na cvetličnem vrtu, ne, ustavi se mi na cvetici. Zdi se mi, da se mi smeje in da bi najraje stekla za menoj. Zdi se mi, da je srečna, kakor sem srečna jaz. Zakaj sem srečna? Srečna sem, ker sem svobodna, ker živim v Titovi Jugoslaviji.

Moja pot je lahka, a lahka je zato, ker so mi jo takšno ustvarili naši očete, matere, neznani ljudje. Uničevali so svoja življenja, svojo srečo, zakaj videli so svoj cilj, verovali v Tita in Jugoslavijo. Zato moje življenje ni težko, in če ne bi spoštovala tega, kar imam, bi bila nevhvaležna, ničvredna. Verjamem v Tita, v njegovo delo, verjamem v vse, kar nam je povedal.

Mladinka sem in to je moj ponos. Kadarkoli pomislim na Tita, se spominjam njegovih besed:

»Veliko pričakujem od

vas. Vi boste nadaljevali delo, ki smo ga začeli, vi boste gradili našo Jugoslavijo.«

Da, maršal Tito, ustvarili bomo to, kar si začel, ostali bomo ponos Jugoslaviji. To želim jaz, to želi mladina, to želi narod.

METKA LIPOVŽ, 8. a

Doslej v nobeni šoli razen v Gračišču nisem odkrila, da bi učenci izdajali poetično glasilo. V osnovni šoli Istrski odred pa so svoj list Bekači (kar pomeni vrbe) posebej poimenovali »pesniški list«. In da je glasilo lepše, najdete med pesmimi tudi ilustracije. Ta dva partizana pri počitku sta delo Mirjan Udovič iz 8. razreda.

Vera v mladi rod

Rod Hercogovih živi v Črni na Koroškem že najmanj dvesto let, je ondan brez pomisleka in nekam ponosno povedal Ivan, na vrtu, v naravnost gosti senci, kjer je vse omotično dišalo in so imele čebele pravi koroški raj. To je moj vikend in moje domovanje hkrati, je šaljivo pripomnil.

Mati je v rudniku prebiral premog. Delo, ki ga nihče ni preveč obrajtal, ji je življenje hočeš nočeš vsililo. Bili so pač takšni časi. Hercogi so bili gostilničarji, mesarji, še marsikaj, med prvo svetovno vojno pa so prišli z vsem na boben.

Ivan je poprijel za vsako delo, naposled pa se je v rudniku izučil za električarja. Sedemindesetega leta je zaslužil svoje prve dinarje, čez dve leti pa se je poročil. Tokrat je šlo močno zares, življenje je začelo pritiskati nanj. Jarem je bil vse hujši.

Pred vojno se Ivan ni opredelil tako rekoč za nobeno stranko, vendar je čutil in mislil z delavci. Triinidesetega leta so v domačem kraju, v Črni na Koroškem, osnovali skavtsko organizacijo. Posledica tega je bila, da so domala zamlre vse druge organizacije, tudi društvo kmečkih fantov in deklet. Pri skavtih se niso politično opredeljevali vendar so bili vzgojeni v narodnostnem duhu. Ivan je bil pri skavtih najstarejši in je zvesto prisluhnil svojemu učitelju in vodji organizacije Joži Prislanu, učitelju iz Gornjega grada, za katerega se je pozneje izkazalo, da je bil komunist. Prislani svoje politične opredelitve ni obešal na veliki zvon, a jim je bil vsem zelo blizu zaradi svoje srčne dobrote. Že prve dni vojne so ga aretirali in na Dunaju obglavili.

Po okupaciji so stranke in organizacije stale nekako ob strani, se danes spominja Ivan Hercog, komuniste so zaprli, intelektualce pregnali, kmetje so pričakovali preveč, podobno tudi socialisti. Preostali so torej le skavti. Ti so se upirali že od vsega začetka, neomajno zatrjuje sogovornik. Začelo se je z iskanjem orožja po kapitulaciji stare Jugoslavije. Sestajali so se prav pri Hercogovih. Tukaj se je tudi rodila ideja, da preprečijo shod vseh vodilnih nemških funkcionarjev iz meziške doline v šoli v Črni na Koroškem. Posredilo se je: naredili so kratek stik na omrežju.

Pred tem jih je obiskal Dušan Kveder, ki bi se moral sestati s starejšimi, vendar je bila večina komunistov že zaprtih.

»Kveder se je zaradi teh okoliščin povezal z mladimi, z našo skavtsko organizacijo in bržkone je bil njegov obisk močna vzpodbuda našim akcijam. Spregovoril nam je o našem boju, o vlogi OF, dal nam je natančna navodila. V februarju 1942 smo začeli zbirati denar za izseljence v Srbiji. To ni ostalo prikrito gestapu. Že aprila so me za tri dni zaprli, ker sem odklonil prispevek za zimsko pomoč, vendar sem se nekako izgovoril!«

Akcije pogumnih skavtov, takrat in pred vojno ene najmočnejših organizacij v Črni, so se nadaljevale in v vseh je sodeloval tudi Ivan. Precej škode so naredili v rudniku.

Februarja 1942 je v Črno prišel Rudi Janhuba in jim dal natančne napotke. Ivan, stanoval je pri njem, takrat ni vedel, koga ima v gosteh. Akcije so se vrstile kot gobe po dežju in postale vse bolj pogoste in predrzne, ko so se poja-

vili prvi partizani in ko se je v jeseni pojavil v Črni tudi Pavle Žaucer-Matjaž, daleč najodločilnejše pa je bilo dejstvo, da so-partizani v aprilu 1943 napadli Mežico.

»Bil sem na trnih, rad bi šel v partizane, vendar mi je vselej bilo odločno povedano, da me potrebujejo tukaj, kjer pač sem. Zdržal sem torej do avgusta 1944, ko so prišli fantje iz vzhodno koroškega odreda mobilizirat – pa tudi z vestjo, da moram ostati v Črni. Povelju se nisem uklonil, bilo bi pre-

več nevarno, če bi še ostal. Ko je Žaucer zvedel za to, me je poslal na teren. Postal sem član KPS, kmalu potem pa tudi sekretar okrajnega komiteja partije za Črno in Mežico. Imel sem precejšen vpliv na mlade, ki jim še danes brezmejno zaupam in globoko spoštujem njihovo vlogo, ne le v vojni, in to je bržkone bil razlog za Žaucerjevo ravnanje. Mirno trdim, da je naša stvar v dolini slonela predvsem na mladih. Rad bi povedal tudi to, da je mnogo mojih znancev in prijateljev, tovarišev iz skavtske organizacije postalo zgled dobrega, požrtvovalnega in hrabrega borca.«

Po vojni je Ivan opravljal celo vrsto pomembnih funkcij, od predsednika občine, do poslanca, dokler ga ni spet zadržalo po njegovem osnovnem poklicu: v pokoj je odšel kot vodja elektroslužbe metalurških obratov v rudniku Mežica. Spet je prišel na začetek.

»Govoriti o vojnem času pomeni, razmišljati tudi o danes. Nekateri razmišljajo in govore o malodušju, a jaz ga enostavno ne vidim, ne opazim. Moti me lo, da smo z našo zavestjo tako na psu, z samoupravno zavestjo seveda. Nekoliko več zavesti in bo dosežena tudi večja produktivnost, večja disciplina, z njo pa tudi večja odgovornost. Vse to žele tudi mladi. Velikokrat se pogovarjam z njimi. Pošteno mislijo.

Z marsikom sem govoril o naših kongresih. Zdaj natanko vemo, kaj nam je storiti, kam gre naša pot. Saj, vse to smo vedeli že prej. Prav bi bilo tudi, da bi o vsem tem premislili tudi tisti, ki so o tem govorili leta in leta, a jim bržkone samim besede odzvanjajo kot dobro utečene, leporečne parole brez ustreznega odmeva. Nič čudnega: govoriti je lahko, ko gre za odgovornost, ni nikjer nikogar.

Še beseda, dve o demokraciji. Te je pri nas že toliko, da kar nekako prehitveva čas. Zavest zaostaja za teorijo in še bolj za prakso. Za marsikoga je le široka platforma skrivanja napak.«

Milenko Strašek

V prijetni senci cimbare

Lučaj od središča mesta, pa vendar od hrupa in plinov, rahlo dvignjena nad prijazno dolinico in med sadovnjake skrita, leži vas Šinkov turn. Jernejeva domačija je med prvimi hišami v vasi, na obronku, kakršnega bi si kakršen filmski režiser lahko le želel za snemanje prizorov iz kmečkega življenja. Pa ne le lega, tudi kmetija sama, življenje in njen utrip sta takšna, da bi ju oko kamere s hvaležnostjo ujelo. V hlevu krave, nekaj ovac, telički, v pokošeni detelji na tleh pa kopica morskih prašičkov. Pri tej hiši imajo radi živali, to lahko človek opazi na vsakem koraku.

Poletna pripeka, malo čez poldan. Sinovi, mati in teta jo počasi mahajo s polja, kjer so okopavali repo, oče Anton Kosec pa ima okrog hiše svoja opravila.

Pogovor seveda najprej steče o kmečkih opravilih v tem letnem času, o tem, kako skoraj vsak dan grmi in se obeta dež, pa potem iz tega nič ni. V senci pod staro medeno cimbaro (drobno, nadvse sladko in napol divjo slivo) se počasi odtaja tudi Anton Kosec, ki ponavadi sredi poletnega dneva nima ne časa ne volje za klepet.

Zadovoljno se muza, ko hvalimo lepoto kraja in domačije. Sam se te lepote prav dobro zaveda in zato tudi ne gre v mesto, če ni nujno. Štiri otroke sta vzgojila z ženo in vsi so že pri kruhu. Eden je inženir, drugi učitelj, dekle je doktorica kemije... Pa se vsi vračajo domov in se kot kaže, ne bodo nikoli popolnoma odtrgali od zemlje. Včasih je že naporno, govorijo pogledi sina Jožeta, ki sicer poučuje na osemletki matematiko; toda priti iz razreda, od dela z otroci in se zakopati v delo na kmetiji, je tudi lepo.

Jernejev Anton se je začel smukati okrog svoje bodoče žene v začetku vojne, ko je kot terenec hodil iz rodnega kraja – Polja pri Skaručni z nalogami OF po tej in sosednjih vaseh.

»Pri nas v Polju se je reklo pri Kovarju. Bilo nas je pet fantov in dve dekleti. Že pred vojno sem bil včlanjen v društvo kmečkih fantov in deklet. Ko so prišli Nemci, so nas imeli že vse lepo na seznamih. Tako se je zgodilo, da so me (poleg drugih) ob prvi večji akciji, napadu na nek nemški avtomobil (kjer pa sam nisem sodeloval), aretirali. Najprej so me zaprli in pretepali v Kamniku, potem v Begunjah, potlej pa, ko mi niso mogli dokazati nič konkretnega, so me poslali na prisilno delo v Avstrijo, na Koroško. Bilo je v Sinči vasi. V taborišču so delali tudi ujeti Angleži. Te sem kasneje, ko sem jo iz taborišča pobrisal in spet našel stik z našimi, srečal, ko so jih borci vodili po varnih poteh proti Črnomlju...«

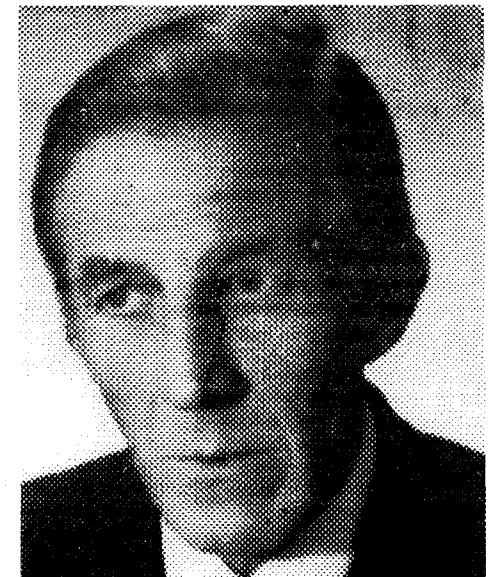
Spomin na vojna leta se vrača v različnih oblikah in ob različnih priložnostih. Včasih se ustavi pogled na gozdu nad vasjo in beseda nanese na zbiranje hrane pri kmetih. Včasih spet, ga na vojno spomni odvržen kos belega kruha, oddaja na televiziji... Tudi prva povojna leta se držijo teh spominov in Košček Anton takrat ne more mimo primerjanja tistih časov z današnjimi. Ne more mimo poleta in delovnosti ljudi, odgovornosti in tudi odre-

kanja. Vsega, kar je krasilo prva leta gradnje nove domovine.

Marsikaj mu ne gre v račun, kar se v naši današnji družbi dogaja. Čeravno je v življenju izkusil lakoto in pomanjkanje, se zaveda, da prinaša razvoj napredek in, da napredek ljudem tudi olajšuje delo. »Kljub temu pa mislim, da se pri nas dela premalo in prepočasi; da, premalo pazimo na družbeno lastnino in tudi, da ne živijo vsi pošteno od svojega trdega dela.«

Svoje otroke je učil poštenja in priпадnosti tej družbi v prvi vrsti. Koliko pohodov so prehodili, koliko proslav so proslavljali skupaj. Pa se vendar sprašuje, takole tiho in bolj zase kot za širše poslušalstvo, če je učil čisto prav. Kajti dandanes, razmišlja oče Anton, se marsikaj bolje godi tistim, ki so bolj zviti in prebrisani, pa morda malo manj poštene in pridni.

»Tudi malenkostni smo včasih in drobnjakarski,« pravi. Na vasi, kjer se ljudje med seboj poznajo vse drugače kot v mestu, je tega še več. Anton Kosec, ki je med drugim tudi predsednik krajevnih borčevske organizacije si prizadeva, da med borci ne bi bilo preprirov in zamere zaradi malenkosti in zaradi tega, ker nekdo (na primer) trdi, da je bil nek dogodek petnajstega, drugi pa, da je bil šestnajstega. »Bistveno je, da delujemo enotno, da po svojih močeh prispevamo tej naši družbi, in nenazadnje, da tudi odkrito kritiziramo tisto, kar je v nasprotju z usmeritvijo te družbe in z vsem za kar smo se borili.«

Stopi v hišo in prinese pokazati priznanje OF, ki ga je prejel za delo med NOB in po vojni na kamniškem območju. In ko smo že pri priznanju OF in sedemindvajsetem aprilu nanese beseda tudi na deveti maj, na pohod spominov in tovarištva, ki se ga vsako leto udeležijo: »Letos sem hodil tisti dan tudi po Miklošičevi ulici, v Ljubljani, pa pri Borcu niste imeli izobešene zastave,« nas pokara in pripomni, da si je prav dobro zapomnil, kje so še pozabili na zastave.

Kljub letom in celodnevni delu na kmetiji mu novice vseh vrst ne ostajajo le bežne vesti. Veseli se uspehov in se večkrat tudi zelo jezi, kadar sliši, da so kje slabo delali in imajo izgubo...

Bojana Žokalj Jesih

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35